

PaedDr. Svetlana Zolňanová

**PRÍRUČKA K UČEBNICOVÉMU KOMPLETU
ZO SLOVENSKÉHO JAZYKA**

pre 2. ročník základnej školy

ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ • БЕОГРАД

Recenzenti

Dr. Michal Týr

Dr. Zoroslav Spevák

Vlasta Werleová

Redaktorka

Alena Pešková

Zodpovední redaktori

Dr. Romanța Iovanoviciová

Slobodanka Ružičićová

Za vydavateľa

Dr. Miloljub Albijanić,

riaditeľ a hlavný redaktor

Pokrajinský tajomník pre vzdelávanie a kultúru schválil túto príručku výmerom číslo 106-61-00196/2005-01 zo dňa 20. septembra 2005.

ISBN

© ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, Београд 2012.

Ово дело се не сме умножавати, фотокопирати и на било који начин репродуковати, у целини нити у деловима, без писменог одобрења издавача.

© ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, Belehrad 2012

Toto dielo, ani jeho časť sa nesmie rozmnožovať, kopírovať alebo inak reprodukovать bez písomného súhlasu vydavateľa.

Na úvod

Cieľom vyučovania slovenského jazyka je vytvoriť základy pre rozvoj komunikačných schopností žiaka, postupne odhaľovať pestrosť a bohatstvo jazykových prostriedkov, učiť ho nielen poznať, ale aj adekvátne používať jazykové a mimojazykové prostriedky s prihliadnutím na cieľ, obsah a adresáta jazykovej komunikácie. Žiakom sa tým umožňuje formovať si vlastné postoje k svetu a životu, uvedomovať si svoje miesto v spoločnosti, spoznávať zákonitosti súčasného života, chápať históriu a pripraviť sa pre budúcnosť, ako aj plnohodnotne precítiť a vnímať umelecký text.

Pri vyučovaní slovenského jazyka je preto potrebné sledovať **výchovný cieľ** – pestovať u žiakov lásku a úctu k materinskému jazyku, vytvárať u nich pocit zodpovednosti za jeho zachovávanie aj tak, že sami sa budú usilovať o skvalitňovanie predovšetkým vlastného jazykového prejavu. k tomuto cieľu sa dopracúvame:

- uvádzaním vzorných ústnych a písaných textov, nemalú úlohu tu má i osobný príklad učiteľa;
- analýzou a korekciou nesprávnych a komunikačne neprimeraných textov;
- stálym upozorňovaním na správnu výslovnosť, správne slová, slovné tvary, väzby a na štylistickú primeranosť jazykových prostriedkov.

Didaktickým cieľom vyučovania slovenského jazyka žiakov mladšieho školského veku je vytvoriť u nich správne ortografické návyky a zručnosti, aby si potom mohli osvojiť základy pravopisnej a ortoepickej normy.

Vyučovanie slovenského jazyka na základnej škole z **psycholingvistického hľadiska** stavia na tvorivosti a detskej hre (hra s jazykom), čím sa zároveň dodržiava zásada, že predkladané učivo a metódy majú byť primerané veku.

Zo **sociolingvistického hľadiska** sa vyučovanie slovenského jazyka opiera o najčastejšie a vekovo primerané komunikačné situácie ilustrované príkladmi z textov v učebniciach, precvičované formou dramatizácie textov či simulovaním rôznych situácií.

Zo **systémového hľadiska** sa jednoduché jazykové javy nepreberajú izolovane, ale vždy v súvislosti s inými jazykovými javmi. Pritom sa berie do úvahy hierarchia jednotiek jazykového systému a jeho jednotlivých rovín. Posilňuje sa učenie rečových prejavov, od reprodukcie textov sa postupne prechádza k tvorbe vlastných textov, precvičuje sa ústny prejav rôznymi spôsobmi.

Slovenský jazyk ako predmet, a tak je tomu so všetkými jazykmi na svete, vytvára u žiakov pocit národnej hrdosti a vedomie jazykovej príslušnosti, pocit jazykovej príbuznosti a spolupatričnosti s inými etnikami, učí ich, že i pomocou neho možno spoznať históriu vlastného národa, upozorňuje na osobnosti, ktoré sa o zachovanie a rozvoj slovenského jazyka zaslúžili.

Rešpektovanie vekovej primeranosti učiva v procese realizácie výchovno-vzdelávacích cieľov rozumie predovšetkým rozvíjanie invencie a využívanie hravosti žiakov. K tomu poslúžia rôzne jazykové hry. Systém *marginálií* vedie žiakov k vnímaniu najprv len jedného zdroja informácie a potom aj viacerých zdrojov (predchádzajúce texty, skúsenosti detí, detské časopisy, slovníky, encyklopédie). Zdroje získavania vedomostí zväčšujeme postupne. Treba dôsledne uplatňovať princíp názornosti, okrem textu v učebnici aj prostredníctvom živého príkladu učiteľa, názorných pomôcok a jazykových príručiek. Nevylučuje sa ani používanie audio-vizuálnych učebných pomôcok.

I. POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU (VYUČOVACÍ PROCES)

1. Učebné osnovy

Uvádzame učebné osnovy zverejnené v úradných novinách *Službeni glasnik RS* a *Prosvetni glasnik* (číslo 10, 12. augusta 2004):

Jazyk (okolo 40 hodín):

- gramatika
- pravopis

Literatúra (okolo 80 hodín):

- školské čítanie
(Odporúča sa na druhej hodine spracovania textu ponúknuť žiakom diferencované úlohy – podľa troch stupňov zložitosti.)
- domáce čítanie (tri knihy podľa výberu učiteľa a žiakov)
- čítanie
- literárno-teoretické pojmy

Kultúra vyjadrovania (okolo 60 hodín):

- ústne vyjadrovanie
- formy styku
- písomné vyjadrovanie

LITERATÚRA

a) Školské čítanie

Lyrika

Mária Rázusová-Martáková: Ranená breza

Juraj Tušiak: Zajkove nové nohavičky

Ludmila Podjavorinská: Na tanci

Juraj Tušiak: Do školy

Krista Bendová: Bola raz jedna trieda

Vladimír Reisel: Knižka

Ludmila Podjavorinská: Prvý sneh

Ján Smrek: Na jar

Krista Bendová: Ako Jožko Pletko pozašival všetko

Pavel Mučaji: Hra s vrabcom

Dragan Lukić: Mamino srdce

Vianočná

Štefan Moravčík: Veľká noc

Štefan Moravčík: Slovenčina

Mária Haštová: Vyčítanka

Jozef Pavlovič: Dedo Mráz pred zrkadlom

Iveta Bognárová: Posledný deň školského roka

Ljubivoje Ršumović: Ale je len škola skvelá

Dušan Radović: Lev

Epika

Slovenská ľudová rozprávka: Ako zvieratká prezimovali

Podľa Boženy Němcovej: O dvanástich mesiačikoch

Ezopské bájky (výber)

Jozef Cíger Hronský: Ako Zajko cestoval na lietadle

Anna Majerová: Ivo a Eva

Mária Haštová: Srnka Cupilupka

Mária Ďuríčková: Nedokončená rozprávka

Mária Jančová: Rozprávka o ježkovi

Michal Babinka: Príde na psa mráz

Daniel Hevier: Učiteľ smiechu

Zoroslav Jesenský: Jar je šam-pi-ón!

Mária Ďuríčková: Tabuľa

Tomáš Čelovský: Keď narastiem

Dráma

Elena Čepčková: Ježkova komôrka

Ľudové rozprávky (výber)

Hádanky, vyčítanky, riekanky (výber)

Príslovia a porekadlá

Komiks a obrázkové rozprávky

Detské hry

Texty súčasných vojvodinských autorov (výber)

Detské časopisy

b) Domáce čítanie

H. CH. Andersen: Palculienka

Tajomstvo hračiek – výber zo slovenskej tvorby pre deti

J. C. Hronský: Smelý Zajko a Smelý Zajko v Afrike

E. Čepčková: Slniečko na motúze

Viesť žiakov k individuálnemu čítaniu; rozhovory o prečítaných knihách.

c) Literárno-teoretické pojmy

Poézia:

– báseň, strofa, verš (opakovanie a prehlbovanie vedomostí)

– nálada a city básnika

– rým (slová na konci veršov)

Próza:

– dej, dejová postupnosť (určiť a zoradiť udalosti v texte)

– postavy: hlavné a vedľajšie (zovňajšok a povahové vlastnosti)

– literárny druh: rozprávka, bájka, komiks (poznať)

JAZYK

a) Gramatika

- precvičenie a upevnenie poznatkov získaných v 1. ročníku so zreteľom na kvalitu osvojenia jednotlivými žiakmi (členenie prejavov na vety, viet na slová, slov na slabiky, slabiky na hlásky; tvorenie viet, ich písanie a intonovanie, formy spoločenského styku ap.),
- veta ako samostatný zrozumiteľný celok, ktorý sa v písanom prejave označuje veľkým písmenom na začiatku a interpunkčným znamienkom na konci; jednoduchá veta a súvetie (tvorenie jednoduchých viet a spájanie do súvetí),
- druhy viet: oznamovacia, opytovacia a rozkazovacia (zvolacia) veta (rozlišovanie podľa interpunkčných znamienok, podľa melódie) a tvorenie viet,
- veta a slovo: slová opačného významu; slová podobného významu (rovnoznačné slová), tvorenie nových slov (príponami a predponami); slabikotvorné *l/ľ, r/ŕ*,
- rozdeľovanie hlások (samohlásky, spoluhlásky, dvojhlásky), rozdeľovanie samohlások (dlhé a krátke), rozdeľovanie spoluhlások (tvrdé, mäkké, obojaké),
- podstatné mená: pojem a určovanie v texte, číslo a rod podstatných mien, koncovka *-ou*, všeobecné a vlastné mená (veľké začiatkové písmeno v rodných menách a priezviskách, v menách zvierat, v názvoch dedín, miest, riek, vrchov, ulíc a námestí),
 - slovesá: pojem a určovanie v texte,
 - spodobovanie spoluhlások (jednoduché príklady),
 - vybrané slová,
 - opakovanie a prehlbovanie prebraného učiva jazykovými rozborami primeranými veku žiakov,
 - slovenská abeceda, poradie písmen v abecede.

b) Pravopis

- interpunkcia: bodka, otáznik, výkričník, dvojbodka, čiarka, úvodzovky, pomlčka,
- diakritické znamienka: dĺžeň, mäkčeň, vokáň, dve bodky,
- pravopis a výslovnosť rozličných druhov viet a priamej reči,
- pravopis vlastných podstatných mien a koncovka *-ou*,
- nacvičovanie písania slov s dvojhláskami,
- nacvičovanie písania slov so samohláskou *ä*,
- výslovnosť a pravopis mäkkých slabík *de, te, le, ne, di, ti, li, ni*,
- písanie *i, í* po mäkkých spoluhláskach a *y, ý* po tvrdých spoluhláskach,
- pravopis spoluhlások, ktoré sa spodobujú,
- písanie *y* vo vybraných slovách,
- rozdeľovanie slov na konci riadka podľa slabík.

KULTÚRA VYJADROVANIA

a) Ústne vyjadrovanie:

- rozhovory: výber jazykových prostriedkov, slovných spojení a vhodných pomenovaní osôb, zvierat, vecí, javov, vlastností a činností na základe pozorovania alebo skúseností,
- monológ a dialóg (rozlišovanie),
- jazykové prejavy na témy, ktoré umožňujú koreláciu medzi predmetmi (napr. svet prírody, oslavy sviatkov),

- odpovede na otázky podľa obrázkov, na základe vlastných skúseností a čítankového čítania; tvorenie otázok podľa súvislého textu,
- krátka a výstižná reprodukcia krátkych textov z čítanky, z detskej tlače, reprodukcia obsahu filmov, divadelnej prípadne bábkovej hry, rozhlasových alebo televíznych vysielaní pre deti tohto veku podľa osnovy (so synonymickými obmenami slov a viet),
- krátka správa,
- rozprávanie podľa obrázkov (série obrázkov) a na základe vlastných zážitkov (robí sa ústne, v druhom polroku je možné už spoločne zostavený celok i napísať); jednoduchá osnova zostavená učiteľom,
- jazykové didaktické hry vhodné na obohacovanie slovnej zásoby žiakov a upevňovanie učiva z jazyka,
- výrazný prednes básne,
- dramatizácia (na spracovaných textoch, intonovanie vety a pohyb v priestore; scény z každodenného života ap.),
- rozlišovanie spisovnej a nespisovnej výslovnosti v hovorených prejavoch so zreteľom na spisovnú výslovnosť,
- pozrieť aspoň jedno bábkové divadlo.

b) Formy spoločenského styku:

- spôsoby dorozumievania sa (slová, zvuky, gestá, obrázky a iné),
- vyvíjať u žiakov schopnosť vypočuť si spolubesedujúceho, úcta voči starším,
- formulácia prosby či žiadosti, pozdravu, oslovenia, poďakovania, ospravedlnenia, požiadania o informáciu a krátkych odkazov (s využitím frazeologických zvrátov a ustálených slovných spojení,
- bontón: správanie sa na verejných miestach.

c) Písomné vyjadrovanie:

- odpisovanie tlačeneho textu písaným písmom so zreteľom na čitateľnosť a úhladnosť napísaného,
- písomné odpovede na otázky,
- tvorenie a písanie viet podľa obrázka alebo predmetu,
- výber jazykových prostriedkov a slovných spojení vhodných na opisovanie jednoduchých predmetov, napr. vecí dennej potreby, osobnej hygieny (v druhom polroku je možné spoločne zostavený celok napísať),
- pokus o jednoduché rozvrhnutie jazykového prejavu (začiatok, hlavná časť, ukončenie),
- nácvikové diktáty, zrkovité diktáty, kontrolné diktáty,
- písanie pohľadnice (blahoželaní) a listu (adresa a štylizácia),
- analyzovanie 2 domácich slohových prác na hodine.

Ako doplnok k týmto učebným osnovám uvedieme ešte niekoľko pokynov:

a) Nacvičovanie čítania, rozvíjanie vyjadrovania a rečovej kultúry:

- nácvik správneho a plynulého čítania náročnejších, viacslabičných a ťažko vysloviteľných slov,
- nácvik čítania slov so správnym slovným prízvukom, najmä slov s predložkami,
- pokračovanie v nácviku správneho čítania viet s porozumením, so správnou intonáciou a s uplatnením estetických prvkov,
- nácvik orientácie v prečítanom texte,
- nácvik správneho vyjadrovania a rozširovanie slovnej zásoby žiakov.

• *Požiadavky na zručnosti a vedomosti žiakov:*

- vedieť správne, plynule a s porozumením čítať nahlas primerané texty,
- vedieť správne prízvukovať slová a predložkové spojenia,
- vedieť prirodzene intonovať vety,
- vedieť prečítať v sebe a porozumieť krátke vety a jednoduché písomné úlohy,
- ovládať orientáciu v prečítanom texte,
- za pomoci učiteľa vedieť vytvoriť otázky a odpovede na ne,
- na základe riadeného rozhovoru vedieť rozprávať o prečítanom a o vlastných zážitkoch.

b) *Literárna výchova:*

- výcvik estetického vnímania a postupu pri hodnotení literárnych textov,
- práca s ilustráciami ukážok z literatúry pre deti a mládež,
- nácvik reprodukcie jednoduchých textov,
- nácvik recitovania básní, dramatizácie a improvizácie literárnej predlohy,
- nácvik chápania vzťahov medzi literatúrou a ostatnými formami umenia,
- jednoduchý rozbor literárnych textov (postavy, jednoduché literárne a jazykové prostriedky, vybrané pojmy a výrazy),
- práca s knihou, literárnym slovníkom a náučnou literatúrou,
- práca s mimočítankovou literatúrou,
- nácvik orientácie v knižnici.

• *Požiadavky na zručnosti a vedomosti žiakov*

- osvojiť si literárne texty počúvaním, hlasným a postupne i tichým čítaním,
- vedieť vnímať ilustrácie z kníh literatúry pre deti a mládež a rozumieť im,
- vedieť reprodukovať dej podľa osnovy, ktorú zostaví učiteľ,
- vedieť dokončiť začatý príbeh,
- vedieť predniesť básne, zúčastňovať sa na dramatizácii textov a na improvizácii podľa literárnej predlohy,
- chápať vzťah literatúry a ostatných foriem umenia (divadlo, film, rozhlas, televízia, video),
- vedieť vymenovať postavy prečítaného literárneho diela a jednoducho ich hodnotiť,
- ovládať odlišovanie poézie od prózy,
- poznať jednoduché obratné prostriedky (prirovnania, slová s podobným a opačným významom) a používať ich vo vlastnom prejave,
- v praktických činnostiach poznať tieto pojmy a výrazy: verš, strofa, rým, poézia, próza, postava literárneho diela, knižnica, časopis, bábkové divadlo, báбка, divadlo, film,
- vnímať rytmus verša, prakticky odlišovať verš od prózy,
- vedieť pracovať s knihou, s literárnym slovníkom a s náučnou literatúrou,
- vedieť naspamäť aspoň 4 básne,
- vedieť sa orientovať v knižnici,
- prečítať aspoň 2 knihy z mimočítankovej literatúry.

2. Vzdelávacie štandardy pre slovenský jazyk na konci 1. stupňa vyučovania

Vzdelávacie štandardy sa definujú pre koniec prvého cyklu vyučovania z týchto oblastí:

- komunikácia,
- čítanie s porozumením,
- písomné vyjadrovanie,
- gramatika a lexika,
- literatúra.

Pre každú z uvedených oblastí sú definované požiadavky na troch úrovniach, okrem oblasti komunikácie.

1. KOMUNIKÁCIA

V oblasti KOMUNIKÁCIA žiak/žiačka:

- 0.1.1. má vybudovanú základnú komunikačnú kultúru: vie začať rozhovor, účinkuje v ňom a ukončuje rozhovor; pozorne počúva hovoriaceho
- 0.1.2. používa základné formy spoločenského styku
- 0.1.3. súvisle rozpráva s dôrazom na správnu intonáciu vety/verša
- 0.1.4. vie vyrozprávať zvolený naratívny alebo kratší informatívny text za pomoci osnovy, zvýraznených častí alebo zaujímavých detailov
- 0.1.5. vie samostatne (svojimi slovami) *opísať a vyrozprávať príhodu na zadanú tému: dodržiava tému a sled udalostí (úvod, hlavnú časť a záver), líši podstatu od vedľajšieho* *
- 0.1.6. ovláda komunikáciu od začiatku do konca zaujímavým spôsobom
- 0.1.7. v krátkosti podáva svoj postoj
- 0.1.8. vie obhájiť svoje tvrdenie alebo stanovisko

Základná úroveň

2. ČÍTANIE S POROZUMENÍM

V oblasti ČÍTANIE S POROZUMENÍM žiak/žiačka na základnej úrovni:

- 1.2.1. ovláda základnú techniku čítania
- 1.2.2. odpovedá na jednoduché otázky súvisiace s textom, *vyhľadáva informácie zvýraznené v jednej vete, odseku alebo v jednoduchej tabuľke (kto, čo, kde, kedy, koľko a pod.)*
- 1.2.3. vie vyhľadať a vyťažiť základné údaje z textu podľa zadaných kritérií
- 1.2.4. pozná a používa základné časti textu a knihy (názov, *odsek*, meno autora, *obsah*, slovník)
- 1.2.5. určuje základnú tému textu
- 1.2.6. rozumie hlasne a potichu prečítaný text

* *Poznámka:* Vyznačené časti štandardov nie sú vhodné pre 2. ročník (napísané kurzívou)

1.2.7. rozlišuje umelecký od informatívneho textu

1.2.8. oceňuje obsah textu na základe zadaných kritérií: čo sa mu v texte páči, čo mu je zaujímavé; či *jestvujú súvislosti medzi postavami a udalosťami a jeho vlastnými zážitkami*; vyhľadáva neznáme slová

3. PÍSOMNÉ VYJADROVANIE

V oblasti PÍSOMNÉHO VYJADROVANIA žiak/žiačka na základnej úrovni:

- 1.3.1. používa písané písmená slovenskej abecedy; správne vyslovuje a píše slová so slabikami **de, te, ne, le, di, ti, ni, li**; správne napíše a rozozná slová so slabičnými hláskami **r/r' a l/l'**
- 1.3.2. vie sa podpísať a uviesť základné údaje o sebe (adresu, dátum narodenia a pod.)
- 1.3.3. začína písať vetu s veľkým začiatočným písmenom a zakončuje ju zodpovedajúcim interpunkčným znamienkom
- 1.3.4. používa veľké začiatočné písmeno pri písaní vlastných mien, názvov miest, názvu školy
- 1.3.5. píše úplné krátke a jednoduché vety
- 1.3.6. vyčleňuje názov, prevažne sa dodržiava témy
- 1.3.7. *opisuje krátky a jednoduchý text*
- 1.3.8. správne používa skromný fond slov (v súlade s vekom)
- 1.3.9. *píše krátky odkaz*
- 1.3.10. píše gratuláciu (k novému roku, k narodeninám), pozvánku (na narodeniny, na zábavu), pohľadnicu (z exkurzie)

4. GRAMATIKA A LEXIKA

V podoblasti GRAMATIKA na typických školských príkladoch žiak/žiačka na základnej úrovni:

- 1.4.1. vie rozdeliť spoluhlásky na tvrdé, mäkké a obojaké; pozná *ohybné slovné druhy* (podstatné mená a slovesá)
- 1.4.2. *pozná gramatické kategórie ohybných slovných druhov (rod a číslo) a slovesné časy*; správne píše základné vybrané slová
- 1.4.3. pozná druhy viet (oznamovacia, opytovacia, zvolacia a rozkazovacia veta)

V podoblasti LEXIKA žiak/žiačka na základnej úrovni:

- 1.4.4. pozná antonymá
- 1.4.5. pozná slovný význam a frazeologické jednotky z každodenného života (v škole, doma a pod.)

5. LITERATÚRA

V oblasti LITERATÚRA žiak/žiačka na základnej úrovni:

- 1.5.1. *líši poéziu, prózu a drámu*
- 1.5.2. líši literárne druhy (bájku a rozprávku)
- 1.5.3. určuje hlavné postavy a *tému umeleckého diela*
- 1.5.4. určuje čas a miesto konania deja v texte

Stredná úroveň

2. ČÍTANIE S POROZUMENÍM

V oblasti ČÍTANIE S POROZUMENÍM žiak/žiačka na strednej úrovni:

- 2.2.1. plynule číta text, uctieva intonáciu vety/verša, správne učuje v texte pauzu, prihliada na melódiu vety; pozná vlastnosti a druhy hlások (samohlásky – krátke a dlhé, y/i, ä; spoluhlásky, dvojhlásky); správne vyslovuje a píše predložky s/so, z/zo
- 2.2.2. *donáša jednoduché závery súvisiace s textom, analyzuje časti textu (v rozdielnych vetách, odsekoch, častiach tabuľky)*
- 2.2.3. *vyčleňuje podstatné informácie od nepodstatných; určuje dejovú postupnosť v texte*
- 2.2.4. určuje súvis medzi informáciami (nachádza detail na ilustrácii, v tabuľke alebo na diagrame)
- 2.2.5. *určuje základný zmysel textu a jeho použitie*
- 2.2.6. *pozná prenesený význam v texte*
- 2.2.7. donáša jednoduché závery na základe textu (predpokladá ďalšie udalosti, vysvetľuje rozuzlenie, všima si spätosť medzi udalosťami, na základe činu určuje vlastnosti, pocity a úmysly hrdinov)
- 2.2.8. vynáša stanovisko o texte a opodstatňuje ho (čo sa mu páči, čo mu je zaujímavé, s čím súhlasí/nesúhlasí)
- 2.2.9. *vyčleňuje časti textu, ktorým nerozumie*
- 2.2.10. *analyzuje vhodnosť ilustrácie súvisiacej s textom; opodstatňuje výber ilustrácií*

3. PÍSOMNÉ VYJADROVANIE

V oblasti PÍSOMNÉHO VYJADROVANIA žiak/žiačka na strednej úrovni:

- 2.3.1. má formovaný rukopis a píše slovenskou abecedou
- 2.3.2. používa veľké začiatkové písmeno pri písaní názvu štátov a miest a ich obyvateľov; používa úvodzovky pri priamej reči; používa čiarku pri vymenúvaní; správne píše základné a odvodené vybrané slová
- 2.3.3. píše úplné vety s pozmeneným poradím slov vo vete, mení druh vety, dokončuje začatú vetu; člení slová na slabiky v jednoduchých prípadoch
- 2.3.4. *pridržiava sa témy; pri rozprávaní sa pridrižiava osnovy, podporujú ju detailmi*
- 2.3.5. *prispôsobuje výklad formálnej a neformálnej komunikácie*
- 2.3.6. *tvorí ucelený naratívny text s obsahovou náplňou*
- 2.3.7. *tvorí ucelený deskriptívny text*
- 2.3.8. používa fond slov v súlade s vekom; používa synonymá (aby sa neopakoval)
- 2.3.9. opravuje svoj text (*kriticky číta napísané, opravuje chyby, mení časti textu*)
- 2.3.10. *vie vyplniť jednoduché tlačivo so základnými údajmi o sebe (meno a priezvisko, meno rodiča, dátum narodenia, adresa, telefónne číslo; škola, ročník, trieda)*
- 2.3.11. *píše súkromný list a vie ho adresovať*

4. GRAMATIKA A LEXIKA

V podoblasti GRAMATIKA na typických školských príkladoch žiak/žiačka na strednej úrovni:

- 2.4.1. *určuje ohybné slovné druhy; člení slová na slabiky a vie určiť predponu*
- 2.4.2. vymenúva vlastné a všeobecné podstatné mená, vzťahové a privlastňovacie prídavné mená; osobné zámená; základné a radové číslovky
- 2.4.3. *pozná osobu, rod a číslo osobných zámen v nominatíve*

2.4.4. pozná gramatické kategórie slovies (osobu, číslo a rod) a vie pozmeniť čas slovies

2.4.5. líši podmet a slovesný prísudok

2.4.6. určuje druhy viet (oznamovacie, opytovacie, zvolacie a rozkazovacie)

2.4.7. tvorí rôzne druhy viet

V podoblasti LEXIKA žiak/žiačka na strednej úrovni:

2.4.8. pozná synonymá

2.4.9. pozná slovný význam a frazeologizmy zo školského čítania a správne ich používa

5. LITERATÚRA

V oblasti LITERATÚRA žiak/žiačka na strednej úrovni:

2.5.1. rozlišuje lyrickú od epickej básne

2.5.2. určuje ľudovú slovesnosť (hádky, riekanky, porekadlá a príslovia)

2.5.3. pozná rým, verš a strofu v lyrickej básni

2.5.4. určuje charakter a zovňajšok postáv ako aj ich konanie a vzťahy medzi postavami v umeleckom texte

2.5.5. všima si súvis medzi udalosťami (napr. určuje poradie udalostí v texte)

2.5.6. rozlišuje rozprávanie od opisu a dialógu

2.5.7. rozumie prenesený význam slov v texte

Pokročilá úroveň

2. ČÍTANIE S POROZUMENÍM

V oblasti ČÍTANIE S POROZUMENÍM žiak/žiačka na pokročilej úrovni:

3.2.1. odvodzuje závery založené na texte, sumarizuje informácie z rôznych častí textu; správne vyslovuje a píše slová, v ktorých dochádza k spodobovaniu spoluhlások v jednoduchých príkladoch

3.2.2. dáva do súvislosti informácie vyjadrené rôznymi symbolmi (napr. text, tabuľka, grafikon)

3.2.3. rozlišuje rozdielne stanoviská v texte (napr. postoj autora vzhľadom na postoj účastníka)

3.2.4. odvodzuje zložité závery na základe textu a vyčleňuje časti textu, ktorými ich zdôvodňuje; rezumuje naratívny text

3.2.5. predstavuje text v nelineárnej forme (vnáša údaje z textu do tabuľky alebo diagramu)

3.2.6. prehodnocuje význam informatívneho textu (napr. či text poskytuje úplný obraz, úplné pokyny a pod.)

3.2.7. vysvetľuje a prehodnocuje udalosti a činy postáv v texte (napr. vysvetľuje postup postavy, hodnotí koniec textu alebo vyjadruje svoj postoj k udalostiam v texte)

3. PÍSOMNÉ VYJADROVANIE

V oblasti PÍSOMNÉ VYJADROVANIE žiak/žiačka na pokročilej úrovni:

3.3.1. používa jasné, úplné, zložené vety

3.3.2. jasne vyjadruje časti textu (úvod, hlavná časť, záver); správne rozvrhuje základné a vedľajšie informácie

3.3.3. prispôsobuje jazykový štýl

3.3.4. *zostavuje krátky expozičný text*

3.3.5. *používa bohatú slovnú zásobu (vzhľadom na vek)*

3.3.6. *usporadúva text do správnych odsekov*

4. GRAMATIKA A LEXIKA

V podoblasti GRAMATIKA na typických školských príkladoch žiak/žiačka na pokročilej úrovni:

3.4.1. *vymenúva vlastné a všeobecné podstatné mená, vzťahové a privlastňovacie prídavné mená; osobné zámená; základné a radové číslovky; slovesá*

3.4.2. *podstatným menám mení číslo a slovesám, prídavným menám a zámenám rod a číslo*

3.4.3. *rozlišuje predmet a príslovkové určenia času, miesta a spôsobu*

V podoblasti LEXIKA žiak/žiačka na pokročilej úrovni:

3.4.4. *určuje význam neznámych slov a frazeologizmov z kontextu, v akom sú použité*

3.4.5. *používa slová v prenesenom význame*

5. LITERATÚRA

V oblasti LITERATÚRA žiak/žiačka na pokročilej úrovni:

3.5.1. *vysvetľuje vlastnosti a postupy postáv, opierajúc sa o text*

3.5.2. *všíma si dôsledkové vzťahy medzi udalosťami v texte*

3.5.3. *určuje ideu/odkaz a zdôvodňuje ju*

3. Plán práce

Uvádzame jeden z možných plánov vypracovaný podľa jednotlivých tém (plán je vhodný aj pre prácu podľa metodológie Krok za krokom).

I. polrok

Prvá téma: ŠKOLA

1. 1. KV*: Ako som strávil letné prázdniny
Juraj Tušiak: Do školy (báseň)
2. 2. L, lyr.: Ljubivoje Ršumović: Uch, ale je škola skvelá
– oboznamovanie sa s čítankou
3. 3. KV: prednes básne
– Moja prvá gramatika: oboznamovanie sa s učebnicou (s. 3 až 4)
– opakovanie učiva z 1. ročníka (s. 5 až 6)
4. 4. L, ep.: Daniel Hevier: Učiteľ smiechu
– gramatika – opakovanie učiva (s. 7)
5. 5. J: Opakovanie učiva z 1. ročníka – gramatika (s. 8 až 10)
6. 6. L, ep.: Anna Majerová: Ivo + Eva
– gramatika (s. 10 až 11)
7. 7. L: Čítanie textov z detskej tlače
8. 8. KV: Zamestnaní v tvojej škole
9. 9. L, lyr.: Krista Bendová: Bola raz jedna trieda
10. 10. KV: prednes básne
– gramatika (s.12 až 14)
11. 11. KV: Knižnica v mojej škole (Rád/rada čítaš knihy?)
12. 12. L, lyr.: Vladimír Reisel: Knižka
– spracovanie a odpisovanie básne
13. 13. L., dráma: Detská ľudová hra: Na jastraba
– prednes básne: Knižka
14. 14. J: O vete – gramatika (s.15 až 16)
15. 15. KV: Spomíname svoje zážitky a opisujeme jeden z nich – skupinová práca
16. 16. L, ep.: O slivkovej chalúpke a veselej školičke – spracovanie
17. 17. J: Súvetie – gramatika (s. 17)

Druhá téma: JESEŇ

18. 1. L, lyr.: Jozef Pavlovič: Jeseň
– rozhovor na tému jesene
19. 2. J: Druhy viet – gramatika (s. 18 až 19)
20. 3. L, ep.: H. Ch. Andersen: Palculienka (alebo E. Čepčková: Slniečko na motúze) – gramatika (s. 20)
21. 4. J: Nácvičný diktát – gramatika (s. 21)

* Poznámka: KV – kultúra vyjadrovania, L – literatúra, J – jazyk, lyr. – lyrika, ep. – epika

22. 5. KV: Telefonický rozhovor; gramatika, hra
23. 6. J: Priama reč – Hlúpa myška – gramatika (s. 21)
24. 7. L, ep.: Mária Jančová: Rozprávka o ježkovi
25. 8. L, ep.: Rozprávka o ježkovi – cvičenie – priama reč
26. 9. L, ľudová slovesnosť: Hádanky; gramatika (s. 22)
27. 10. L, lyr.: Elena Čepčeková: Ježkova komôrka
28. 11. KV: Ježkova komôrka – dramatizácia
29. 12. J: Veta – slovo – gramatika (s. 23 až 24)
30. 13. KV: Viktor Hujík: Kto ma uhádne? – čítanka, rozhovor: zdravá výživa
31. 14. L, lyr.: Štefan Moravčík: Kohút
– Slovný význam – gramatika (s. 25)
32. 15. L, lyr.: Mária Topoľská: Čo nevidela lastovička
– nácvičný diktát – gramatika (s. 26)
33. 16. J: Slovo – slabika – hláska. Hláska – písmeno – gramatika (s. 27 až 28)
34. 17. J: Slabiky – gramatika (s. 29 – diferencované úlohy)
– Hra na HAM: v príručke
35. 18. KV: Opakovanie učiva

Tretia téma: *RODINA*

36. 1. L, ep.: Michal Babinka: Príde na psa mráz – pojem poviedky
37. 2. L, ep.: Príde na psa mráz – hlavná postava
– diferencované úlohy
38. 3. J: Rozdeľovanie slov na konci riadka – gramatika (s. 31)
39. 4. L, lyr.: Dragan Lukić: Mamino srdce
– nácvičný diktát – gramatika (s. 32)
40. 5. KV: Moja rodina
– Mamino srdce – autodiktát
41. 6. L, ep.: Ivan Popovič: Z maminých a tatkových očí
42. 7. J: Zvuková stavba slova – gramatika (s. 32 až 34)
43. 8. KV: Pracovný deň v mojej rodine – dramatizácia
44. 9. J: Rozdelenie hlások – gramatika (s. 35 až 36)
45. 10. L, lyr.: Milan Rúfus: Modlitba na dobrú noc
46. 11. KV: Modlitba na dobrú noc – prednes básne
– odpovede na otázky
47. 12. J: Samohlásky – gramatika (s. 37 až 38)
48. 13. KV: Ladislav Kuchta: Martin na bielom koni – čítanka
– rozhovor: ľudové porekadlá a príslovia
49. 14. J: Samohlásky – gramatika (s. 39 až 40)
50. 15. L, ep.: Mária Jonášová-Kotvášová: Prvá mama
51. 16. L, ep.: Prvá mama – diferencované úlohy
– Aj y je samohláska – gramatika (s. 41)

- 52. 17. J: Samohláska ä – gramatika (s. 42)
- 53. 18. J: nácvičný diktát
 - opakovanie piesní
 - Tajná reč – čítanka
- 54. 19. L, ep.: Krista Bendová: Čapica
- 55. 20. J: Dvojhĺásky – gramatika (s. 43)
 - Jozef Pavlovič: Veselý domček
- 56. 21. L, ep.: Mária Ďuríčková: Nedokončená rozprávka
- 57. 22. L, ep.: Nedokončená rozprávka – diferencované úlohy
 - Dokonč rozprávku v písomnej forme

Štvrtá téma: ZIMA

- 58. 1. L, lyr.: Ľudmila Podjavorinská: Prvý sneh
- 59. 2. KV: Prvý sneh – prednes básne – diferencované úlohy
 - rozhovor o zime
- 60. 3. J: Dvojhĺáska ie – gramatika (s. 44)
- 61. 4. KV: Mikuláš – Lúcia – čítanka
 - Napíš, aké darčeky si želáš
- 62. 5. J: Nácvičný diktát
 - Dvojhĺáska iu – gramatika (s. 46)
- 63. 6. J: Dvojhĺáska ô – gramatika (s. 47)
- 64. 7. L, lyr.: Ján Anđel: Na sanici
 - rým
- 65. 8. KV: Na sanici – prednes básne (autodiktát)
 - nácvičný diktát
- 66. 9. J: Na čo ešte netreba zabudnúť? – gramatika (s. 48 až 49)
- 67. 10. L, ep.: O dvanástich mesiačikoch (podľa Boženy Němcovej)
 - práca so slovníkom
- 68. 11. L, ep.: O dvanástich mesiačikoch – práca s osnovou a analýza postáv
- 69. 12. KV: O dvanástich mesiačikoch – dramatizácia
- 70. 13. J: Opakovanie učiva – kontrolný diktát
- 71. 14. KV: Komiks
- 72. 15. J: Spoluhlĺásky – gramatika (s. 51 až 53)
- 73. 16. KV: Vianoce
 - Vianočná – čítanka
 - vypracovanie kalendára sviatkov
- 74. 17. J: Spoluhlĺásky – cvičenie – gramatika (s. 54 až 55)
- 75. 18. L, lyr.: Kukulienka – pieseň – ľudová slovesnosť
- 76. 19. L: Pozeranie filmu pre deti
- 77. 20. KV: Tomáš Čelovský: Mám sneh rád alebo nemám? – čítanka
 - odpoveď napíš sám

78. 21. L, ep.: J. C. Hronský: Smelý zajko
79. 22. L, lyr.: Jozef Pavlovič: Dedo Mráz pred zrkadlom
80. 23. KV: Polročné opakovanie
– čítanie textov

II. polrok

81. 24. KV: Môj zážitok zo zimných prázdnin
82. 25. L, ep.: Mária Haštová: Srnka Cupilupka
83. 26. KV: Srnka Cupilupka – dramatizácia
84. 27. J: Tvrdé spoluhlásky – gramatika (s. 55 až 56)
86. 29. L, ep.: Ako zvieratká prezímovali – slovenská ľudová rozprávka – pojem rozprávky
87. 30. KV: Ako zvieratká prezímovali – stručná reprodukcia textu podľa osnovy
88. 31. J: Mäkké spoluhlásky – gramatika (s. 56 až 57)
– ľudový zvyk – fašiangy
89. 32. KV: Pravidlá slušnosti – gramatika (s. 58 – 59)
90. 33. J: Obojaké spoluhlásky – gramatika (s. 60)
91. 34. L: Detské časopisy
92. 35. J: Zopakuj si – gramatika (s. 61 až 62)
93. 36. L, dráma: Na slepú babu – detská hra

Piata téma: POVOLANIA

94. 1. J: de, te le, ne, di, ti, li, ni – gramatika (s. 63)
95. 2. J: Nácvičný diktát
96. 3. L, ep.: Ján Navrátil: Vták nožniciak
97. 4. L, ep.: Vták nožniciak – diferencované úlohy
98. 5. KV: Povolania
99. 6. J: Slová s de, te, le, ne – gramatika (s. 64 až 66)
100. 7. L: Tajomstvo hračiek
101. 8. J: Zábavné úlohy – upevňovanie – gramatika (s. 67)
102. 9. J: d, t, l, n pred ia, ie, iu, gramatika (s. 68)
103. 10. L, ep.: Tomáš Čelovský: Keď narastiem – hlavná postava
104. 11. L, ep.: Keď narastiem – diferencované úlohy
105. 12. J: Tvrdá a mäkká výslovnosť – gramatika (s. 68 až 69)
106. 13. J: Nácvičný diktát
107. 14. L, lyr.: Anička, dušička – ľudová pieseň
108. 15. KV: Čo viem o ľudovej tvorbe?
– spievanie piesne: Anička, dušička
109. 16. J: Opakovanie učiva – gramatika – Zopakuj si (s. 70)

Šiesta téma: *JAR*

110. 1. KV: Jar
Michal Babinka: Ešte trochu – čítanka
– písomné vyjadrovanie
111. 2. L, lyr.: Mária Topoľská: Prvé lúče
112. 3. KV: Prvé lúče – prednes básne
113. 4. L, lyr.: Krista Bendová: Ako Jožko Pletko pozašival všetko
114. 5. KV: Ako Jožko Pletko pozašival všetko – prednes básne
– odpovede na otázky
115. 6. J: Slovné druhy – gramatika (s. 71 až 72)
– rozhovor o mame
116. 7. KV: Veľká noc
– Štefan Moravčík: Veľká noc – veľký deň – čítanka
117. 8. L, ep.: Hana Zelinová: Rozprávka o maľovanom vajíčku
118. 9. L, lyr.: Ján Smrek: Na jar
119. 10. KV: Na jar – prednes básne
– gramatika (s. 73)
120. 11. J: Podstatné mená – gramatika (s. 73 až 74)
121. 12. KV: Prednes riekanky Bola hora (Moja prvá gramatika) – ľudová tvorba
122. 13. J: Návčičný diktát
– detská tlač
123. 14. L: Komiks – čítanka
– dráma: Hra na včielky
124. 15. L, lyr.: Milan Rúfus: Jarná modlitba
– nacvičovanie podstatných mien
125. 16. J: Podstatné mená – cvičenie – gramatika (s. 73 až 74)
126. 17. L, ep.: Mária Haštová: Motýľ
– práca so slovníkom
127. 18. J: Podstatné mená – gramatika (s. 75 až 76)
128. 19. L, ep.: Mária Ďuríčková: Tabuľa
129. 20. L, ep.: Tabuľa – diferencované úlohy
– rozhovor o ochrane prírody
130. 21. J: Podstatné mená: tí, tie – gramatika (s. 77 až 79)
131. 22. L, ep.: Zoroslav Jesenský: Jar je šam-pi-ón!
132. 23. J: Všeobecné a vlastné podstatné mená – gramatika (s. 79 až 80)
133. 24. L, lyr.: František Rojček: Rozdelený darček
– žartovná báseň
– podstatné mená v básni

Siedma téma: KRAJ, V KTOROM ŽIJEM

- 134. 1. KV: Kraj, v ktorom žijem
 - Môj kraj – z detskej tvorby – čítanka
 - písomné vyjadrovanie
- 135. 2. L, lyr.: Juraj Tušiak: O Báčke, Banáte, a Srieme
- 136. 3. J: Všeobecné a vlastné podstatné mená – gramatika (s. 81 až 82)
- 137. 4. L, ep.: Zem – modrá planéta
 - rozhovor o Zemi
- 138. 5. L, lyr.: Daniel Hevier: Obyvatelia zemegule – čítanka
- 139. 6. L, lyr.: Štefan Moravčík: Slovenčina
- 140. 7. KV: Slovenčina – prednes básne
- 141. 8. J: Všeobecné a vlastné podstatné mená (s. 83)
- 142. 9. L: Detská tlač
- 143. 10. L, lyr.: Mária Haštová: Vyčítanka

Ôsma téma: O ŽIVOM SVETE

- 144. 1. KV: Predstavte si, že letíte
 - I. Vitez: Rozprávka o letení
- 145. 2. L, ep.: Jozef Cíger Hronský: Ako Zajko cestoval na lietadle
- 146. 3. L, ep.: Ako Zajko cestoval na lietadle – hlavná postava a jej vlastnosti
- 147. 4. J: Slovesá – gramatika (s. 84 až 85)
- 148. 5. L, dráma: Hra na húsky
- 149. 6. L, lyr.: Juraj Tušiak: Zajkove nové nohavičky
- 150. 7. KV: Zahrajme sa na remeslá
 - gramatika (s. 85 až 86)
- 151. 8. L, ep.: Ezopská bájka: Lev a myš
 - pojem bájky
- 152. 9. L, ep.: Lev a myš – diferencované úlohy
- 153. 10. J: gramatika: Môj Macík (s. 86 až 87)
- 154. 11. KV: Ľudové obyčaje
- 155. 12. L, lyr.: Ľudmila Podjavorinská: Na tanci
- 156. 13. KV: Na tanci – prednes básne, spev a tanec
- 157. 14. L, lyr.: Pavel Mučaji: Hra s vrabcom
- 158. 15. J: Slovesá – gramatika (s. 88)
- 159. 16. L, lyr.: Ljubivoje Ršumović: Lev
- 160. 17. KV: Lev – prednes básne – slovesá – opakovanie
- 161. 18. J: Kontrolný diktát
- 162. 19. L, ep.: Ľudová bájka: Havran a líška
- 163. 20. L, ep.: Havran a líška – diferencované úlohy
 - odpovede na otázky

164. 21. J: Preverovanie učiva
 165. 22. KV: Formy spoločenského styku: prosba, žiadosť, oslovenie, poďakovanie
 166. 23. J: Zopakuj si – gramatika (s. 89 až 90)
 166. 23. L, lyr.: Mária Rázusová-Martáková: Ranená breza
 167. 24. KV: Ranená breza – prednes básne a počúvanie piesne
 168. 25. L: Preverovanie učiva
 169. 26. J: Opakovanie učiva – gramatika (s. 91 až 92)

Deviata téma: *LETO*

170. 1. KV: Objednaj si výlet telefónom (Cestujeme na výlet)
 – písomné vyjadrovanie
 171. 2. L, ep.: Ján Milčák: Prázdniny s Kriedačikom
 172. 3. L, ep.: Prázdniny s Kriedačikom – diferencované úlohy
 173. 4. J: Opakujeme si učivo – gramatika (s. 93)
 – jazykové hry
 174. 5. L, lyr.: Iveta Bednárová: Posledný deň školského roka
 175. 6. KV: Posledný deň školského roka – autodiktát
 – gramatika (s. 95)
 176. 7. J: Zostav rozprávku – gramatika (s. 94)
 177. 8. L: Pozeranie bábkového divadla
 178. 9. J: Opakovanie učiva o vetách
 Miloš Macourek: Žirafa
 179. 10.: L: Čítanie najobľúbenejších textov
 180. 11. KV: Ideme na prázdniny
 – Sníva sa mi vo dne v noci (podľa Tomáša Čelovského) – čítanka

Najnovšie odporúčania Ministerstva osvetu a športu: školské a domáce čítanie sa zahŕňajú pod spoločné pomenovanie LITERATÚRA (L). Literatúra sa potom člení na lyriku (poéziu), epiku (prózu) a drámu. Pri evidovaní hodín sa odporúča písať oblasť, žáner, autora, dielo a typ vyučovacej hodiny.

Napríklad:

1. Literatúra: lyrika: Ljubivoje Ršumović: *Ale je len škola skvelá* – spracovanie
2. Kultúra vyjadrovania: ústne vyjadrovanie: Zamenstnania v tvojej škole – cvičenie

4. Metodická príprava

(podľa Viliama Oberta)

Každá vyučovacia hodina má spravidla tri základné časti: motivačnú, interpretačnú a záverečnú.

a) Motivačná časť – bezprostredné prijímanie, konkretizácia, vnímanie a prežívanie textu, uvedomenie si estetického zážitku, dojmu až po problémovú otázku: Čo vyvolalo zážitok, čo je príčinou dojmu? a načrtnutie pracovnej hypotézy interpretácie textu podľa jeho špecifických umeleckých príznakov a hodnôt.

b) Interpretačná časť – „proces prenikania k významu a zmyslu textu a k estetickému zážitku.“¹

Keď učiteľ oznamuje cieľ vyučovacej hodiny, nestačí iba povedať, o čom sa žiaci budú učiť, ale sa musí vysvetliť, kedykoľvek je to možné, aký praktický význam majú nové poznatky.

Okrem analýzy je pre samotnú interpretáciu príznačný aj opis, triedenie tematického a jazykového materiálu z hľadiska jeho funkcie a významu pre ideovo-tematický základ, ako aj z hľadiska dosahu textu na čitateľský príjem a pôsobenie. Vyvrcholením tejto vyslovene komunikačnej časti vyučovacej hodiny je racionálny prístup učiteľa i žiakov k textu, tzv. hodnotenie literárneho textu z rozmanitých výberových aspektov.

V rámci interpretačnej časti sa na literárnom texte rozvíja aj slovná zásoba žiaka. Z didaktického hľadiska sa na slovo pozeráme z dvoch stránok: zo stránky významovej a zo stránky formálnej. v školskej čitateľskej praxi dôležitú úlohu má pochopenie významu slova. Ide o skupinu tzv. neznámych slov, ktoré sa žiakom predbežne nedostali do povedomia, napr. nárečových slov, odborných výrazov, cudzích slov, internacionalizmov atď. Takúto skupinu neznámych slov vysvetľujeme v škole najčastejšie známymi a zaužívanými spôsobmi (opisom, porovnávaním, názorom, obrazom, etymologickým výkladom, pomocou umeleckých informačných textov, gestom, mimikou, pohybom, synonymami, protikladom, rozložením slova na menšie, relatívne samostatné významové časti, pomocou slovníkov a pod.), ako aj nacvičovaním tých výrazov, ktoré toho času tvoria aktívnu súčasť slovnej zásoby. Z formálnej stránky nám ide hlavne o to, aby žiaci slovo správne prečítali. Špecifická situácia sa vytvára pri prednese poézie a prózy, kde výsledok prednesu často závisí od toho, ako učiteľ využije dôrazové slová.

c) Záverečná časť – následné produkčné a reprodukčné činnosti žiakov (esteticko-výchovné činnosti), pri ktorých žiaci uplatňujú v prevažnej miere samostatne tie poznatky, ktoré získali pri interpretácii literárneho textu (výrazné čítanie a prednes, dramatizácia, dialogizované čítanie, zostavovanie osnovy, literárnej nástenky a pod.)

V tejto časti sa môže opakovať predtým prebraté učivo súvisiace s novou učebnou látkou. Zvyčajne sa to robí formou rozhovoru. Niekedy sa na to môže využiť aj dajaký kvíz alebo hra. Môžu sa adaptovať aj tradičné, deťom známe hry, ako napríklad hra *Deň – noc* (alebo *Oheň – voda*) – keď učiteľ povie sloveso, deti vstanú, keď povie podstatné meno, deti drepnú a pod.

¹ Obert, Viliam: *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*, ASPEKT, s.r.o.; Nitra; 2002, s. 110

II. ČÍTANIE A LITERÁRNA VÝCHOVA

1. Čítanie

Naučiť žiaka čítať znamená umožniť mu osvojovať si poznatky (pochopiť text a utvoriť si slovnú zásobu) a formovať svoju detskú osobnosť (vplyv na čitateľovo zmýšľanie, na jeho pocity, rozvíjanie rečovej kultúry, všeobecnej kultúry...). Takto sa u dieťaťa podnecuje estetická činnosť, kultúra správania a pracovné návyky, ktoré sú úzko späté s materinským jazykom. Samým tým sa rozvíja aj tvorivé myslenie, aktivita a samostatná práca dieťaťa.

V 1. a 2. ročníku sa kladie veľký dôraz na zvukovú podobu slova, hlasné čítanie, memorovanie, reprodukciu, aby si žiaci osvojili správnu výslovnosť a formovali určitý fond slov, ktorý potom budú vedieť používať v bežnom rozhovore. „Ak sa naučia správne hovoriť, naučia sa aj správne čítať a pochopiť hodnoty literárneho diela.“²

Metodická príručka na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry v 2. ročníku ZŠ (SPN, Bratislava roku 1980) výcvik čítania a rozvíjanie rečovej kultúry definuje ako technický prostriedok na dosiahnutie cieľa: správne a s porozumením čítať umelecký text. Vychádza sa zo zvukovej stránky jazyka, aby sa žiak naučil kontrolovať reč, osvojil si správnu výslovnostnú normu, intonáciu a melódiu. To sa vyžaduje pri každom hovorenom prejave, hlasnom čítaní, recitovaní, odpovedaní.

Výcvik čítania. – Čítanie a rozvíjanie rečovej kultúry nadväzuje na schopnosti z 1. ročníka, preto na začiatku 2. ročníka žiaci pokračujú tam, kde s výcvikom prestali, a postupne si odstraňujú nedostatky. Žiakov s rečovou chybou sleduje a ich výslovnosť napráva logopéd. Zámena hlások (napr. b/d), slabík, slov svedčí o tom, že žiaci čítajú odhadom a že si ešte neosvojili konkrétny jav. Ak žiaci hláskujú alebo slabikujú, nemôžu rozumieť ani obsah slova. Ťažkosti im robí aj čítanie dlhých, neznámych a ťažko vysloviteľných slov, pred ktorými sa zastavujú, opakujú ich. Tým sa porušuje myšlienková kontinuita a čítané sa nechápe. Je dobre takéto slová vopred pripraviť a precvičiť ich z tabule.

Kým žiak neprekoná technické ťažkosti pri čítaní, nemôže splniť ani požiadavky 2. ročníka. Východiskom je plynulé čítanie jednoduchých viet. Plynule čítať znamená priblížiť sa tempu, intonácii a melódii prirodzenej reči. Čítanie je prirodzené vtedy, keď žiak prenikne do obsahu a rozumie tomu, čo číta. Len vtedy môže hlasovo vystihnúť a správne prečítať text.

Texty v čítanke sú výberom z literárnej tvorby, reprezentujú rozličné žánre a útvary v takej podobe, s akou sa žiaci stretávajú na stránkach detských časopisov a kníh. To znamená, že sa v textoch vyskytujú aj dlhšie vety, ktoré sa rytmicky členia na prízvukové takty. Žiaci môžu takty slabučko označiť ceruzkou (neskoršie sa to vygumuje). Napr.:

Bol raz | jeden | oráč | | a ten | vyoral | truhličku.

Slová postupne spájajú do významového intonačného celku, napr.:

Bol raz jeden oráč, | | a ten vyoral truhličku. | | Danka a Janka | sú sestrčky dvojčatá | | a sú navlas rovnaké. | |

Sústavne sa dbá na správny slovný prízvuk, najmä hovorených taktov s predložkami a príklonkami: (Sadajú si, | sadajú na ruku.). Členenie je len pomocné, veta po precvičení má znieť prirodzene, ucelene,

² Metodická príručka na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry v 2. ročníku ZŠ; SPN, Bratislava, 1980, s. 142

netreba prehádzať s prízvukom na predložke, aby sa nenarušil vnútorný rytmus hovorenej reči, ktorá má iné pravidlá než písaná podoba. Ak chceme zdôrazniť určitú myšlienku, dáme pauzu aj tam, kde nie je graficky označená.

Osobitná pozornosť sa venuje prirodzenej intonácii opytovacej vety, pochopeniu významu opytovacieho znamienka, otáznika. Netreba zvyšovať hlas pri poslednom slove vo vete, ako je to otáznikom naznačené, ale intonácia stúpa v celej vete, napr. Vari si sa neumývala? Pustíme sa do bitky? Vo vetách Ktorá je Danka a ktorá Janka? Prečo nejdeš? Čo je toto? – intonácia je klesajúca ako pri oznamovacej vete, pretože je otázka zdôraznená slovami: ktorá, prečo, čo.

Tempo čítania má byť optimálne, príhodné, čítať treba tak, aby žiak stačil sledovať myšlienku, rozumieť, čo číta. (V žiadnom prípade netreba hodnotiť výkon podľa rýchlosti.)

Postupne, ako si žiaci hlasným čítaním osvojujú techniku, tak prenikajú do obsahu textu, pripravujú sa na tiché čítanie, samostatnú prácu s textom. Orientujú sa v riadku, odseku, celom texte, hľadajú odpovede na otázky, riešia úlohy, rozmyšľajú o situácii v texte.

2. Literárna výchova

V 2. ročníku literárne hodnoty žiaci poznávajú nielen počúvaním, ale aj vlastným čítaním. Cieľom literárnej výchovy je výchova takého detského čitateľa, ktorý so záujmom siahne po primeranej knihe, časopise, vypočuje si vysielanie v rozhlase, pozrie televízny program, film, rozširuje svoje kultúrne záujmy. Umelecké dielo na žiaka pôsobí bezprostredne, ale žiak má v každom ročníku poznávať spôsob, ako dielo esteticky vnímať. Učiteľovo pôsobivé čítanie pomáha dotvárať literárne obrazy, rozvíja predstavivosť, ukazuje, ako má vyzeráť výrazné čítanie. Žiaci sa pritom učia vnímať osobitosti textu, prenesený význam...

Všetky metódy a postupy pri práci s textom vedú k tomu, aby žiakov prejav bol prirodzený, uvoľnený, ale sústredený na vec. To si vyžaduje cvičiť zmysly, pamäť, čo aktivuje žiakov. Nositeľom rečového prejavu (výraz radosti, smútku, tempo, rytmus, intonácia, farba hlasu atď.) je spoj svalových reakcií v hovoridlách a v druhých častiach tela. To, čo čitateľ, recitátor, učiteľ pociťuje, prejavuje sa aj na jeho tvári, v jeho pohybe, lebo si aj tak pomáha zvýrazniť vlastné zážitky. Preto sa uplatňujú cvičenia na uvoľnenie svalov, ako sú: rytmické cvičenia (napr. vyklepávanie, tľapkanie) čiže sledovanie rytmu pri vyčítankách, mimika (bez slov) a pohyby, pomocou ktorých sa tiež dá vyjadriť radosť (napr. z knihy, ktorú žiak dostal na narodeniny, a pod.).

Keď ide o literárno-teoretické pojmy, v 2. ročníku sa rozširujú o ďalšie (bez definície): text (všetko, čo je napísané: básne, články, rozličné žánre), pomlčka, verš (riadok v básni), rým (podobné, rovnaké zakončenie alebo znenie verša), rytmus (v zhode s hudobnou kultúrou); prirovnanie: autor – spisovateľ, básnik, ilustrátor; čítanie – splývavé, spoločné, domáce, úryvok (časť); samostatná práca. (K pojmom pribudnú ďalšie, ktoré si vyžadujú vysvetlenie na tvári miesta, pri práci s textom.) Pojmy, odborné termíny sa používajú bežne, aby si ich žiaci osvojili, napr.:

- Povedz, kto je autorom (textu, básne, ilustrácie).
- Prečítaj plynule – tak, aby ti slová pri čítaní splývali...
- Prečítaj verš, v ktorom je prirovnanie, atď.

V žiadnom prípade nevyžadujeme poučky, napr. Čo je rým? Žiaci iba prečítajú alebo vymenujú slová, ktoré sa rymujú, prípadne si ich sami vymyslia atď.

2.1. Recitácia

Recitácia je syntézou dvoch zložiek – jazykovej a literárnej – a ako taká by vždy mala pôsobiť ako celok. Je zvukovou interpretáciou literárneho textu, ktorou sa poslucháčovi tlmočí všetko, čo recitátor v texte našiel, pochopil a čo je schopný povedať. Recitácia v takejto pozícii je výklad textu „s využitím umeleckých možností hlasového pretlmočenia a silou vlastného intelektuálneho a citového prežívania.“³

Recitácia nasleduje až po primeranom estetickom osvojení si, prežití a zvládnutí textu zo všetkých stránok a s presvedčivým dôrazom na to, aby sa recitátor sám tvorivým spôsobom podelil o zážitky s ostatnými poslucháčmi.

2.2. Obrázky k textu

Hra je zábavnou obmenou reprodukcie preberaného textu, pri ktorej žiak môže sústavne uplatňovať získané vedomosti oživené jeho predstavivosťou. Epický dej rozdelíme do radu scén, „ilustrácií“ textu. Žiaci opisujú jednotlivé scény tak, ako keby opisovali obrázky v knihe. Aj na kratší úryvok možno vymyslieť sled ilustrácií. Niekedy si žiaci obrázky aj nakreslia. Toto sa však nebuduje, hodnotíme len najvýstižnejšie ilustrácie. Zaujímavejšou, no zložitejšou úlohou by bolo vytvoriť obrázkový komiks – obrázkový seriál s humorným poznávacím alebo dobrodružným obsahom.

2.3. Ilustrácia

Ilustrácia pomáha pri rozvíjaní detskej fantázie, sprístupňuje text, pomáha pri vysvetľovaní niektorých nových slov a pojmov. Podľa ilustrácie môžu žiaci rozpovedať dej prečítaného, vybrať najdôležitejšie motívy, charakterizovať postavy atď. V texte môžu žiaci hľadať tú časť, ktorá výtvarníka priamo inšpirovala.

V druhom prípade – vo výtvarnom prejave žiakov v súvislosti s (daným, zvoleným, určeným) literárnym motívom – detská ilustrácia, napriek svojej nedokonalosti, pomáha upresniť predstavy detí a pomocou farby a rôznych výtvarných detailov čiastočne aj vyjadriť ich citový vzťah k zobrazenému javu alebo veci. Dôležité je v predpríprave žiaka na vlastné výtvarné prejavy nájsť v texte oporné miesta, vystihujúce podstatu umeleckého obrazu.

A. A. Abdultina⁴ mieni, že úspech zaručuje učiteľovo premyslené vedenie žiaka k spresneniu obrazu, oni spolu hľadajú súvislosti s textom, nadväzujú naň a tak sa dopracúvajú k slovnému náčrtu. Dôležité je upozorniť žiakov na rozmiestnenie detailov na ploche papiera. Ukáže sa, že nie všetko možno zobraziť (napr. zvuky, vône a pod.). Pokiaľ ide o vlastné predstavy žiakov, vyzveme ich, aby svoju ilustráciu komentovali slovami a spoločne ich prejav posúdime. Zameriame pritom pozornosť detí na slová, slovné spojenia, vety a vetné celky, ktorými spisovateľ vyjadril svoj citový vzťah k opisovaným veciam a javom. Na záver ich vyzveme, aby si ilustrácie navzájom vymenili a ústne ich opísali.

Mnohé cenné podnety na uplatnenie vlastného ilustračného prejavu žiakov prinášajú aj čítanky a učebnice. Nemali by sme sa im vyhýbať. Detská ilustrácia má predpoklady stať sa jedným z prostriedkov prehĺbenia celkového pôsobenia literárneho diela na rozum, cit, fantáziu a na rozvoj estetického cítenia dieťaťa.

³ Obert, Viliam: *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*, ASPEKT, s.r.o.; Nitra; 2002, s. 78

⁴ Obert, Viliam: *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*, ASPEKT, s.r.o.; Nitra; 2002, s. 178

2.4. Pozorovanie portréту spisovateľa

Pozorovanie portrétu spisovateľa, čo by malo tvoriť organickú súčasť každej hodiny literárnej výchovy, na ktorej sa číta a rozoberá literárny text známej autorskej osobnosti, si nevyžaduje osobitný metodický postup. Ide tu o také pozorovanie príznakových čŕt tváre konkrétnej osobnosti a o zvykanie si na ne tak, žeby sa do vedomia žiaka natrvalo dostala celá jej podoba, a to tak dôkladne, že si ju kedykoľvek dokáže vybaviť vo svojich predstavách už pri vyslovení jej mena alebo diela.

3. Čítanka pre 2. ročník

Základom literárnej výchovy a jej východiskom je čítanka. Jej obsah tvorí materiál, na ktorom sa žiaci učia správne, plynule a výrazne čítať. Texty v čítanke majú pomôcť, aby sa čítanie postupne stalo návykom a podnietiť u žiakov záujem o čítanie kníh.

Čítanka má charakter literárnoestetické učebnice a vychádza z literárnych hodnôt, primeraných veku.⁵

Veselý domček je čítanka pre žiakov 2. ročníka základnej školy s vyučovacou rečou slovenskou autora Dr. Zoroslava Speváka a ilustrátora Zvonimira Zvoneho Kendela. Zastúpené sú v nej diela slovenských a srbských spisovateľov, ako aj ukážky zo svetovej literatúry pre deti. V čítanke je hodne zastúpená aj ľudová slovesnosť, rôzne detské hry, hádanky, vyčítanky, porekadlá a príslovia, rečovanky, dopĺňovačky, hlavolamy, komiksy... Texty sú primerané záujmom, životným skúsenostiam a psychofyzickým schopnostiam žiakov. Po každom texte sa uvádzajú neznáme slová a taký didakticko-metodický aparát, ktorý pomáha žiakovi text lepšie poznať a pochopiť, a učiteľov usmerňuje na to, na čo majú dávať väčší dôraz pri rozbere. Čítanka má pomôcť pri nacvičovaní techniky čítania a porozumení obsahu a zmyslu prečítanej predlohy. Len čitateľ, ktorý zvládne techniku čítania – vie prečítať slová a vety – porozumie tomu, čo číta. Čím je text ťažší a jeho obsah menej známy, tým viac sa znižuje rýchlosť a plynulosť čítania a ťažšie je pochopiť to, čo sa číta. Plynulé čítanie pomáha rozumieť text.

Ťažiskom čitateľskej výchovy žiakov 2. ročníka základnej školy sú krátke poviedky zo života detí; popri nich sa veľa priestoru venuje poetickým útvarom – jednoduchým i zložitejším básničkám, určeným na počúvanie a recitovanie, ďalej ľudovým rozprávkam, hádankám a prísloviam, rytmizovaným útvarom (vyčítankám a jazykolamom).

Pestré žánrové zastúpenie ľudovej a umeleckej tvorby v čítanke podnetne prispieva k obohacovaniu poznávacej a citovej stránky žiakov, rozvíja ich predstavivosť, fantáziu a tvorivé myslenie. Pre rozvoj citovej a poznávacej stránky je v tomto období cenná najmä oblasť spoločenskej prózy pre deti. V próze o deťoch je detská postava nielen v strede dejového diania, ale zároveň svojimi postojmi k životu, do ktorého preniká, svojím vzťahom k dospelým, k deťom, k živej a neživej prírode sa pre mladého čitateľa stáva istým aktivizujúcim stimulom, ktorý mu umožňuje posúdiť vlastné správanie a konanie.

Detské rozprávky a postavy z rozprávok a poviedok sú pre mladých čitateľov literárnymi vzormi. Sú nositeľmi výchovných tendencií, ktoré však môžu byť v texte viac alebo menej skryté. Umeleckosť literatúry pre deti a mládež a jej dosah na citovú, vôľovú a rozumovú sféru dieťaťa nevyplýva z čierno-bielej šablóny literárnych postáv – z ostrej diferenciácie detských hrdinov na kladných a záporných, ale z komplexnosti

⁵ Metodická príručka na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry v 2. ročníku ZŠ; SPN, Bratislava, 1980, s. 151

všetkých činiteľov umeleckého textu, akými sú svojráznosť príbehu, jeho kompozícia, obraznosť, jazykové kvality...

Próza pre deti, v ktorej je detský hrdina čitateľovým súčasníkom, jeho komunikačným partnerom, sa tematicky opiera o najširší okruh detských záujmov. Rovnako im je blízky dom, škola, príroda, vesmír... Dôležité je, aby detský hrdina mal – obrazne povedané – pevný bod pod nohami, pocit istoty, na čom sa rovnako podieľa spoločnosť dospelých (rodičia, učitelia, spoluobčania,...) i spoločnosť detí (súrodenci, priatelia, spolužiaci a i.).

V čítanke je zastúpená aj próza, aj poézia. Vytýčenému cieľu, a to je rozvíjanie čitateľskej vnímavosti a kultivovanosti s cieľom prehĺbovať literárne vzdelanie detského čitateľa, zodpovedá jej výchovno-vzdelávacia orientácia zameraná na rozširovanie poznatkov a uschopňovanie pohotovo a prakticky ich využívať pri práci s literárnym textom (hry a zábavy s literárnym textom, riešenie ústnych a písomných úloh, osvojovanie praktických interpretačných zručností primeraných veku a mentálnym dispozíciám žiaka).

3.1. Príklad postupu pri spracovaní rozprávky

Uvedieme niekoľko možností spracovania rozprávky *O dvanástich mesiačikoch* (podľa Boženy Němcovej). (navrhujem uplatniť štandardy: 0.1.1., 0.1.4., 0.1.7., 0.1.8., 1.2.3., 2.2.7., 2.5.5., 3.5.1., 3.2.7.)

I. Tímová práca pri spracovaní rozprávky *O dvanástich mesiačikoch*

1. V *motivačnej* časti sa odporúča žiakov oboznámiť so zberateľom.

Keďže sa táto rozprávka dá rozčleniť na tri fázy, navrhujeme tímovú prácu:

- uvedenie do deja, t. j. charakteristika matky, Eleny a Marienky s rozhodnutím matky a Eleny zbaviť sa Marienky, čo tvorí expozíciu s naznačením zápletu;
- nezmyselné želania Eleny, čo tvorí záplet deja,
- záhuba macochy a Eleny s vyvrcholením a rozuzlením deja.

Každý tím dostane na lístku vymiešanú dejovú postupnosť. Jeden člen (alebo dvaja) z tímu zoraduje dej do správnej dejovej postupnosti.

- Macocha a jej dve dcéry.
- Marienka plní Elenine príkazy pomocou mesiačikov.
- Elenina a macochina záhuba a Marienkino šťastie.

2. Žiaci ľahko prídu na to, že tieto tri tézy vystihujú bohatý dej rozprávky a jej jednotlivé udalosti. Lepší žiaci v tíme samostatne (alebo v dvojici) môžu tieto tézy rozpracovať napr. takto:

- Macocha a jej dve dcéry.
 - Marienka je krásna a usilovná.
 - Elena je škaredá a lenivá.
 - Matka ľúbi Elenu a nenávidí Marienku.
- Marienka pomocou mesiačikov plní Elenine príkazy.
 - Marienka ide v zime do hory po fialky.
 - Marienka hľadá pod snehom jahody.
 - Marienka musí priniesť Elene i jablká.

- Elenina a macochina záhuba a Marienkino šťastie.

- Maškrtnosť ženie Elenu do hory po jablká.
- Elena blúdi zasneženou horou.
- Elenino stretnutie s mesiačikmi.
- Elena je bezočivá a nevlúdna k mesiačikom.
- Mesiačikovia nepomôžu Elene, preto zahynie.
- Macocha ide hľadať Elenu.
- Dobré vlastnosti prinesú Marienke šťastie.

Ak sa rozhodneme pracovať v tíme, každý tím si zvolí, alebo to urobí učiteľ, vedúceho, ktorý po ukončení práce referuje, čo sa v tíme urobilo. Po každom prednese nasleduje diskusia.

Pri práci s osnovou môžeme využiť aj výtvarné schopnosti detí (navrhujem štandard 2.2.10.) a zostaviť obrázkovú osnovu, najmä pri čítaní rozprávok, lebo povzbudzujú fantáziu detí.

II. Reprodukcia rozprávky *O dvanástich mesiačikoch*

(navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.3., 0.1.4.)

Z praxe vieme, že mnohí žiaci nevedia dobre reprodukovať. Skresľujú a prekrúcajú myšlienky, nevedia rozlíšiť základné veci od vedľajších, hovoria neusporiadane, neucelene, neprehľadne a nezrozumiteľne. Vedieť reprodukovať patrí teda k dôležitým zložkám vzdelania vôbec, tým však nepodceňujeme dôležitosť vyjadrovania samostatných myšlienok a vlastného porozumenia.

V školskej praxi rozoznávame podrobnú a **stručnú reprodukciu**. Hoci žiaci v nižších ročníkoch pri rozprávaní hovoria dopodrobna, treba ich zvykať na stručnú reprodukciu. Pre stručnú reprodukciu si spravidla volíme dlhšie texty s rozvinutým dejom, teda vhodné sú ľudové rozprávky. Zase ako príklad uvádzam rozprávku *O dvanástich mesiačikoch*.

Najprv určíme za spolupráce celej triedy hlavné postavy. Žiaci ľahko odhalia, že je to Marienka. Porozprávajú, čo sa s ňou dialo. Budú pritom hovoriť aj o tých, čo mali kladný alebo záporný vplyv na jej osud, t. j. o macochu, Elenu a mesiačikoch. Potom určíme hlavné etapy Marienkinho príbehu a zostavíme osnovu stručnej reprodukcie, pričom charakteristiky postáv môžeme vynechať. Reprodukcia môže prebiehať podľa týchto otázok:

1. Prečo sa macocha a Elena chceli zbaviť Marienky? (navrhujem štandard 1.2.2.)
2. Aké nezmyselné rozkazy jej dávali? (navrhujem štandard 1.2.6.)
3. Kto a ako pomáhal Marienke? (navrhujem štandard 2.2.7.)
4. Prečo sa Elena vybrala do hory?
5. Prečo jej mesiačikovia nepomohli?
6. Aký osud stíha macochu?
7. Ako je odmenená Marienkina dobrota? (navrhujem štandard 3.5.1.)

Úlohou žiaka je čo najstručnejšie odpovedať na tieto otázky a z odpovedí zostaviť súvislú stručnú reprodukciu. Aby bola žiakom na hodine práca zaujímavejšia a aby sa ich pozornosť čím dlhšie udržala, treba organizovať hodinu s didaktickými hrami a v duchu súťaženia.

Didaktická hra: Žiaci reprodukujú rozprávku podľa stručnej osnovy. Žiak povie jednu vetu, spolužiak sa snaží ďalšou vetou pokračovať v rozprávaní. Kto vetu zopakuje, alebo nevie správne pokračovať, vypadne z hry. Na konci hodiny dostávame víťaza, ktorého odmeníme výbornou známkou. (navrhujem štandardy: 2.3.8., 3.3.5.)

Skupinová práca: Žiakov podelíme do dvoch skupín. Dej rozprávajú tak, že žiak povie jednu vetu, ktorá je pokračovaním deja z predchádzajúcej vety. Za správne formulovanú vetu jeho skupina získava bod. Vety, teda príbeh, sa hovoria striedavo, čiže každá skupina svojou vetou nadväzuje na vetu predošlej skupiny. Zvíťazí tá skupina, ktorá povedala viac správne utvorených viet. Podobným spôsobom môže súťažiť aj viacej skupín, alebo sa môže písať aj slohová práca. (navrhujem štandardy: 1.3.1., 1.3.4., 1.3.7., 2.3.8.)

Práca so stručnou reprodukciou je prácou tvorivou. Rozvíja vyjadrovanie žiakov, ich myslenie, abstrakciu, vychováva k myšlienkovej disciplíne a je nielen významnou zložkou slohového výcviku, ale má neobyčajne veľký význam pre všeobecné vzdelávanie.

V nižších ročníkoch sa úspešne využíva aj **dramatizovaná reprodukcia** (navrhujem štandard 2.2.1.). Jej význam je v tom, že sa žiaci učia v diele hľadať priamu reč alebo úryvok, ktorý môže mať dramatický účinok, čo je pre ľudové rozprávky veľmi príznačné. Pri dramatizácii sa nepriama reč musí zmeniť na priamu. Tým, že sa pri dramatizácii používajú dialógy, žiaci sa učia rozoznávať, aký je rozdiel medzi jednotlivými druhmi viet (oznamovacia, rozkazovacia, opytovacia, zvolacia) a dávajú týmto vetám žiaducu intonáciu. Na dramatizáciu sú vhodné úryvky, v ktorých je dosť priamej reči a v ktorých sa autorský text môže vynechať bez toho, aby sa tým narušil zmysel. Na dramatizáciu sa hodí aj rozprávka *O dvanástich mesiačikoch*.

III. Ďalší spôsob spracovania rozprávky *O dvanástich mesiačikoch*

(navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.6., 1.2.4.)

Anna Pet'kovská, profesorka triednej výučby na Základnej škole J. A. Komenského v Kulpíne, navrhuje rozprávku *O dvanástich mesiačikoch* spracovať takto:

- Cieľ:*
- porozumieť textu rozprávky,
 - uschopniť žiakov, aby reprodukovali vetu, odsek a text ako celok,
 - uschopniť žiakov, aby odpovedali na otázky a orientovali sa v texte,
 - obohacovať slovník použitím nových slov, utvárať jasné vety s logickým sledom slov, vyjadrovať vlastné myšlienky a city,
 - rozvíjať estetický vzťah k písanému slovu.

1. Motivačná časť:

- a) Motivačný rozhovor na tému ľudová rozprávka so zameraním na postavy a neskutočné deje, miesta, bytosti, veci. (navrhujem štandard 1.5.2.)
 - Pamätáte sa na rozprávku, ktorú sme naposledy čítali?
 - Ktorá postava vás zaujala? Prečo?
 - Urobila niečo výnimočné?
 - Mohlo sa to naozaj stať? (Rozhovor vedieme smerom k opakovaniu neskutočného v rozprávke.)
 - Predstavte si, že je zima, a to taká, že nám mráz štípe líca a chlad vchádza pod nechty. Na okraji lesa stojí osamelý dom. Sneh zavial celý kraj. Trasieme sa a chceme sa zohriať. Pozrieme sa do okna a čo vidíme?
 - O tom, čo sa ďalej odohralo, vám teraz prečítam.

- b) Motivačné čítanie – vzorové čítanie učiteľa s úlohou, aby si deti zapamätali slová, ktoré boli pre nich nové.
Zápis na tabuli (navrhujem uplatniť štandard 1.2.8.):

O dvanástich mesiačikoch

(podľa Boženy Němcovej)

Neznáme slová:

macocha – nevlastná matka, zlá žena

fintiť sa – parádiť sa

šľapaje – stopy, odtlačky chodidiel v snehu (nakresliť)

kyjak – drevená palica, hrubá, ohnutá na konci (nakresliť)

vatra – oheň

blázon – nerozumný človek

rozohnať – urobiť prudký pohyb rukou alebo niečím, čo mal v ruke (ukážka pohybom ruky)

2. Interpretačná časť (navrhujem štandardy: 0.1.4., 1.5.3., 2.2.1., 2.2.7.)

- Krátky rozhovor po oboznámení sa s textom:
 - Ktoré ročné obdobie opisuje táto torzprávka?
 - Ktoré postavy sa tu spomínajú?
 - Čo macocha a Elena rozkázali Marienke?
- Hlasné čítanie. (navrhujem štandard 2.5.5.)
- Potom nasleduje rozhovor podľa osnovy – poprekrúcaná osnova:
 - Marienka hľadá jahody.
 - Elena odchádza do lesa.
 - Marienka hľadá fialky.
 - Marienkin život u macochy.
 - Marienka hľadá jablká.

Na základe tejto osnovy žiaci majú urobiť správnu osnovu.

- Výberové tiché čítanie s úlohou: (navrhujem štandard 1.2.6.)
 - Nájdite v texte časť, kde Marienka druhýkrát prišla k mesiačikom poprosiť ich o pomoc. (navrhujem štandard 1.2.3.)
 - Prečo jej mesiačikovia pomohli?
 - Prečo nepomohli Elene?
 - Ako by ste vy dokončili rozprávku? (navrhujem štandard 2.2.7.)

3. Záverečná časť:

- Nájdite vety, za ktorými je výkričník alebo otáznik. Prečítajte ich správne. (navrhujem štandardy: 2.4.6., 1.4.3.)
- Nájdite vety, ktoré hovoria postavy v rozprávke.
- Dialogizácia textu (rozdelenie postáv) (navrhujem štandard 2.2.1.) Ostatní žiaci hodnotia.

- *Pracovný lístok* (navrhujem štandardy: 1.5.2., 1.2.3., 1.5.3.)

1. Túto ľudovú rozprávku:
 - a) vymyslel známy spisovateľ
 - b) vymysleli a rozprávali ju neznámi ľudoví rozprávači
 2. Hlavný hrdina je:
 - a) Marienka
 - b) Marec
 3. Do hory poslala:
 - a) Marienka Elenu
 - b) Elena Marienku
 - c) Marienka macochu
 4. Dievča muselo ísť do hory:
 - a) raz
 - b) dvakrát
 - c) trikrát
 5. Mesiačikovia pomáhajú:
 - a) macoche
 - b) Marienke
 - c) Elene
 6. Elena je:
 - a) pracovitá, usilovná, milá
 - b) lenivá, maškrtná, neslušná
 7. Rozprávka sa končí víťazstvom:
 - a) dobra
 - b) zla
 8. Správne premiestni písmená a dostaneš vec, pred ktorou Elena stále vysedávala:
K R Z A D L O
(odpoveď: ZRKADLO)
- Spomeň si na ďalšiu rozprávku, v ktorej sa tiež spomína táto vec.
(Odpoveď: SNEHULIENKA A SEDEM TRPASLÍKOV)

Domáca úloha

- a) Diferencovaná:
 1. skupina FIALKY (slabší žiaci)
 - Zistite, ktoré mesiace sa v texte spomínajú.
 2. skupina JAHODY (priemerní žiaci)
 - Vyhľadajte v texte časť, ktorá hovorí o tom, aká je Marienka a aká Elena.

3. skupina JABLKÁ (lepší žiaci)

– Vypíšte z textu 3 zvolacie vety a 3 rozkazovacie vety.

b) Dobrovoľná domáca úloha (pre všetkých žiakov)

– Nakresli, ako si predstavuješ macochu alebo Elenu.

- Na spracovanie tohto textu sa predvídajú tri hodiny.

**Jeden z pracovných lístkov
vhodných na spracovanie ľudovej rozprávky**

Pri spracovaní rozprávok je možné nacvičovať učivo z jazyka a kultúry vyjadrovania aj za pomoci pracovných lístkov, ktoré má učiteľ ponúknuté v tejto príručke, alebo si ich vypracúva sám. Ľudovú rozprávku z domáceho čítania navrhujem na hodine rozpracovať takto:

Žiaci sa už stretli s ľudovými rozprávkami, nadviažeme teda na to, čo už vedia. Mali by identifikovať konanie hrdinu (hlavnej postavy) a hodnotiť skutky ďalších postáv. Môžeme im ponúknuť ako pomoc opozíciu typickú pre ľudovú rozprávku – dobrý hrdina – nepriateľ, upozorniť ich na jestvovanie darcov a pomocníkov. Ďalej si všimneme budovanie deja, upozorníme najmä na vývin situácie od spáchania škody po jej likvidáciu. Upozorníme na to, že darcovia a pomocníci reagujú na dobré skutky hrdinu (ak v rozprávke vystupujú traja bratia – prví dvaja negatívne reagujú na prosby a z deja vypadnú). Upozorníme na etické hodnoty rozprávky. Všimame si aj jazyk a s textom pracujeme najmenej dve hodiny.

Po rozbere rozprávky môžeme žiakom predložiť takýto pracovný lístok:

Vieš doplniť?

1. Pozorne čítaj časť rozprávky a podčiarkni v nej vlastné mená. (navrhujem štandard 1.3.4.)

„A po čože si prišla do hory, Maruška?“ pýta sa jej Január.

„Poslali ma na fialky.“

„Nie je čas chodiť na fialky, veď je sneh!“

„Ach, veď ja viem. Ale sestra Elena s macochou mi rozkázali doniesť fialiek, inak sa nesmiem vrátiť domov.“

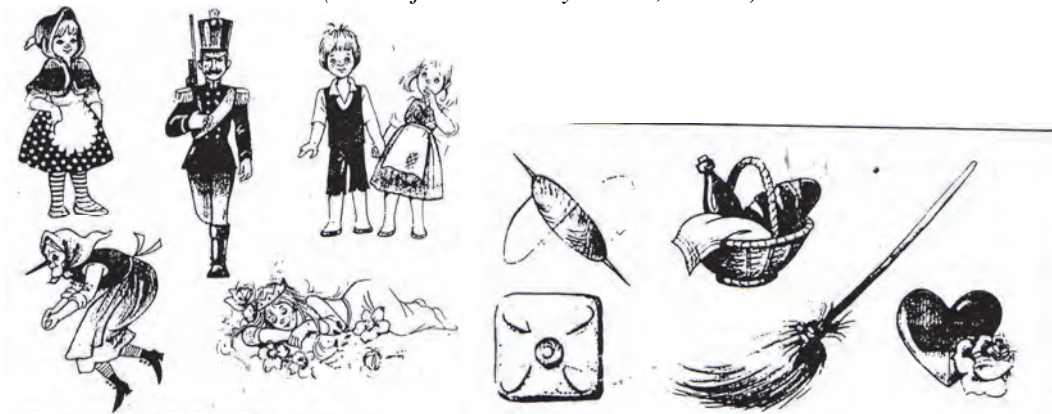
Vieš, z ktorej rozprávky je tento úryvok? _____

Ktoré osoby vystupujú v tejto rozprávke? _____

Príhodu omaľuj.

2. Všimni si ďalší obrázok. (navrhujem štandardy: 1.2.3., 1.2.10.)

Vieš, z ktorých rozprávok sme vybrali týchto hrdinov? Ak ich poznáš, vyhľadaj, ktoré veci im patria. Vyber podľa obrázka niektorú z rozprávok a vyrozprávaj ju svojim spolužiakom alebo rodičom. (navrhujem štandard 0.1.5.)

3.2. Príklad postupu pri spracovaní prózy

J. C. Hronský: Ako Zajko cestoval na lietadle (podľa návrhu Anny Peťkovej)

1. Motivačná časť

a) Motivačný rozhovor: (navrhujem štandard 2.5.2.)

Hádanka: *Len čo vidí kapustu,
už sa do nej pustí.
A potom sa čuduje,
že je taký tlstý.*

Čo je to? (Odpoveď: zajac)

- Poznáme nejaké básne, piesne alebo texty, v ktorých sa spomína zajac?
- Prečítali ste niečo pekné, kde sa spomína zajac alebo niektoré iné zviera?
- Text na grafofólii:

*Príď k nám zajko do školičky,
zahráme ti na husličky.
Fidli sem a fidli tam,
tu nebudeš nikdy sám.*

- Na dnešnej hodine si prečítame úryvok z knihy *Smelý zajko*, ktorú napísal slovenský spisovateľ Jozef Cíger Hronský (podľa možnosti deťom ukážeme knihu). (navrhujem štandard 1.2.4.)

b) Motivačné čítanie – vzorové čítanie učiteľa s cieľom, aby si deti zapamätali slová, ktoré boli pre nich nové.

2. Interpretačná časť

- Akú náladu vzbudil vo vás tento úryvok?
- Aký názov by ste dali tomuto úryvku?
- Zápis na tabuli: (navrhujem štandard 2.2.4)

Ako zajko cestoval na lietadle

Jozef Cíger Hronský

- Rozhovor o ilustrácii v čítanke. (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.4.)

Neznáme slová: (na grafofólii) (navrhujem štandard 1.2.8.)

preľaknúť sa – zrazu sa naľakať, zľaknúť sa

zavše – občas

brázda – jarček v zemi vyoraný pluhom

prehovárať – zaviesť rozhovor iným cieľom, presviedčať o niečom

vyžat' – vykosiť

posotiť – postrčiť

- Hlasné čítanie textu (lepší žiaci)
- Krátky rozhovor po oboznámení sa s textom:
 - Ktoré postavy sa spomínajú v texte?
 - O čom premýšľal Zajko?
 - Ako sa rodičia rozlúčili so synkom-Zajkom?
- Opakované hlasné čítanie s úlohou spoločne zostaviť osnovu.
(navrhujem štandardy: 1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.6. 2.5.5.)
 1. Rozlúčka Zajka s rodičmi
 2. Rozhovor so strakou
 3. Rozhovor s jašteričkou
 4. Rozhovor s veveričkou
 5. Rozhovor s krtkom
 6. Zajko letí na lietadle
 7. Preľaknutý Zajko v hniezde
- Žiaci hovoria, čo by nakreslili k jednotlivým častiam.
- Úlohy k textu – práca v dvojiciach – čítanie textu podľa daných úloh.
Každá dvojica má v texte vyhľadať a prečítať text podľa zostavenej osnovy.

3. Záverečná časť (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.3.)

- Dramatizácia ľubovoľne volenej časti rozprávky. Žiaci si volia, ktorú časť rozprávky predvedú. Treba prihliadať na to, aby sa vžili do situácie, aby konali tak, ako si to oni predstavujú, voľne, môžu pritom použiť aj svoje slová, možno aj hračku alebo masku. Ostatní žiaci sú diváci, ktorí hodnotia „herecký“ výkon každého spolužiaka.

Mária Haštová: Srnka Cupilupka

(podľa Hildy Rösslerovej- Slávikovej)*

(navrhujem štandardy: 1.2.1., 1.2.4., 2.2.1., 2.2.10.)

Cieľ: – utvrdiť splývavé čítanie viacslabičných slov so spoluhláskovou skupinou,
– prirodzene čítať predložky,
– správne čítať opytovacie vety,
– literárne pojmy – autor, ilustrátor, ilustrácia.

Prvá hodina

1. Motivačná časť:

- Hádanka – živé slovo učiteľa:

*Nie je vták, a predsa lieta,
odletí až na kraj sveta.
Potom všetko, všetko volá,
volá lúka, volá škola,
dom i strom i stovky striech:
„Pozrite sa, padá.....“*

(Odpoveď: sneh) (Doplnia žiaci.)

* Hilda Rösslerová-Sláviková: *Práca s umeleckým textom*, SPN, Bratislava, 1997

2. Interpretčná časť:

- Označiť cieľ hodiny.
- Čítať slová a vety napísané na tabuli: (navrhujem štandard 1.2.8.)

<i>obhrýzali</i>	<i>srnka</i> – osobitný zreteľ na výslovnosť
<i>nevydržím</i>	<i>srnkám</i>
<i>Paroháčik</i>	
<i>Cupilupka</i>	
<i>rozhrabaný</i>	<i>srnka Brnka</i>
	<i>slza</i>
	<i>Srnky? Píšu?</i>
<i>škrabanice</i>	<i>Kde píšu? Prečo píšu?</i>
<i>odtlačky</i>	
<i>krmidlách</i>	<i>Čo budeme obedovať?</i>
<i>pozdrav</i>	<i>Vidíte tieto odtlačky po kopýtkach?</i>

(Nácvik viacslabičných slov a slov, v ktorých sa vyskytujú 3 až 4 spoluhlásky vedľa seba. Správne čítať opytovacie vety; prirodzený prízvuk v uvedených opytovacích vetách je na prvom slove.) (navrhujem štandard 2.2.1.)

- Vypočúť si nahrávku textu alebo umelecký prednes učiteľa. Sledovať prirodzené čítanie opytovacích viet. Citový vzťah dedúška k zvieratám – intonácia.
- Rozhovor o vypočutí – využiť ho výchovne.
- Text čítajú: (navrhujem štandard 1.2.6.)
 - talentovaní žiaci,
 - priemerní žiaci.
- Oboznámiť žiakov s autorkou článku. Pod jej fotografiu priložiť nadpis poviedky (autorka Mária Haštová) (navrhujem štandard 1.2.4.)
- Rozhovor o ilustrácii (navrhujem štandard 2.2.10.)

3. Záverečná časť:

- Zhrnúť učivo.
- Vyhodnotiť aktivitu žiakov.
- Domáca úloha:

Pozorne prečítaj článok rodičom. Napíš do zošita, čo napísala srnka Brnka a srnka Cupilupka do snehu.

Druhá hodina (navrhujem štandardy: 1.5.2., 2.2.1)

- Cieľ:**
- text napísaný v prozaickej a v poetickej reči, porovnať rým,
 - intonačne odlíšiť uvádzaciu reč od priamej reči,
 - skupinová práca – problémová otázka,
 - pokus o dramatizáciu.

1. Motivačná časť: (navrhujem štandard 1.2.1.)

- Oznámiť cieľ hodiny.
- Žiaci čítajú text.
- Učiteľ hodnotí čítanie textu.

2. Interpretačná časť: (navrhujem štandardy: 1.2.8., 2.2.7.)

- Rozhovor o prečítanom:
 - O ktorých zvieratkách sa hovorí v článku? (navrhujem štandard 1.5.3.)
 - O ktorých osobách sa hovorí v článku? (navrhujem štandard 1.2.2.)
 - Prečo srnky hladovali?
 - Podľa čoho zistil deduško, že sú srnky hladné? (problémová otázka)
- Kontrola úlohy: (navrhujem štandard 2.3.3.)

Žiaci čítajú zo svojich zošitov, čo napísali srnky do snehu.

Žiaci vytlieskajú text podľa slabík. (navrhujem štandardy: 2.2.1., 2.5.3., 1.2.5.)

Zi-ma pri-šla, hla-du-je-me. (8 slabík)

Po-môž-te nám, za-hy-nie-me. (8 slabík)

Porovnávajú počet slabík.

Všímajú si rytmus a melodickosť.

Vyznačia rým (hladujeme, zahynieme)

Vyvodenie učiva – básnická reč, či próza.

- Žiaci si okrem odkazu všímajú, akou rečou je písaný text. Pri čítaní chýba rytmus a rým. Všetko ostatné je písané v próze.
- Žiaci opätovne čítajú článok a snažia sa odlíšiť priamu reč od uvádzacej reči. (navrhujem štandard 2.3.2.)
- Práca v skupinách (úlohy sú napísané na lístkoch). (navrhujem štandard 1.2.3.)
 1. skupina: Vyhľadajte v texte vety, ktoré hovorí rozprávač. (uvádzacia reč)
 2. skupina: Vyhľadajte v texte vety, ktoré hovorí deduško.
 3. skupina: Vyhľadajte v texte vety, ktoré hovoria deti.
 4. skupina: Vyhľadajte v texte vety, ktoré hovorila srnka Cupilupka.
 5. skupina: Vyhľadajte v texte vety, ktoré hovorila srnka Brnka.
 6. skupina: Vyhľadajte v texte vetu, ktorú napísali srnky do snehu (Ďakujeme vám!). Výchove využiť. (navrhujem štandard 0.1.2.)
- Žiaci plnia úlohy.
- Pokus o dramatizáciu. (Na magnetickú tabuľu naaranžovať improvizovaný lesík.)

3. Závěrečná část:

- Vyhodnotiť aktivitu žiakov.
- Domáca úloha:
Zahrať divadielko na mimoškolských aktivitách.
Pripraviť pekné vystúpenie pre jednu z nasledujúcich hodín slovenčiny.

Krista Bendová: Čapica

Na jednom zo stretnutí učiteľov v rámci ASP **PhDr. Dagmar Bačíková**, metodička na UMB v Banskej Bystrici, navrhla túto poviedku spracovať takto:

V rámci *Interpretačnej časti* text čítame viackrát s vopred zadanou úlohou. Všímame si napr. prostredie (chodbu a ulicu). (navrhujem štandardy: 1.2.3., 0.1.3., 0.1.7., 0.1.8., 1.2.2.)

- Odporúčame deťom, aby si predstavili chodbu a v nej myšku.
 - Ako vyzerala teta, ktorú si predstavujete?
 - Ako mohla teta reagovať, keď zbadala myšku?
 - Ako chodila teta po Hlavnej ulici? Ako môže ešte chodiť? (keď má tašku, keď sa ponáhľa na autobus...)
- Hlavná ulica: (navrhujem štandardy: 2.2.7., 3.2.7., 3.5.1.)
 - a) Sluchové vnímanie:
 - Čo môžeme počuť na ulici?
 - b) Čuchové vnímanie:
 - Čo môžeme cítiť?
 - c) – Čo sa mohlo stať? Mohla myška skočiť dolu? Ako by to vyzeralo?
 - Vytvorte dialóg medzi tetou a myškou.
- Uplatnenie suprasegmentálnych javov (sila hlasu, rýchlosť prejavu, pauzy...) (navrhujem štandard 2.2.1.):
 - Ktorú časť by si prečítal tichšie, ktorú hlasnejšie, rýchlejšie, pomalšie? Prečo?
 - Vymyslite pre text iný názov.

Na domácu úlohu sa navrhujú diferencované úlohy: každá skupina žiakov vypracuje len jednu z úloh.

- * Ilustrujte príhodu a prečítajte si článok. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 2.2.10.)
- ** Prečítajte si článok a spočítajte, koľko je v ňom vlastných mien. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 1.3.4.)
- *** Naučte sa čítať a vyznačte časť, v ktorej sa hovorí o tom, ako sa myška dostala na ulicu. (navrhujem štandardy: 2.2.4., 2.2.1.)

3.3. Návrh na spracovanie básne

(navrhujem štandardy: 0.1.3., 1.2.2., 1.2.6., 1.2.8., 1.2.4., 2.2.1., 2.2.7., 2.5.3.)

Milan Rúfus: Modlitba na dobrú noc

- Cieľ:
- oboznámiť žiakov s knihou *Nové modlitbičky* autora Milana Rúfusa,
 - žiaci majú pochopiť obsah básne,
 - báseň treba precítene recitovať,
 - žiaci si majú uvedomiť nábožný charakter básne.

1. Motivačná časť

- Oznámiť cieľ hodiny.
- Oboznámiť žiakov s autorom básne. (navrhujem štandard 1.2.4.)
- Zarecitovať báseň spamäti – živé slovo učiteľa. (navrhujem štandard 0.1.3.)
- Ukázať knihu *Nové modlitbičky*. (navrhujem štandard 1.2.4.)
- Priblížiť básnika žiakom: (navrhujem štandard 1.2.4.)
Milan Rúfus (1928 – 2009) sa v súčasnosti považuje za najlepšieho a hlboko nábožensky založeného slovenského básnika. Vo svojich básňach pre deti sa prihovára deťom I všetkému, čo je dieťaťu blízke... (Text si každý učiteľ prispôsobí podľa vlastného uváženia.)
– Za koho a za čo sa modlí básnik?
(Prečítať názvy niektorých básní a tak vytvoriť u žiakov vôľu prečítať si ich, ak knihu máme v školskej knižnici.)

2. Interpretačná časť:

- Báseň prečíta talentovaný žiak.
- Báseň čítajú ďalší žiaci.
- Rozbor básne:
 - Vymenujte, za koho všetko sa básnik modlí v tejto básni.
 - Vysvetlite verše: (navrhujem štandard 2.5.7.)

„Ešte aj mne, Pán Boh, daj
dar ducha svätého,
rozumu dobrého
od Otca nebeského.“

- Žiaci sa pokúsia naučiť báseň spamäti.

3. Záverečná časť:

- Rozhovor:
 - Čo je táto báseň? (modlitba)
 - Čím sa končí váš deň?
 - Čím sa končí deň vašich starých rodičov?
- Učiteľ číta z knihy slová spisovateľa:
„Modlitbička... Prišla do mňa po uspávanke a kratučko pred rozprávkou. Pieseň, Modlitbička a Rozprávka. Tak sa volali tri sestry – sudičky nášho detstva. A stále ma neopúšťa pocit, že sme mali šťastie, keďže to bolo tak.“
- Učiteľ oznámi deťom: – Počujme, ako to bolo!
Potom pustí z CD uspávanku (ak nemá nahrávku, uspávanku môže zaspievať alebo zarecitovať):

<i>Beliže mi, belí,</i>	<i>Usniže mi, usni,</i>
<i>môj anjelič biely,</i>	<i>pôjdeš ráno s husmi,</i>
<i>nedám si ťa, nedám</i>	<i>tadolu, tadolu,</i>
<i>za tento svet celý.</i>	<i>za zelenú horu.</i>

Ludová
- Báseň *Modlitba na dobrú noc* zarecituje talentovaný žiak.

3.4. Stručný návrh spracovania niektorých textov z čítanky *Veselý domček*

Daniel Hevier: Učiteľ smiechu

(navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.7.)

Aktivita:

- Sledovať pokyny z čítanky. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 1.2.2., 1.2.8.)
- Opíšte svojho učiteľa.
- *Zahrajte sa:* Rozdeľte sa do dvoch skupín. Jedna skupina zahrá príhodu, v ktorej učiteľ bude Smieško, a druhá príhodu, v ktorej učiteľ bude Hreško. Hodnotíme výkony žiakov. (navrhujem štandard 3.2.3.)

Anna Majerová: Ivo + Eva

(navrhujem štandardy: 0.1.5., 1.2.2., 1.2.6.)

Aktivita:

- Ako vyzerala Eva?
- Prečo jej Ivo daroval kriedu?
- Prečo sa Mišo hneval na Iva?
- Ako sa ty delíš so spolužiakmi o to, čo máš?
- Aj na teba sa už niekto zo spolužiakov nahneval? Prečo?
- Opíš, ako vyzerá tvoja školská láska. (navrhujem štandard 0.1.7.)
- Rozprávali ti starší o svojich školských láskach?

Mária Topol'ská: Čo nevidela lastovička

(navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.3., 0.1.7.)

Aktivita:

- *Rozhovor:*
 - Čo všetko lastovička nemôže vidieť? Prečo?
 - Kde lastovička trávi zimu?
 - Čím sa stravuje?
 - Kedy môžeme vidieť lastovičku?
- Rozdeľte sa do skupín a dajte každému v skupine iné zadanie. Každý nech nakreslí to, čo lastovička nemá príležitosť vidieť (každý kreslí niečo iné). Potom výkresy usporiadajte a urobte výstavu. Dbajte na poradie udalostí v básni. (navrhujem štandardy: 2.2.10., 2.5.5.)

Michal Babinka: Príde na psa mráz

Návrh na diferencované úlohy:

- * Nakresli starú mamu s úsmevom a Miška bez úsmevu.
- ** Odpovedz: Prečo Miško rozbil šálku? (navrhujem štandardy: 0.1.3., 1.2.2.)
- *** Stalo sa ti, že si už niečo rozbil/rozbila? Napíš o tom. (navrhujem štandardy: 0.1.5., 1.3.3., 1.3.4., 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)

Dragan Lukić: Mamino srdce

Aktivita: (navrhujem štandardy: 1.2.2., 2.5.7.)

- Aké je mamino srdce?
- Ako sa ty cítiš pri svojej mame? (navrhujem štandard 0.1.7.)
- Vysvetli slová: „V maminom oku žijem slobodne ako vták.“ (navrhujem štandard 2.2.7.)
- Majú všetky deti možnosť žiť pri svojej mame?
- Opíš svoju mamu. (navrhujem štandardy: 0.1.5., 1.3.3., 1.3.4., 1.3.5., 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)

Mária Kotvášová-Jonášová: Prvá mama

Návrh na diferencované úlohy:

- * Ktoré otázky kladieš najčastejšie rodičom? (navrhujem štandard 1.2.2.)
- ** Vypracuj svoj rodokmeň. (navrhujem štandard 2.2.4.)
- *** Vyhľadaj v encyklopédii odpoveď na otázku svojho spolužiaka. (práca v páre)
(navrhujem štandard 3.4.4.)

Mária Ďuričková: Nedokončená rozprávka

Návrh na diferencované úlohy:

- * Aká bola rybka? (navrhujem štandard 1.2.2.)
- ** Čo je v tejto rozprávke neskutočné? (navrhujem štandardy: 1.2.8., 2.2.7., 3.2.7.)
- *** Stalo sa ti dakedy, že si bol za poctivosť odmenený? (navrhujem štandard 0.1.7.)

Ľudmila Podjavorinská: Prvý sneh

Návrh na diferencované úlohy:

- * Ilustruj poslednú strofu z básničky. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 2.2.7.)
- ** Ako spisovateľka opisuje sneh? (Čo vieš o tejto spisovateľke?) (navrhujem štandard 1.2.3.)
- *** Opíš charakteristiky zimy. (navrhujem štandardy: 1.3.3., 1.3.1., 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)

Ján Anđel: Na sanici

Aktivita:

- Čo sa stalo Ferovi? (navrhujem štandard 1.2.2.)
- Chodieval sa sánkovať? Porozprávaj o tom. (navrhujem štandard 0.1.5.)
- Spočítaj strofy a verše v tejto básni. (navrhujem štandard 2.5.3.)
- Vyhľadaj slová, ktoré sa rymujú. (navrhujem štandard 2.5.3.)

Slovenská ľudová rozprávka: Ako zvieratká prezimovali

Návrh osnovy: (navrhujem štandardy: 1.2.6., 1.5.2., 2.5.5.)

1. Domáce zvieratá sa rozhodli stráviť zimu v lese.
2. Stavanie chalúpy.
3. Divé zvieratá odhaľujú obyvateľov chalúpy.
4. Domáce zvieratá prekabátili svojich útočníkov.

Ján Navrátil: Vták Nožniciak

Návrh na diferencované úlohy:

- * Prečo Nožniciak stratil slobodu? (navrhujem štandard 1.2.2.)
- ** Nakresli príhodu u holiča. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 2.2.4.)
- *** Bol si už u holiča? Napíš o tom. (navrhujem štandardy: 1.3.1., 1.3.3. 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)

Tomáš Čelovský: Keď narastiem

Návrh na diferencované úlohy:

- * Opíš hlavnú postavu. (navrhujem štandardy: 1.5.3., 0.1.5., 1.3.1., 1.3.3. 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)
- ** Čím budeš, keď narastieš? Prečo? (navrhujem štandardy: 0.1.5., 0.1.3.)
- *** Zahrajte sa na predavača. (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.2., 0.1.3.)

Milan Rúfus: Jarná modlitba

Aktivita: (navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.6.)

- Ako básnik opisuje trávu?
- Komu je tráva potrebná?
- Ktoré ročné obdobie charakterizuje tráva?
- Koho básnik prosí o trávu?
- Kedy sa ľudia modlievajú?
- Poznáš už niektoré modlitby?
- Predstav si, že ležiš v zelenej trávke a okolo teba rozkvitli lúčne kvety. Aký pocit by to vyvolalo v tebe? (navrhujem štandardy: 0.1.7., 2.2.8.)

Mária Haštová: Motýľ

Aktivita: (navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.6.)

- Čomu sa potešil motýľ?
- Čo si pomyslel záhradník?
- Prečo dievčatko myslelo, že kvitne jazmín?
- Skutočne starý plot rozkvitol?
- Aký pocit na teba necháva príchod jari? (navrhujem štandard 0.1.7.)
- Vyhľadajte v slovníku neznáme slová. Ako sa v ňom vynájdu? (navrhujem štandard 1.2.8.)
- Znázorni farbami jar. (navrhujem štandard 2.2.10.)
- Čo vieš o motýľoch? Kde si o tom môžeš prečítať? Vyhľadaj doma alebo v školskej knižnici knihu, v ktorej sa píše niečo o motýľovi. (navrhujem štandardy: 2.2.8., 0.1.8., 0.1.3.)
- Čítal si už nejakú rozprávku, ktorú napísala Mária Haštová? (navrhujem štandardy: 1.2.4., 0.1.3.)

Mária Ďuríčková: Tabuľa

Aktivita: (navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.6.)

- Ktorú vec spisovateľka oživila?
- Prečo si tabuľa myslela, že je jar?
- Rozhovor z čítanky.
- Vyhľadajte vety, ktoré si treba vysvetliť. (navrhujem štandard 1.2.8.)
- Rozhovor o ochrane prírody. (navrhujem štandard 0.1.7.)
- Kde sa odkladajú smeti v tvojej dedine? (navrhujem štandard 0.1.3.)
- Vysvetlite si pojem *recyklácia*. (navrhujem štandard 1.2.8.)

Návrh na diferencované úlohy:

- * Nakresli rozkvitnutú tabuľu. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 2.2.4.)
- ** Napíš vlastnosti tejto tabule. (navrhujem štandardy: 1.2.6., 1.3.1., 1.3.5., 1.3.3., 1.3.6., 1.3.8., 2.3.1., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)
- *** Vypracuj nástenku o zachovaní prírody. (navrhujem štandardy: 2.3.1., 3.3.5., 3.3.1., 1.3.6.)

Daniel Hevier: Obyvateľ zemegule

Aktivita: (navrhujem štandardy: 1.2.2., 1.2.6.)

- Vysvetlite si pojem zemeguľa.
- Koho vezie zemeguľa?
- Vysvetlite si slová: „Drž sa, tetka zemeguľa“. (navrhujem štandardy: 0.1.7., 2.5.7.)
- Viete, kedy sa oslavuje Deň planéty Zeme? (navrhujem štandard 0.1.7.)
- Rozprávajte sa o planéte Zem a jej ochrane.
- Vyhľadajte texty v časopisoch venované zachovaniu planéty a prečítajte si ich. (navrhujem štandardy: 1.2.3., 0.1.8., 2.2.4.)
- Rozprávajte sa o detských právach. (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.3.)

Ľudmila Podjavorinská: Na tanci

Navrhujeme po spracovaní tejto piesne si ju aj zaspievať a zatancovať:

Išla sova na tanec

I - šla so - va na ta-nec vy-fin - te-ná veľ-mi, pra-ta-la sa po - za pec, pra-ta - la sa dver-mi.

Opis hry: Deti sú rozdelené na dve skupiny – sovy a vrabce. Sovy sa tanečným krokom pohybujú po triede. Deti

- vrabce sa na prvú strofu len pozerajú. Pri druhej strofe sa pripoja. Spoločne improvizujú to, o čom sa spieva v nasledujúcich strofách. (navrhujem štandardy: 1.5.3., 1.2.3., 1.2.6., 2.5.3., 2.2.4., 2.5.5.)

Ľudová: Kukulienka, kde si bola (navrhujem štandardy: 1.2.6., 2.2.4.)

Pieseň si môžeme na hodinách hudobnej kultúry zaspievať a vymaľovať obrázok.

3.5. Domáce čítanie na hodinách slovenčiny

(navrhujem štandardy: 1.2.4., 1.2.6., 1.5.3., 1.5.2., 1.3.3., 1.3.5., 2.3.3., 2.3.8., 1.3.10, 3.3.1., 3.3.5.)

Pri spracovaní literárnych textov treba osobitnú pozornosť venovať domácemu čítaniu. Žiaci by mali prečítať najmenej tri knihy podľa vlastného výberu a výberu učiteľa. Odporúča sa na nástenke viesť evidenciu kníh, ktoré žiaci prečítali. Pre každého žiaka sa nakreslí napr. strom, na ktorý si žiak sám lepí listy alebo kvety s menami prečítaných kníh. Žiaci si môžu v osobitných písankách robiť záznamy o tom, čo prečítali. Závazne treba, aby si napísali názov diela, meno autora, hlavnú postavu a jej vlastnosti, a ilustrovali (navrhujem štandard 2.2.10.) najzaujímavejšiu časť. Môžeme žiakom navrhnúť, aby si vypísali aj neznáme slová a ich vysvetlenie spoločne vyhľadali v slovníkoch (navrhujem štandard 1.2.8.). Môžu si vypísať aj vety (navrhujem štandard 1.2.8.), ktoré sa im najväčšmi páčili a potom ich na hodine prečítajú.

4. Diferencované vyučovanie

Aby žiakom hodina bola zaujímavejšia, nové trendy vo vyučovaní odporúčajú pracovať diferencovane, teda na troch úrovniach. Diferencovane možno spracovať rozprávku, zadať domácu úlohu, spracovať dejovú postupnosť, vypracovať pracovné listy. Diferencovanú prácu podporuje Jelena Miočová, autorka učebnicového kompletu pre 1. a 2. ročník, kde sa ponúka spracovanie písmen komplexnou metódou. Takéto vyučovanie umožňuje všetkým žiakom postupovať podľa vlastných schopností. Tu je každý žiak úspešný. Je možnosť diferenciacie, pri ktorej učiteľ určuje úlohy pre jednotlivé skupiny detí. Deti majú možnosť samy rozhodnúť, či si v tej chvíli zvolia jednoduchšie alebo ťažšie úlohy, teda možno prechádzať z jednej skupiny do druhej. Kým učiteľ žiakov lepšie nespozná, možná je diferenciacia, pri ktorej všetci žiaci začnú na rovnakej úrovni zložitosti a každý si určuje vlastné tempo postupovania. Ak žiak úspešne ukončí tie najjednoduchšie úlohy, učiteľ mu odporúča, aby si zobral zložitejšie. Žiak urobí toľko, koľko vie a učiteľ ho podľa toho zaraďuje do jednej z troch skupín, utvorených podľa zložitosti úloh. Podľa toho sa potom žiak aj známkuje. Všetci žiaci majú pozitívne známky, lebo zdolali za pomoci učiteľa aspoň tie najjednoduchšie úlohy. No nemôžeme nekonštatovať, že si takáto vyučovacia forma vyžaduje i odbornosť učiteľa, ale i náležitú prípravu.

4.1. Ako môžeme uplatniť diferencovanú prácu

Na jednom zo stretnutí učiteľov v rámci ASP bájkou *Lev a myš* (navrhujem štandardy: 1.2.6., 1.5.2.) z druhej čítanky skupiny učiteľiek navrhli diferencovať takto:

1. návrh:

- * Urč hlavné postavy v diele a miesto konania deja. (navrhujem štandard 1.5.3.)
- ** Urč charakteristiky hlavných postáv. (navrhujem štandard 2.5.4.)
- *** Urč odkaz bájk. (navrhujem štandard 3.5.3.)
- **** Dramatizácia bájk. (navrhujem štandard 0.1.3.)

2. návrh:

- * Vyrozpáraj obsah bájk. (navrhujem štandard 0.1.4.)
- ** Pozmeň koniec bájk. (navrhujem štandardy: 0.1.8., 3.2.7.)
- *** Vymysli inú podobnú príhodu. (navrhujem štandard 0.1.5.)
- **** Vyrozpáraj bájk tak, ako keby si ty bol lev. (navrhujem štandard 0.1.3.)

3. návrh:

- a) *Analýza:*
- * Vypíš hlavné postavy. (navrhujem štandard 1.5.3.)
 - ** Urč vlastnosti hlavnej postavy. (navrhujem štandard 2.5.4.)
 - *** Čo je spoločné pre všetky bajky? (navrhujem štandard 3.5.3.)
- b) *Dramatizácia:*
- * Podčiarkni modrou farbou, čo hovorí lev, a zelenou, čo hovorí myš. (navrhujem štandard 2.3.2.)
 - ** Výrazne prečítaj, čo hovorí lev, a čo myš. (navrhujem štandard 2.2.1.)
 - *** Dramatizácia. (navrhujem štandard 0.1.3.)
- c) *Odkaz:*
- * Urč ponaučenie bajky. (navrhujem štandard 3.5.3.)
 - ** Napíš vhodné porekadlá alebo príslovia. (navrhujem štandard 2.5.2.)
 - *** Nájdi príklady zo života. (navrhujem štandard 0.1.5.)

4. návrh:

- * Utvor 5 viet, ktoré súvisia s bajkou. (navrhujem štandardy: 1.3.3., 1.3.5., 3.3.1.)
- ** Vyroprávaj dej podľa ponúkutej osnovy. (navrhujem štandard 0.1.4.)
- *** Vyhľadaj a vysvetli ponaučenie. (navrhujem štandard 3.5.3.)

5. návrh:

- * Vyhľadaj v bajke všetky podstatné mená a slovesá. (navrhujem štandard 1.4.2.)
- ** Vyhľadaj v texte vetu, v ktorej sa hovorí o tom, aký bol lev, a napíš ponaučenie bajky. (navrhujem štandardy: 3.5.3., 1.2.3.)
- *** Ilustruj bajku. (navrhujem štandard 2.2.10.)

6. návrh:

- * O kom sa hovorí v tejto bajke? (navrhujem štandard 1.5.3.)
- ** Vyznač vlastnosti leva (pod A) a myšky (pod B) (navrhujem štandard 2.5.4.)
 - A) *silný, pyšný, mäkký, namyslený, hlúpy, malý*
 - B) *malá, šikovná, rýchla, prefičaná, veľká, silná*
- *** Zdôvodni ponaučenie bajky: *Niekedy môžu aj malí a slabí pomôcť veľkým a silným.* (navrhujem štandard 3.5.3.)
- **** Dramatizácia. (navrhujem štandard 0.1.3.)

5. Možnosti dramatizácie

Dramatická tvorba čiže **dramatika** ako didaktická kategória využíva všetky vekové dispozície a poznatky dieťaťa, je ucelenou kombináciou jeho spontánnych zábavných aktivít. Podstata jej uplatnenia vo vyučovaní je vo vytváraní situácií, v ktorých by žiaci mali možnosť identifikovať sa s inými osobami alebo vecami, zahrať úlohu istej postavy, vžiť sa do inej individuality alebo do postavenia inej bytosti. Cieľom dramatiky je prehĺbiť motiváciu a uplatniť alternatívne možnosti správania, vytvárať predpoklady spolužitia alebo práce v skupine (v kolektíve), ako aj modelovať citovosť, prebúdzat' predstavivosť a reflexiu, utvrdzovať alebo potvrdzovať schopnosť samostatne interpretovať literárne dielo, ako aj stvárňovať zadané roly. Vo vyučovaní literatúry sa za najoptimálnejšiu techniku dramatiky pokladá „hranie roly“, pretože sa hra zakladá na vžívaní sa do nejakej postavy, bez reprodukcie autorského chápania zmyslu. Hranie roly možno používať v rozličných fázach práce s textom. Dramatizácia umožňuje zvládnutie spôsobu stvárňovania určitých obsahov a ich komunikatívne vyjadrenie. O dobrej a zmysluplnej dramatizácii nemožno hovoriť tam, kde učiteľ žiakom iba rozdelí dialógy autorskej predlohy a ostatné nechá prerozprávať alebo prečítať. Takáto mechanická dramatizácia nemá veľký význam, je viac-menej oživením reprodukcie. Ak sa majú v dramatizácii uplatniť aspoň spomínané hodnoty, ak má byť spontánna, tvorivá, experimentálna, skutočne činnosťná a skúsenosťná, je nevyhnutne potrebné, aby sa stala voľnou improvizáciou námetu predlohy a aby si deti v priebehu práce na nej osvojovali roly, riešili situácie, nadväzovali vzťahy, aby ich správanie bolo dramatické, aby posúvalo dej dopredu.

S estetickým čítaním a výrazným prednesom ide ruka v ruke dialogizácia a dramatizácia umeleckého textu. Ich základným znakom je dialóg. V oboch prípadoch ide teda o prepracovanie epického alebo lyrického diela na dramatickú podobu.

Dialogizácia znamená čítanie textu na základe vopred rozdelených úloh (dialogizované čítanie). Určení žiaci čítajú repliky tých postáv, ktoré zastupujú, autorskú reč číta žiak – rozprávač, ostatní žiaci sledujú text. Do dialogizácie možno zapojiť viac žiakov tak, že si po istých tematicky samostatných úsekoch (logických celkoch) vymenia úlohy.

Dramatizáciu definujeme ako pretváranie textu do umeleckých obrazov, čomu predchádza hlboké emocionálne pochopenie diela. Realizujú ju účinkujúce osoby. Dramatizácia v škole rozumie svojrázne spracovanie textov deťom tematicky blízkych, textov s výrazným konfliktom, so živými dialógmi, s postavami, ktoré dokážu na deti silne zapôsobiť. Pri dramatizácii žiaci text verne alebo voľne reprodukovujú podľa úloh, pričom si osvojujú aj pohyb v priestore, gestá a mimiku.

V 2. ročníku možno na dramatizáciu vhodne použiť napr. tieto texty:

M. Rázusová-Martáková: *Kozliatka* (v Čítanke pre 2. ročník ZŠ; SPN, Bratislava, 1994), M. Haštová: *Srnka Cupilupka* (v čítanke *Veselý domček* Dr. Zoroslava Speváka, Ústav pre učebnice, Belehrad, 2005), H. Zelinová: *Meno pre sestričku* (v Čítanke pre 2. ročník ZŠ; SPN, Bratislava, 1994), J. Cíger Hronský: *Budkáčik a Dubkáčik (Tajomstvo hračiek, domáce čítanie pre 2. ročník základnej školy)*, F. Hrubín: *Červená čiapočka (Poslušné písmená, domáce čítanie pre 1. ročník základnej školy)*, Ľudová rozprávka *O kohútikovi a sliepočke* (v Čítanke pre 2. ročník ZŠ; SPN, Bratislava, 1994).

5.1. Niektoré príklady dramatizovaných textov

Zo zborníka detských pesničiek, hier a poézie *Čujte, deti, pieseň a hra k vám letí* ponúkame dramatizáciu vhodnú pre Deň matiek:

Tortička pre mamičku

Osoby: Julka, Vladko, kuchárky

Julka: Všetky mamky sviatok svätia,
naše slová ku nim letia,
pretože ich máme rady,
pečme tortu z čokolády,
aha, takúúú...
(rozťahne ruky)

Deti (oblečené ako kuchárky, spevavo):

Tu je cukor,
tu je múka,
miešaj, miešaj,
pravá ruka.
Vajíčko i med,
torta bude hneď.
Navrch príde čokoláda,
viem, že ju má veľmi rada.

(V pravej ruke majú varešky a miešajú. Oblizujú varechy, potom šľahajú rukou):

Šľahám, šľahám smotanu,
bude torta pre mamu,
peč sa, torta, peč,
odbehneme preč.

(spevavo):

Schovaj sa do rúry,
a my poďme žmúriť.
Peč sa, torta, peč,
len nám nevyteč!

Vladko (prichádza, zavonia tortičku, šúcha si bruško):

Aká vôňa, tu rastú tortičky, a nie hríby.
Nože, či nájdem tortičku (hľadá dookola).

Kuchárky (pribehnú a sáču ho):

S tebou žiadna reč,
ber sa ihneď preč!
To sú torty pre mamičky
a nie pre nás, pre maličkých.
Ber sa teda preč,
s tebou nie je reč!

Vladko (smutne): Len pre mamičky? A pre Vladkov nie?

Julka: Dnes má mamička sviatok. Keď jej povieš básničku, dostaneš aj tortičku.

Kuchárky (akoby niesli tortičky)

Vladko (kričí): Počkajte! Ja viem takúúú básničku a dostanem taký kus tortičky...

Moja mamička

Torta je ako svet,	Ja ti, mama, darček dám,
je v nej cukor, med,	schovaný ho v srdci mám.
len kus lásky chýba asi,	Ten darček sa láska volá,
na ňu, Julka, zabudla si?	bo si ku nám vždy dobrá bola!

Kohút, pes a líška

Rozprávač 1.: Jedného dňa sa pes a kohút vybrali do lesa. Šli celý deň. Večer si pes ľahol pod kríček. Kohút vyletel na strom. Takto spali.

Rozprávač 2.: Ráno pri východe slnka kohút zakikírkal. Začula ho líška. Dostala na kohúta chuť.

Líška: „Dobré ráno kohútik! Kde si sa tu vzal?“

Kohút: „Ideme do sveta.“

Líška: „To je úžasné! Pôjdem s tebou. Zíď dolu, musíme vyraziť.“

Kohút: „Musím sa spýtať priateľa, či s tým súhlasí.“

Líška: „A kde je?“

Kohút: „Spí tamto pod kríkom.“

Rozprávač 1.: Líška si pomyslela, že bude mať k raňajkám dva kohúty. Bežala sa pozrieť pod krík. Tam uvidela psa. Zľakla sa a rozbehla sa preč.

Kohút: „Stoj, kmotra líška! My tiež pôjdeme!“

Rozprávač 2.: Líška však nečakala ani chvíľu. Utekala, čo jej nohy stačili, aby ju pes nedobehol.

Z Mojej prvej čítanky

III. SPRACOVANIE JAZYKOVÉHO UČIVA

Vyučovacia hodina je základnou organizačnou formou školského vyučovania. Vo vyučovaní gramatiky sa uplatňujú rôzne metódy a formy práce. Dôležité je, aby si učiteľ dobre premyslel metodický postup. Postup má byť efektívny, zaujímavý. Má podnecovať žiakov k samostatnému mysleniu a k samostatnej práci. Učiteľ sa vo svojej práci má vyhýbať šablónovitosti a stereotypnosti. Preto je dobre, aby kombinoval metódy, pričom musí dbať na vek žiakov, povahu učiva, výchovno-vzdelávací cieľ.

Vo vyučovaní gramatiky sú tieto etapy:

1. *Príprava žiakov na osvojovanie učiva, ktorá zahŕňa:*
 - organizačnú prípravu,
 - motivovanie žiakov pre prácu plánovanú na hodine,
 - kontrolu domácej úlohy,
 - oboznamovanie žiakov s cieľom vyučovania,
 - opakovanie predtým prebratého učiva súvisiaceho s novou učebnou látkou.
2. *Prvé oboznamovanie žiakov s novým učivom.* – Tu sa najviac využíva výklad s rozhovorom a používajú sa aj rôzne názorné prostriedky a učebné pomôcky.
3. *Opakovanie a precvičovanie učiva.* – Tak sa predchádza zabúdaniu už spracovanej látky. Tu sa uplatňujú opakovacie rozhovory, práca s učebnicou, slovné a grafické cvičenia. Možno tu využiť aj názorné prostriedky, ako je tabuľa, grafy, schémy a podobné.
4. *Preverovanie.* – Tu používame tie isté metódy ako pri opakovaní. Treba využiť možnosti skupinového skúšania, pri takom skúšaní sú všetci žiaci aktívni.

V nižších ročníkoch základnej školy sa zriedkavo používajú hodiny, ktorých obsahom by bolo spracovanie len jedného textu alebo gramatického pravidla. Také hodiny sú pre žiakov na tomto stupni prináročné, jednotvárne. Žiakom tohto veku vyhovuje vyučovacia hodina pestrej stavby, kombinovaná, potroške špecifická, a má tieto zložky:

- osvojovanie nových vedomostí,
- upevňovanie vedomostí,
- utváranie a upevňovanie jazykových zručností a návykov,
- skúšanie a hodnotenie žiackych vedomostí,
- opakovanie a usústavňovanie spracovania látky.

Úspešná realizácia učebného procesu si vyžaduje kombinovanie rôznych zložiek, a tak sa na hodine literatúry nacvičuje aj jazyk, pestuje kultúra hovoreného a písaného slova a pri spracovaní učiva z gramatiky sa zasa ako východiskový text používa literárne dielo, prípadne úryvok, alebo niečo z ľudovej slovesnosti. Pritom sa vždy a nevyhnutne prihliada na správnu výslovnosť, obohacovanie slovnej zásoby žiakov a na výchovný aspekt.

1. Práca s východiskovým textom

Ako východiskový text sa využívajú príklady v učebnici alebo tie, ktoré pripravila učiteľka na tabuli, na fólii alebo na pracovnom lístku. Žiaci sa oboznámia s príkladmi, analyzujú ich, porovnávajú, určujú ich vzájomnú súvislosť, abstrahujú, robia závery (pod učiteľovým dozorom). Takýmto spôsobom sa učia vyvodit' poučku. Poučku vyvodzujú aj z ďalších príkladov. Takto si ju overia, konkretizujú, a zároveň sa učia pracovať s knihou.

Východiskový text možno nahradiť aj obrázkom. Napríklad: Žiaci najprv voľne rozprávajú o tom, čo vidia na obrázku. Tvoria jednoduché vety o veciach a dejoch. Z každej vety potom musia vybrať napr. podstatné meno a napísať ho do zošita.

2. Práca s poučkou

Poučka nie je taká presná ako definícia. Poučka sa v jednotlivých ročníkoch, podľa toho ako sa rozširujú vedomosti žiakov o danom jave, môže dopĺňať, spresňovať. Napr. žiaci sa najprv naučia, že podstatné mená sú názvy osôb, zvierat a vecí. V ďalších ročníkoch si poučku doplnia konštatáciou, že ide aj o názvy vlastností a dejov.

Poučky nie sú cieľom vyučovania gramatiky, ale len prostriedkom. Od žiakov treba žiadať, aby po vyjadrení obsahu poučky uvádzali aj vlastné príklady, aby sa videlo, či poučku správne pochopili.

Odporúčame učiteľom, aby poučky neučili žiakov spamäti, treba sa pousilovať, aby žiaci pochopili ich význam a vedeli ich uplatniť.

3. Učebnica na vyučovanie gramatiky

Do učebnicového kompletu zo slovenského jazyka patrí aj *Slovenský jazyk – Moja prvá gramatika* autorky Svetlany Zolňanovej, ktorú tiež ilustroval Zvonimir Zvone Kendel. Učebnica ponúka východiskové texty, početné príklady na preberanú látku, poučky, úlohy na precvičovanie a opakovanie učiva, diktáty, zábavné hry, rébusy, dopĺňovačky a dodatočné úlohy označené včielkou pre tých, ktorí postupujú rýchlejšie. Celou učebnicou žiaka vedie Zajko Uško. Je jeho kamarátom a sprievodcom vo svete vedomostí. Vrabec Čivo je neporiadny, občas vymieša slová, narobí iné chyby a žiak ich potom musí dať do poriadku alebo poopravovať. Rybka žiakovi ponúka to, čo má vedieť, a ráčik mu hovorí, kde si môže vyhľadať to, na čo už pozabudol. Úlohy nie sú číslované, ale sú označené jednotlivými znakmi (srdiečko, lístok, kvietok...). Najjednoduchšie úlohy sú označené jedným znakom, zložitejšie pokračovanie tej istej úlohy je označené dvoma znakmi a najzložitejšie tromi. Diferencované úlohy označené včielkou nie sú povinné.

Učivo sa odporúča spracovať tak, aby sa vždy opakovalo už naučené, na čo občas v učebnici navodí aj ráčik. Východiskové texty na precvičovanie učiva sa nachádzajú v čítanke a detských časopisoch.

3.1. Pokyny na spracovanie jednotlivých tém

- Odporúča sa pokyny na používanie učebnice a jednotlivé znaky spracovať spolu so žiakmi, oboznámiť ich so Zajkom Uškom, Čivom, rybkou, ráčikom, včielkou... (s. 3 až 4).
- Úlohy na opakovanie učiva z 1. ročníka (s. 5 až 14) (navrhujem štandardy: 1.2.1., 1.2.6., 1.3.1., 1.3.3., 1.3.2., 1.3.5., 2.3.1.) umožňujú postupne opakovať hlásky – písmená, čítať slová, vety, písať písanými písmenami, riešiť hádanky, rébusy a doplňovačky, ilustrovať prečítané, a z toho všetkého učiteľ dostane informáciu, či žiak rozumie prečítanému. Lúštenie doplňovačky SLOVENČINA dáva učiteľovi možnosť hovoriť o predmete, ktorý sa práve učíme, a súčasne ho treba využiť na vytváranie predsa len osobitného vzťahu k svojmu materinskému jazyku. Nakoniec sa nám žiak predstaví. Tým si jednak zopakuje časť o písaní veľkého začiatočného písmena a jednak si zvyká hovoriť iba podstatné veci o sebe a predstavovať sa. Môže sa tu využiť aj pracovný lístok: Toto som ja.
- Učivo *O vete* (navrhujem štandardy: 1.2.1., 2.2.1., 2.3.3.) žiak spoznáva cez známe a obľúbené východiskové texty – napr. rozprávku *Červená Čiapočka*. Už v 2. ročníku sa odporúča klásť dôraz na správnu melódiu vety a precvičovať ju pri každom hlasnom čítaní. Práve učiteľ tu poslúži ako dôležitý vzor. Ďalšia práca s textom žiaka navádza k záveru, že rozprávka má mať svoj celok, že vety majú svojím zmyslom nadväzovať jedna na druhú. Po rozobraní tohto učiva žiakom treba dať na domácu úlohu napísať niekoľko viet, napr. opísať kamaráta alebo obľúbené zviera (s. 15 a 16).
- *Súvetie* (s. 17) (navrhujem štandard 2.3.2.) stačí spracovať len informatívne, väčšia pozornosť sa mu venuje v starších ročníkoch.
- *Druhy viet* (navrhujem štandardy: 1.3.3., 2.4.6., 2.3.2., 0.1.3., 0.1.7.): na východiskových textoch prehľbujeme učivo z 1. ročníka rozkazovacími a zvolacími vetami. Potrebne je, aby ich žiak rozlišoval v texte a priradzoval k nim správnu interpunkciu. Ponúknutá je úloha, v ktorej treba zostaviť vetu o zalievaní kvetov a odhadzovaní odpadkov, ako aj o umývaní ovocia a rozdelení sa o niečo s priateľom. V rámci tejto úlohy sa odporúča viesť dodatočný krátky rozhovor na tému poriadku v triede, o hygiene, a sem sa môžu zaradiť aj niektoré normy správania, akú napríklad obsahuje výrok: Dobrí priatelia sa aj s jednou jahodou podelia. Učivo sa dopĺňa len informatívne priamou rečou a nadväzuje na kultúru vyjadrovania – telefonický rozhovor. Odporúča sa nacvičovať ho aj na textoch v čítanke a v detskej tlači (s. 18 až 22).
- Časť *Veta – slovo* (navrhujem štandardy: 0.1.5., 2.2.1.) ako východiskový ponúka text z ekológie, ktorý sa hodí na vedenie kratšieho rozhovoru, a teda i na obohacovanie slovnej zásoby žiakov. Jedna z ponúknutých úloh kladie dôraz aj na správne čítanie predložiek, čo potom treba nacvičovať na hodinách čítania (s. 23 až 24).
- *Slovný význam* (navrhujem štandardy: 1.4.4., 2.4.8., 3.4.4.) žiakov postupne vedie k používaniu slovníkov a oboznamuje ich s homonymami, synonymami a antonymami, nateraz bez používania pomenovaní týchto slovných skupín (s. 25 a 26). Dodatočné príklady ponúka aj táto príručka.

- *Slovo – slabika – hláska. Hláska – písmeno.* (navrhujem štandardy: 2.4.1., 0.1.5., 2.3.3.) – Je to časť, v ktorej sa slová rozkladajú na menšie jednotky. Tu sa učivo z minulého ročníka zase prehľbuje. Východiskový text *Chráňme si zdravie* treba využiť na rozhovor (s. 27 až 34).

Ako motiváciu pri spracovaní rozdeľovania slov na slabiky možno využiť aj detskú hru:

Hra na „ham“

Hra sa môže hrať v kruhu alebo v rade. Jeden žiak predvádza a kto zle ukáže, vypadne z hry. Jedno dieťa recituje veršík, v ktorom vždy na konci vyjde „ham“. Ukazuje prstom na čelo, na jedno líce, na druhé a napokon i prstom „hamne“ do úst. A je to takto:

*Adam, Eva, Abr-hám,
všetky zuby vytr-hám,
ani jeden nene-chám
haluštičky na vidličky-ham!*

Teda: čelo – líce – líce – ústa. Len v ostatnom verši: čelo – líce – líce – brada – ústa.

- *Rozdelenie hlások* (navrhujem štandardy: 1.4.1., 1.4.2., 0.1.3., 2.5.2.) je téma, ktorá prehľbuje učivo z 1. ročníka. Pri jej spracovaní sa použijú rozličné detské básne, ľudová slovesnosť, básne venované ročným obdobiam a sviatkom, žarty, hlavolamy, slovné hry... Odporúča sa viesť rozhovory o starých remeslách a obyčajach. Ako východiskové texty sú ponúknuté aj pravidlá slušnosti a slová na pozdravovanie (formy spoločenského styku) (navrhujem štandard 0.1.2.), ktoré navrhujeme vypísať aj na triednu nástenku. Po každej metodickéj jednotke sa ponúkajú rôzne druhy diktátov (navrhujem štandard 2.3.9.) na precvičenie učiva. Jednotlivé úlohy sú koncipované tak, aby sa pri preberaní učiva o hláskach zopakovalo aj skôr prebrané učivo. Obojaké spoluhlásky sú vymenované len informatívne, budú sa rozoberať len v 3. ročníku. Záverom sa ponúka aj zhrnutie učiva a úlohy na jeho zopakovanie (s. 35 až 70).
- *Slovné druhy* (navrhujem štandardy: 1.4.1., 2.4.2.), uvádzajú len podstatné mená a slovesá, ich jednoduché tvary a rozlišovanie v textoch. Úlohy čoraz viac obsahujú tvorenie viet, čo sa od žiakov v tomto veku očakáva. Ako všeobecné a vlastné mená (navrhujem štandardy: 2.3.2., 1.3.2., 1.3.4.) sa tu uvádzajú mená osôb, zvierat, miest, riek, ulíc. Ako východiskový obrázok pri spracovaní tejto matérie sa uvádza mapa VOJVODINY (navrhujem štandardy: 2.2.4., 3.2.2.) s menami sídel, v ktorých žijú Slováci. Mapu treba so žiakmi záväzne rozanalyzovať. K básni *Tancovala veverička* sa v učebnici pre hudobnú kultúru ponúkajú aj noty, takže sa odporúča spracovať ju aj ako pieseň v korelácii s učivom v gramatike (s. 71 až 88).
- Strany 89 až 95 sú venované krátkemu opakovaniu učiva, ktoré sa môže využiť aj na preverovanie vedomostí.

Rozlúštenie rébusovej rozprávky z gramatiky na s. 94:

Kvetoslava

Lúčna víla Kvetoslava v zime spáva. Na jar sa však roztancuje po lúčine a všetko ožije pestrými lupeňmi kvetov. Ranná rosa nakvapkala do kalíška. Klinčeky voňajú všade naokolo. Deti spoznávajú liečivé rastliny: Toto je čakanka obyčajná, tamto zase ďatelina lúčna a rumanček pravý. To červené je vlčí mak. Púpavu lekársku poznáme dokonale. V záhrade rastie šípová ruža a lipa. Lipa má dvojaké listy. Tá naša je malolistá, ale u Medveďov majú veľkolistú. Kvetka rada pije šípkový čaj.

* Vypíš všetky kvety: _____

Poznámka:

Pri rozoberaní učiva o hláskach alebo pri jeho upevňovaní sa ako motivácia môžu na hodinách hudobnej kultúry spracovať aj tieto piesne:

Ako rozdeľujeme hlásky

1: Hlás-ky roz-de-ľu-je-me na sa-mo-hlás-ky a spo-lu - hlás-ky.!

1: A zo sa-mo-hlá-sok mô-že-me vy-tvo-riť dvoj-hlás-ky.!

A e i o u sa-mo-hlás-ky sū

a os-tať-né hlás-ky sū spo-lu - hlás-ky,

i a i e i u ô sū dvoj-hlás-ky.

Ako rozdeľujeme spoluhlásky

1. Spo-lu-hlās-ky na tri sku-pi - ny de - li - me.
Mäk-ké, tvr-dé a eš-te aj o-bo-ja- ké.

Ref.: Kto-ré sú mäk-ké? Tie-to sú mäk-ké:

č dž š ž c dz j, ď ť ň ľ

či dži ši ži ci dzi ji, len mäk-ke i.

Slová piesne:

1. Spoluhlásky na tri skupiny delíme.

Mäkké, tvrdé a ešte aj obojaké.

Ref.: Ktoré sú MÄKKÉ? Tieto sú MÄKKÉ:

č, dž, š, ž, c, dz, j, ď, ť, ň, ľ,

či, dži, ši, ži, ci, dzi, ji, len mäkké i.

2. Spoluhlásky na tri skupiny delíme.

Mäkké, tvrdé a ešte aj obojaké.

Ref.: Ktoré sú TVRDÉ? Tieto sú TVRDÉ:

h, ch, k, g, d, t, n, l - tie sú tvrdé,

hy, chy, ky, gy, dy, ty, ny, ly - len tvrdé y.

Ref.: A tie ostatné sú **OBOJAKÉ**:

b, m, p, r, s, v, z, f - sú obojaké,

by (bi), my (mi), py (pi), ry (ri), sy (si), vy (vi), zy (zi),

fy (fi) - obojaké y (i).

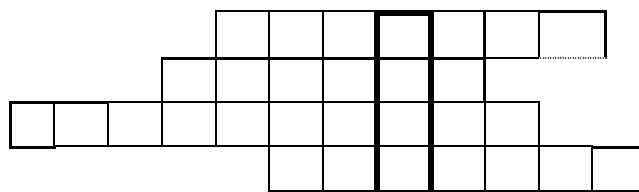
3.2. Veta

Návrh ako spracovať vetu vypracovala **Anna Turčanová**, profesorka triednej výučby v ZŠ Jána Kollára v Selenči.

1. Motivačná časť: 3´

- Riešenie tajničky

(Každý žiak dostane tajničku na lístku a rieši ju samostatne. Ak to urobí dobre, riešenie mu prezradí, o čom sa budeme učiť. Tajnička je pripravená aj na tabuli, aby sme ju mohli spoločne prekontrolovať). (navrhujem štandard 1.3.8.)

1. šije a opravuje obuv
2. učí žiakov
3. píše knihy
4. šije šaty

2. Interpretčná časť: 17´ + 20´

- Riešenie úloh v *Mojej prvej gramatike* (s. 15 – 16)

a) Prvá úloha ♥

- Rozhovor o obrázku – žiaci hovoria vety o tom, čo vidia na obrázku:

Vetu, ktorá sa im páčila, zapisujú do učebnice.

Rozhovor: žiaci sa pokúsia vysvetliť Uškovi, čo je veta.

Prečítame si poučku, ktorá je v učebnici.

- Žiakom vytýčíme cieľ hodiny
- Poučka o vete je napísaná aj na plagáte, ktorý si zavesíme na viditeľné miesto v triede.

b) Druhá úloha ♥♥ (navrhujem štandardy: 1.2.1., 1.3.3., 0.1.3., 1.3.5.)

- Úryvok z rozprávky najprv prečíta učiteľka. Žiaci hádajú, z ktorej to rozprávky úryvok je a to sa zapisuje aj do učebnice. Rozprávka sa potom rozpráva do konca. Úryvok čítajú aj niektorí žiaci, pričom dávame dôraz na prestávky medzi vetami a na koniec vety.
- Riešime druhú časť úlohy 2 – odpisujeme prvé tri vety z úryvku.
- Najprv si zopakujeme to, čo o vete už vieme – začiatok a koniec vety. To je tiež napísané na plagáte, ktorý si vyložíme v triede.

c) Úlohy na strane 16 riešime tzv. metódou „staníc“:

- Žiakov rozdelíme do troch skupín (jedna skupina rieši úlohu označenú lístkom, druhá úlohu označenú kvietkom, a tretia skupina úlohu označenú jablkom) – môže byť aj viac skupín, v závislosti od toho, koľko úloh máme.
- Vysvetlíme si spôsob práce – pravidlá:
 - určíme smer pohybovania,
 - na dohodnutý znak všetci začínajú pracovať,
 - po čase určenom na vypracovanie jednej úlohy (5 min.) na dohodnutý znak skupiny menia svoje pracovné miesto, idú na iné, kde ich čaká nová úloha,
 - každá skupina sa na konci vracia na miesto, z ktorého začala, čiže všetci vyriešia všetky úlohy.
- Keď každá skupina vyriešila všetky úlohy, kontrolu robíme tak, že si susedia vymenia učebnice a spoločne analyzujeme úlohy a opravujeme chyby. (navrhujem štandard 2.3.9.)

3. Závěrečná část: 5' (navrhujem štandard 2.3.3.)

- Zopakujeme si učivo o vete.
- Na lístky (na jeden lístok jedno slovo) napíšeme desať slov, napr. *pes, auto, jablko, záhrada, búda, hrušky, cesta, mačka, ujo, mlieko*. Lístky dáme do škatule, z ktorej si každá skupina vytiahne po tri lístky. Jeden lístok zostáva nevyužitý. Úloha pre všetky skupiny je takáto:
Zostav vetu, a pritom použi aj slová z lístkov. Ak si napríklad vytiahnu slová *ujo, auto, mačka*, mohli by zostaviť takúto vetu: *Ujo má v aute mačku*.
- *Domáca úloha:*
Napíš päť viet o tom, čo robievaš v škole. (navrhujem štandardy: 3.3.5., 3.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 1.3.3.)
* Jedna z možných *domácich úloh*: určíme žiakom text z detskej tlače. Naučia sa ho výrazne čítať a spočítajú, z koľkých viet pozostáva. (navrhujem štandard 2.2.1.)

3.3. Návrh na prácu s diktátom (navrhujem štandardy: 2.3.9., 2.5.2.)

Navrhujeme nácvičný diktát z *Mojej prvej gramatiky* (s. 32) spracovať podľa týchto pokynov:

- Učiteľ prečíta porekadlá a príslovia.
- Porekadlá a príslovia píšeme ako diktát.
- Kontrolujeme si správnosť napísaného textu (každý žiak podľa učebnice a chyby si opravuje pastelkou).
- Rozdeľujeme slová na slabiky. (navrhujem štandard 2.4.1.)
- Kontrolujeme správnosť vypracovanej úlohy tak, že si so susedom vymeníme písanky a potom ich jeden druhému vrátime. Analýza úlohy sa robí tak, že každý žiak číta jednu vetu a učiteľ a ostatní žiaci kontrolujú správnosť prečítaného.
- Učiteľ obzerá, ako žiaci vykonali úlohy a kde najčastejšie robili chyby.
- O jednotlivých chybách sa spoločne diskutuje. (navrhujem štandard 0.1.8.)
- Nasleduje rozhovor o tých porekadlách a prísloviach.
- Žiaci uvádzajú ďalšie porekadlá a príslovia, alebo ich vyhľadávajú v čítanke *Veselý domček*.
- Delia na slabiky nové porekadlá a príslovia.

3.4. Zvuková stavba slova. Hláska a písmeno (navrhujem štandardy: 2.2.1., 1.3.1.)

1. Motivačná časť: 10'

- a) *Samostatná práca žiakov*: Každý žiak si sám prečíta úlohu z *Mojej prvej gramatiky* na s. 32 označenú srdiečkom a vypracuje doplnovačku.
 - Spoločne analyzujeme vylúštenie tajničky a vypracovanú úlohu. (navrhujem štandard 1.3.7.)
 - Vedeťme rozhovor o tom, čo sme zapísali do každého štvorčeka a definujeme pojem hlásky a písmena.
- b) *Skupinová práca*: Žiaci sú rozdelení do troch skupín. Za tri minúty majú napísať čím viac slov pozostávajúcich (navrhujem štandard 2.3.8.):
 1. skupina: z troch písmen,
 2. skupina: zo štyroch písmen,
 3. skupina: z piatich písmen.

Po troch minútach spoločne analyzujeme prácu každej skupiny tak, že jeden člen skupiny číta, čo skupina napísala, a členovia iných skupín kontrolujú správne prečítané slová. Víťazí skupina, ktorá má najviac správnych slov.

2. Interpretačná časť: 30' (navrhujem štandardy: 2.4.1., 2.3.9.)

- Vytýčime si cieľ hodiny:
 - Z čoho pozostávajú slová?
- Jeden žiak prečíta poučku (navrhujem štandard 1.2.6.) z učebnice na s. 33 (hore).
- Píšeme diktát do zošita označený v učebnici jedným lístkom. Sused so susedom si vymenia zošity a opravujú si chyby. Spoločne analyzujeme len chyby pri nesprávnom delení slov na konci riadka. Vysvetlíme si, ako sa delia slová na konci riadka.
- *Samostatná práca žiakov*: učebnica na s. 33 (úlohy označené dvoma lístkami).
- Spoločná analýza úlohy s tromi lístkami a čítanie poučky (navrhujem štandard 1.2.6.) z učebnice.
- Každý žiak si najprv v sebe a potom aj nahlas prečíta úlohu označenú kvietkom. Dbáme na správnu výslovnosť a prízvukovanie slov pri čítaní. (navrhujem štandard 2.2.1.)
- V pároch vypracujeme úlohu označenú kvietkom a rozanalyzujeme ju.
- Prečítame poučku (navrhujem štandard 1.2.6.) zo s. 34.

3. Záverečná časť: 5' (navrhujem štandard 2.4.1.)

- Podelíme deťom titulky (názvy článkov) povystrihované zo starých novín. Žiaci nožnicami strihajú titulky na slová, potom na slabiky a nakoniec aj na písmená.
 - Dá sa titulok rozstrihať na ešte menšie časti? Prečo?
- Utvoríme slová zo slabík (úloha označená jedným jabĺčkom).
- Zadávanie a vysvetľovanie domácej úlohy: *Moja prvá gramatika* na s. 34, úlohy označené jabĺčkami.

3.5. Výslovnosť a písanie samohlásky ä (navrhujem štandardy: 1.3.1., 2.2.1.)

Cieľ: Rozširovať zásobu slov so samohláskou **ä** v ústnom a písomnom prejave.

1. Motivačná časť:

a) Opakovanie:

- Kontrola domácej úlohy 2'
- Deti pri tabuli farbičkami dopĺňajú chýbajúce samohlásky v slovách: 2'

saláma, slama, Klára, mačka, káva, baletka, večera, záhrada

b) Vstupná motivácia: 5'

- Žiaci ústne vyplňajú tajničku, učiteľ píše slová na tabuli a každé **ä** označí farbistou kriedou. (navrhujem štandard 1.3.8.)

Na rukách máš prstov									
Keď nepiješ, tak máš									
Vo väzení sedí									
Tento znak ť sa volá									
Mama kŕmi									
Kobyľa zas									

(PÄŤ)
(SMÄD)
(VÄZEŇ)
(MÄKČEŇ)
(BÄBÄTKO)
(ŽRIEBÄTKO)

- Učiteľ výrazne prečíta slová v tajničke a žiaci po ňom opakujú.
 - Aké písmeno sme dopisovali do každého z týchto slov?

2. Interpretačná časť:

- a) Učiteľ vytýči cieľ hodiny: výrazne prečíta text a predloží ho žiakom na grafofólii:

Vezmem rebrík, vezmem štetku,
ale najmä farbu všetku.
Najväčšiu chcem radosť mať,
žriebätko si namaľovať.

- Žiaci hľadajú v texte slová s **ä**.
- b) Žiak píše na tabuľu slová: *holúbä, päta, mäso, hovädo*. Spoločne prichádzame k záveru, že pred **ä** sú hlásky **b, m, p, v**. Slová použijeme vo vetách. (navrhujem štandardy: 1.3.5., 1.3.3.)
 - Precvičujeme tak, že do zošita si deti píšu slová s **ä** a správne ich vyslovujú.
 - Vypracovanie úloh z učebnice s. 42 – 43 (úlohy označené srdiečkami).
- c) *Samostatná práca žiakov* (navrhujem štandard 2.2.1.): V úlohe na pracovnom lístku (alebo na tabuli) vystrájal škriatok, príbuzné slová od seba oddelil a niečo na nich zmenil. Vypíšte správne tie dvojice, ktoré k sebe patria.
(Ponúknuté slová: *mäso, holúbätko, päst', vädnúť, zvädol, pästička, mäkký, mäsiar, holúbä, mäkčeň*.)
 - Žiaci hľadajú chyby (navrhujem štandard 2.3.9.) a do zošitov zapisujú správne dvojice. Napr.: *mäso – mäsiar...*
- d) *Diferencované úlohy*: (navrhujem štandard 0.1.5.)
 - * Spamätajte sa na podobné dvojice slov.
 - ** Povedzte vetu s uvedenými slovami.
 - *** Vyroprávajte nejaký príbeh tak, že použijete spomínané slová.

3. Záverečná časť:

- *Domáca úloha*: v texte *Príde na psa mráz z čítanky Veselý domček* vyhľadajte slová, v ktorých sa píše **ä**.
- Zhodnotenie hodiny: 5'
Súťaž skupín vo vymenúvaní slov so samohláskou **ä** (prihliadať aj na správnu výslovnosť).

3.6. Dvojhlásky: dvojhláska ie

(navrhujem štandardy: 1.3.1., 2.2.1.)

Návrh na spracovanie podala **Miluška Anušjaková-Majerová**, profesorka triednej výučby v ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci.

Cieľ: – písanie a čítanie dvojhlások,
– dvojhlásky sa nemôžu deliť,
– didaktická hra.

1. Motivačná časť: 6'

- a) Žiaci spolu s učiteľkou preverujú domácu úlohu.
- Zopakujeme si, čo vieme o samohláskach. Vymenujeme krátke a dlhé samohlásky. Žiaci sami povedia slovo a vymenujú samohlásky v ňom. Takto môžu slová zadať aj jeden druhému a v hre súťažiť.
- b) Učiteľka prečíta verše Márie Rázusovej-Martákovej:

Hviezdička

*Krásne je už i pomyslenie,
že naša Zem je hviezdička,
že tiež sa svojou dráhou ženie
v nesmiernom poli nebíčka.*

Počas čítania žiaci môžu sledovať verše na grafofólii, po prečítaní sa vysvetlí verš: v *nesmiernom poli nebíčka*. Žiaci po vysvetlení čítajú slová s vyznačenými dvojhláskami. Určia, čo je spoločné všetkým slovám (*ie*).

- Učiteľka pomenuje takúto dvojicu hlások ako dvojhlásku a všetky dvojhlásky vypíše na tabuli.

2. Interpretčná časť:

- Učiteľ vytýči cieľ hodiny.

a) Vypracovanie úloh z *Mojej prvej gramatiky* (s. 44 – 45)

Po každom vypracovaní úlohy sa urobí spoločná analýza a spoločne si povieme poučku, ktorú nám ponúka ryбка. Potom treba pokračovať v ďalších dvoch úlohách (po úlohu s jablíčkom).

b) Učiteľka žiakom prečíta žartík:

- *Jurko, prečo biješ mladšieho brata?*
- *Keď ten starší sa nedá.*

Žiaci vyslovujú slovo, v ktorom je dvojhláska (*mladšieho*). Potom toto slovo rozdelia na slabiky a spoločne uzavrieme, že sa dvojhláska nachádza v slabike, teda nerozdeľuje sa. (navrhujem štandard 2.4.1.)

c) Samostatná individuálna a skupinová práca 3' + 6' (navrhujem štandardy: 1.3.7., 2.3.8., 3.3.5.)

Didaktická hra. – Dvojhlásková súťaž: Žiaci sú rozdelení do skupín. Za tri minúty majú napísať čím viac slov, v ktorých sa vyskytuje dvojhláska *ie*. Skupina s najväčším počtom slov víťazí. Správnosť výsledku preverí učiteľka, kým žiaci vypracujú úlohu o Mikulášovi. (navrhujem štandard 0.1.5.)

3. Záverečná časť: 5'

- ##### a) Učivo sa v krátkosti zopakuje. Dôraz sa dá na pravidlá o vyslovovaní a písaní dvojhlásky *ie*. Porozprávame sa o Mikulášovi. (navrhujem štandard 0.1.5.)

b) Domáca úloha:

Pracovný lístok:

Vylúšti hádanku a vypíš z nej všetky dvojhlásky, ktoré poznáš. Vylúštenie môžeš aj ilustrovať.

(navrhujem štandardy: 2.2.1., 2.2.4., 2.5.2.)

*Visia, visia, na stene
čísla čierne, červené,
od jedného do tridsiatky,
povedia nám, či sú sviatky,
či je zima, či je jar...
Čo je to? Nuž...*

(Odpoveď: kalendár)

3.7. Rozdelenie hlások. Spoluhlásky

(navrhujem štandardy: 1.4.1., 2.2.1.)

Návrh vypracovala **Tatiana Ragová**, profesorka triednej výučby v ZŠ Jána Kollára v Selenči.

Cieľ: – prehĺbiť vedomosti žiakov o hláskach: rozdelenie spoluhlások na tvrdé, mäkké a obojaké,
– rozširovať zásobu slov s tvrdými a mäkkými spoluhláskami v ústnom a písomnom prejave.

1. Motivačná časť

a) *Didaktická hra s cieľom motivovať žiakov – Hlásky na cestách:* 3´

Učiteľka rozdá žiakom kartičky s hláskami a určí, na ktorej koľaji bude ktorý vlak stáť. Hlásky (žiaci) sa pohybujú po peróne. Učiteľka hlási: „Vlak so samohláskami stojí na 2. koľaji, vlak s dvojhláskami na 1. koľaji a vlak so spoluhláskami stojí na 3. koľaji.“ Hlásky nastupujú do svojich vlakov. Kto sa pomýli, musí vystúpiť a vyhľadať svoj vlak.

(Hra pomôže nielen motivovať žiakov, ale aj uplatniť vedomosti o rozdelení hlások. Po skončení hry sa zoskupíme a zopakujeme si učivo.)

b) Opakovanie učiva: 3´

– Ako sme rozdelili hlásky? Ktoré hlásky patria medzi samohlásky?

– Aké môžu byť samohlásky? Ktoré dvojhlásky poznáte? Prečo ich voláme dvojhlásky?

Z ktorých hlások pozostávajú? Pokúste sa vymenovať všetky spoluhlásky. Pomôžte si abecedou.

2. Interpretácia časť (navrhujem štandard 1.2.1.)

a) Čítanie básne *Na sanici v Mojej prvej gramatike* na s. 51: 4´

• Báseň čítajú žiaci po veršoch s dôrazom na interpunkčné znamienka.

• V básničke farebne vyznačujú spoluhlásky.

b) Rozhovor: 6´ (navrhujem štandard 1.2.2.)

– Čo robia chlapci? Ako si predstavujete ich sánkovačku? Aké hry na snehu máte radi?...

– Teraz si v triede urobíme veľkého snehuliaka!

• Učiteľka oboznámi žiakov s tým, že spoluhlásky delíme na tvrdé, mäkké a obojaké a vymenuje ich. Potom na tabuli nakreslí snehuliaka. (Snehuliak pozostáva z troch gúľ. Do každej gule učiteľka vpíše skupinu spoluhlások (tvrdé: *d, t, l, n, k, g, h, ch*; mäkké: *d', t', l', ñ, č, dž, ž, š, c, dz, j*; obojaké: *b, p, m, v, r, s, z, f*). Žiaci si snehuliaka s rozdelením spoluhlások kreslia do svojich zošitov.)

c) Dopĺňovanie spoluhlások do slov (*Moja prvá gramatika* s. 51): 5´

• Spoločne analyzujeme, do ktorej skupiny patria spoluhlásky, ktoré žiaci doplnili do slov. (Pravidlo si zapisujú do zošitov.)

• Žiaci tvoria vety pomocou daných slov (ústne). (navrhujem štandard 1.3.7.)

d) Samostatná práca žiakov (*Moja prvá gramatika* s. 51, úloha vyznačená lístkami): 7´

Žiaci z daných slov vypisujú tvrdé a mäkké spoluhlásky, neskôršie sa výsledky ich práce spoločne analyzujú a vedie sa rozhovor:

– Aké *i, í, y, ý* je napísané po tvrdých spoluhláskach?

– Aké *i, í, y, ý* je napísané po mäkkých spoluhláskach?...

e) Skupinová práca (*Moja prvá gramatika* s. 52, úlohy vyznačené kvietkami): 7´

Úlohy pre skupiny (treba prihliadať na to, aby každý žiak pracoval v rámci skupiny podľa svojich schopností):

1.skupina (úloha s jedným kvietkom):

Pozorne si prečítajte príhodu a farbičkami vyznačte spoluhlásky: tvrdé – červenou pastelkou, mäkké – modrou pastelkou.

Pouvažujte o tom, čo povedal slepec. (navrhujem štandard 2.2.8.) Čo tým chcel zdôrazniť?

2.skupina (úloha s dvoma kvietkami):

Vypíšte z textu spoluhlásky a roztriedte ich podľa toho, či sú tvrdé alebo mäkké.

Vyhľadajte v slovníku, čo znamenajú slová **otieпка** a **раждіе**. (navrhujem štandard 1.2.8.)

(Pri vyhľadávaní slov v slovníku pomáha aj učiteľka.)

3.skupina (úloha s tromi kvietkami):

Utvorte niekoľko nových slov, ktoré majú na začiatku tvrdé spoluhlásky a niekoľko slov, ktoré majú na začiatku mäkké spoluhlásky. (navrhujem štandard 3.3.5.)

3. Záverečná časť

a) Referovanie skupín a diskusia: 6' (navrhujem štandard 0.1.8.)

- Predstavitelia skupín podávajú správu o výsledkoch práce svojej skupiny. (Referovanie prebieha na koberci, záverečnom zoskupení alebo v kruhu.)

b) Zaspievame si pieseň o spoluhláskach. (*Moja prvá gramatika* s. 55). 2'

- Najprv pieseň zaspieva učiteľka, neskôr sa jej pripoja žiaci.

c) Domáca úloha – diferencovaná (*Moja prvá gramatika* s. 52 – 53): 2'

* Mäkké slabiky vo vložkách vyznač modrou farbou a tvrdé červenou. (navrhujem štandard 1.4.1.)

** V básničke *Vianočné darčeky* tvrdé slabiky vyznač červenou pastelkou a básničku sa nauč výrazne čítať. (navrhujem štandardy: 0.1.3., 1.4.1.)

*** Napíš, ako sa oslavujú Vianoce v tvojej domácnosti. (navrhujem štandardy: 1.3.3., 0.1.5., 1.3.5., 1.3.7., 2.3.1., 2.3.3., 2.3.8., 3.3.1., 3.3.5.)

3.8. Podstatné mená (navrhujem štandardy: 1.4.1., 3.4.1.)

Prvý návrh na spracovanie vypracovala **Anna Petrášová**, profesorka triednej výučby v ZŠ Jána Kollára v Selenči.

Cieľ: – pojem a určovanie podstatných mien v texte,

– obohacovanie slovnej zásoby,

– poznávanie ľudovej slovesnosti

1. Motivačná časť 10'

a) Žiaci si zopakujú vedomosti o slovných druhoch – *didaktická hra: kričaná*. Žiaci sú rozdelení do dvoch skupín po 5 členov. Učiteľ počíta osoby, zvieratá a veci (napr. učiteľ povie slovo zviera, a žiak má povedať osol, mačka a pod.). Od žiakov sa očakáva povedať to čím rýchlejšie a správne. Ten, ktorý povie prvý, ide na miesto a druhý ide na koniec radu svojej skupiny. Zvíťazí skupina, ktorej žiaci prví odídu na svoje miesta.

– Čo označujú slová, ktoré sme použili? (*osoby, zvieratá, veci*)

b) Prečítame si riekanku z *Mojej prvej gramatiky* (s. 73). Vyznačené slová prečítame a rozdelíme do troch skupín zapisovaním na grafofóliu:

osoby:

zvieratá:

veci:

- Odpovedáme na otázky podľa obrázka:

– Kto je to? Čo je to?

- Zistili sme:

Na osoby sa pýtame: Kto je to?

Na zvieratá a veci sa pýtame: Čo je to?

- Učiteľ zdôrazní, že vypísané slová, ktoré označujú osoby, zvieratá a veci, sa volajú podstatné mená.

Čítame si poučku z učebnice. (navrhujem štandard 1.2.6.)

2. Interpretčná časť: 30 ´

- Vytýčenie cieľa hodiny.

a) Práca v páre, žiaci sami čítajú úlohu.

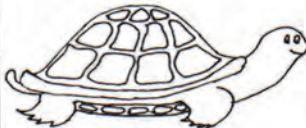
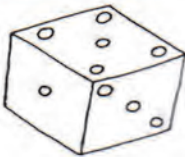
Učiteľ rozdelí žiakom pracovné listy.

Po skončení úlohy každý pár komentuje jeden obrázok.

Neznáme slová si spoločne vysvetlíme (**hokejista**). (navrhujem štandard 1.2.8.)

Navádzame žiakov, aby sami prišli k záveru, na ktoré otázky odpovedajú uvedené slová:

– Čo je na obrázku? Dopln podľa vzoru. Obrázky si vyfarbi. (navrhujem štandard 1.4.1.)

 <p>Čo je to? _____</p> <p>Je to _____ kvet.</p> <p>Pomenúva _____ vec.</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>
 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>
 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>	 <p>_____?</p> <p>Je to _____</p> <p>Pomenúva _____</p>

Individuálna práca (v *Mojej prvej gramatike* s.74 – úloha s jedným lístkom). Žiaci majú vyfarbiť mená osôb červenou, mená zvierat žltou a mená vecí hnedou farbou – samostatná práca. Správnosť si overíme čítaním slov, ktoré vyfarbili.

Individuálna práca v *Mojej prvej gramatike* pokračuje aj ďalej, keď žiaci majú slová roztriediť podľa otázok: Kto? Čo?

Správnosť si overíme tak, že každý žiak prečíta odpoveď.

b) *Samostatná a skupinová práca:* (navrhujem štandard 3.3.5.)

Žiaci sú rozdelení do troch skupín (osoba, vec, zviera). Každá skupina má vymyslieť čo najviac podstatných mien začínajúcich sa na hlásku *k*. Čas je ohraničený.

Samostatná práca na pracovnom lístku:

1. Nájdi a zakrúžkuj, čo do riadka nepatrí. (navrhujem štandard 1.3.8.)

* vreckovka, vidlička, oblak, kobyľa, ľad, plavky, motúz, cukor

* šofér, predavačka, dedko, princ, bicykel, športovec, školák, pirát

* kačica, rys, slimák, kohút, delfín, sova, lienka, obor

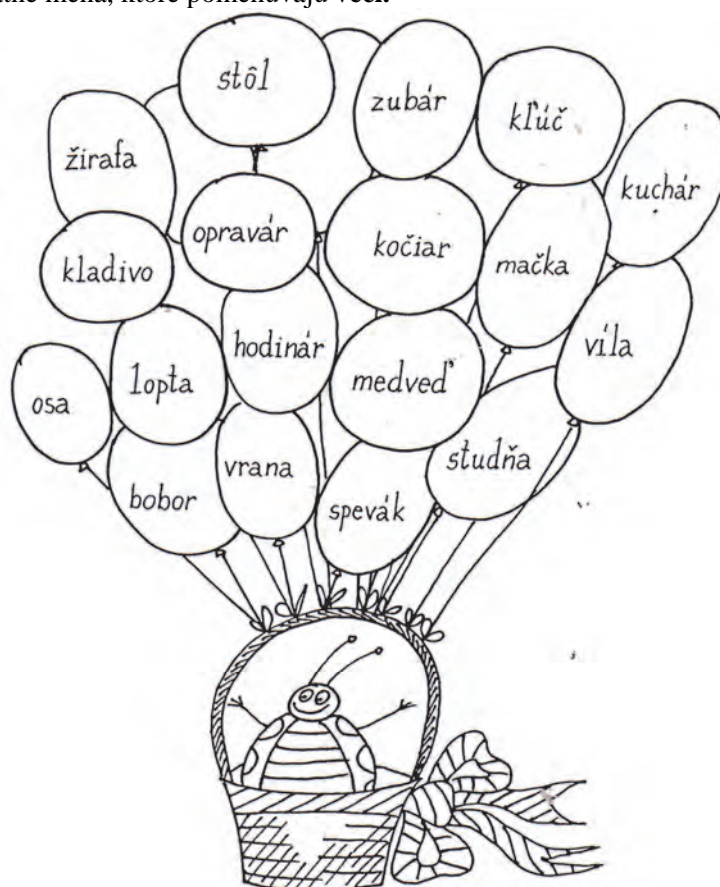
Z každého riadka si zvol' po dve slová a vymysli s nimi vetu.

2. Vyfarbi: (navrhujem štandard 1.4.1.)

žltou: podstatné mená, ktoré označujú mená **osôb**,

červenou: podstatné mená, ktoré označujú mená **zvierat**,

zelenou: podstatné mená, ktoré pomenúvajú **veci**.

3. Závěrečná část 5' (navrhujem štandard 1.2.2.)

- a) Zadanie domácej úlohy (*Moja prvá gramatika* s. 75 – 76, diferencované úlohy).
- b) Zopakujeme si učivo:
 - Čo sú podstatné mená?
 - Ktorými otázkami sa pýtame na osoby?
 - Vymenujte osoby.
 - Ktorými otázkami sa pýtame na zvieratá a veci?
 - Vymenujte zvieratá a veci.

Druhý návrh na spracovanie podstatných mien vypracovala **Tatiana Kováčová**, profesorka triednej výučby v ZŠ J. A. Komenského v Kulpíne. (navrhujem štandard 1.4.1.)

Cieľ: – podstatné mená (pojem),
– zveľaďovanie slovnej zásoby,
– viesť žiakov k dôslednosti v práci.

1. Motivačná časť: 6'

- a) Kontrola domácej úlohy.
- b) Učiteľka prečíta básničku a hádanku. Žiaci hádanku hádajú. Počas čítania môžu sledovať text na fólii. Nasleduje rozhovor, o kom alebo o čom sa hovorí v básničke a hádanke (osoba, zviera, vec). (navrhujem štandardy: 1.2.2., 2.5.2.)

*Velikánske bruško,
na tom brušku uško,
a v tom brušku kávička,
hádaj, Janko, Anička.
(Odpoveď: šálka)*

*Namáča si fúzy v mliečku,
vyhrieva sa na slniečku,
dvíha hore dlhý chvost
a pradie si popod nos.
(Odpoveď: mačka)*

*Nežije, a predsa chodí
a človeka dobre vodí.
(Odpoveď: hodinky)*

*Keď sa zvíja na dvore,
hneď sú všetci v pozore.
Ak ho psíci zlostia,
spraví vejár z chvosta.
(Odpoveď: moriak)*

*Čierne oči, čierna tvár,
v ruke čierna štetka.
To je ujo kominár,
neboj sa ho, Betka!*

*Šijem košiel'očku tenkú,
pre bábiku Magdalénku.
Druhá bude hrubá
pre pajáca Kuba.*

2. Interpretačná časť: 25'+10'

- Vytýčenie cieľa hodiny.

a) Učiteľka dá každému žiakovi lístok, na ktorom je napísané slovo označujúce nejakú osobu, zviera alebo vec. Každý žiak má určiť, kam jeho lístok patrí, a položiť ho do prislúchajúcej kolónky (na tabuli sú totiž tri kolónky: osoby, zvieratá a veci). Učiteľka zdôrazní, že všetky mená osôb, zvierat a vecí majú spoločné pomenovanie – *podstatné mená*.

Pokračujeme v práci s učebnicou (s. 73 a 74: východiskový text, poučka (navrhujem štandard 1.2.6.) a cvičenia).

b) *Samostatná individuálna a skupinová práca žiakov*

Žiaci sú rozdelení do skupín. Majú napísať čo najviac názvov osôb, zvierat a vecí. Na to im necháme tri minúty. Skupina s najväčším počtom sa stáva víťazom. Správnosť preveruje učiteľka, pokým žiaci individuálne vyplňajú doplnovačky na pracovnom lístku. (navrhujem štandard 1.3.8.)

rád jedáva med

muruje dom

ľahko sa rozbije

zvieratko s pichľiacmi

zvieratko, ktoré sa plazí

používame pri šití

starý otec

sťahovavý vták

šije a opravuje obuv

vodné zviera

lieči chorých

nosíme ho v zime

v škole po nej píšeme

malá mačka

3. Záverečná časť: 4'

a) Opakovanie učiva (čo sú podstatné mená, uviesť príklady, použiť slová vo vete) (navrhujem štandard 1.3.8.).

b) *Domáca úloha:* V básni *Na jar* v čítanke podčiarknuť všetky podstatné mená a do zošita ich roztriediť podľa toho, či označujú osoby, zvieratá alebo veci. (navrhujem štandard 1.4.1.)

Tretí návrh na spracovanie podstatných mien vypracoval **Vlastislav Urbanček**, profesor triednej výučby v ZŠ Jána Čajaka v Báčskom Petrovci. (navrhujem štandard 1.4.1.)

- Ciel':**
- osvojiť si pojem podstatného mena;
 - obohacovať aktívnu slovnú zásobu žiakov;
 - rozvíjať u žiakov jazykový cit a učiť ich ústne a písomne sa vyjadrovať;
 - viesť žiakov k tomu, aby písali čitateľne a úhladne;
 - uschopňovať žiakov pre tímovú prácu a rešpektovanie jej zásad, ako i pre samostatnú prácu.

1. Motivačná časť: 10'

- Kontrola domácej úlohy
- Motivovanie žiakov – rozhovor o obrázku *Na trhu* alebo niektorom inom (navrhujem štandard 0.1.5., 2.2.10.):

- Čo je znázornené na obrázku?
- Kto chodíeva na trh?
- Čo sa predáva na trhu?
- Čo sa kupuje na trhu?
- Kedy býva trh v tvojej dedine?
- Boli ste na trhu?
- Čo je blší trh?...

c) Didaktická hra – súťaž:

Žiaci sú rozdelení do troch skupín.

Prvá skupina má za úlohu vypísať čo najviac osôb z obrázka. (chlapec, človek...).

Druhá skupina má vypísať čo najviac zvierat z obrázka (somár, hus...).

Tretia skupina má vypísať čo najviac vecí z obrázka (košík, dom, klobúk, taška, topánky...).

Žiaci pracujú niekoľko minút. Správnosť úlohy preveríme spoločne. (Jeden žiak z každej skupiny prečíta napísané slová a ostatní kontrolujú, či sú dobre zaradené.) Skupina s najväčším počtom slov sa stáva víťazom hry.

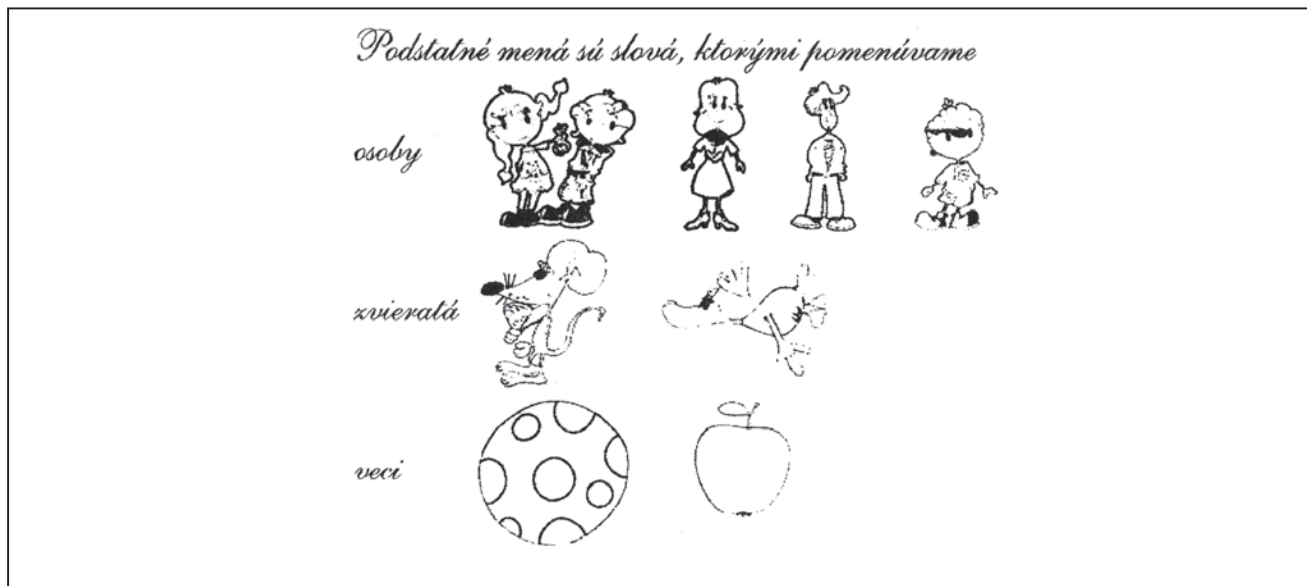
2. Interpretačná časť: 30'

- Vie niekto z vás, ako sa volajú slová, ktorými pomenúvame osoby, zvieratá a veci?

Ak žiaci poučku nevedia povie ju učiteľ. (navrhujem štandard 1.2.6.)

- Vytýčíme cieľ hodiny.

b) Vypracovanie nástenky:

c) Precvičovanie novej látky

- *Didaktické hry* (navrhujem štandardy: 3.3.5., 1.4.1.)

1. Žiaci sú rozdelení do troch skupín, tentoraz majú napísať čo najviac podstatných mien. K dispozícii majú dve minúty. Skupina s najväčším počtom slov sa stáva víťazom hry. Správnosť výsledku preveríme spoločne a vyhlásime víťaza hry.
2. Žiaci majú červené a zelené kartičky. Učiteľ hovorí slová *pes, cvičí, mama, zelený, traktor, kniha, veľký, kominár...* Žiaci dvíhajú zelenú kartičku, keď počujú podstatné meno, resp. červenú, keď počujú nejaký iný slovný druh. Tí, ktorí chýbia, vypadnú; zvíťazí žiak, ktorý nechybí.

d) Opakovanie a kontrola získaných vedomostí:

- *Individuálna práca*: žiaci samostatne vypracúvajú úlohy z *Mojej prvej gramatiky* (s. 73 – 74). (navrhujem štandard 1.4.1.)

3. Záverečná časť: 5´

a) Krátke opakovanie učiva.

- b) Učiteľ číta hádanky. Žiak, ktorý hádanku rozlúšti, povie, či ide o osobu, zviera alebo vec. (navrhujem štandard 2.5.2.)

Vlasy nemá, hrebeň nosí.

Ostrôžky má, chodí bosý.

Ostrôžky má, neštrngá si,

miesto toho zaspieva si,

čo je to?

(Odpoveď: kohút)

Čierne zrno, biela roľa.

múdra hlava, čo ho siala,

čo je to?

(Odpoveď: kniha)

Čo je vo dne plné a v noci prázdne?

(Odpoveď: topánky)

Ktorí hráči vždy vyhrávajú?

(Odpoveď: muzikanti)

Nohy má lopaty, zobák má rohatý,

po vode sa mága a hovorí ga-ga.

Čo je to?

(Odpoveď: hus)

Nevarí sa, nepečie sa,
každý deň obľizne sa,
obľizne sa aj sto razy,
žalúdok ti nepokazí.
Čo je to?
(Odpoveď: lyžica)

c) Určenie a vysvetlenie domácej úlohy.

Domáca úloha (na pracovnom lístku): (navrhujem štandardy: 1.4.1., 1.3.3., 2.3.3.)

Venčeky z lúčnych kvetov

Na rozkvitnutej lúke si dievčence plietli vence. Plietli, plietli, až ich celkom poplietli. Pomôž im rozmotat' ich!

Vyfarbi:

- osoby **žltou**,
- zvieratá **červenou**,
- veci **fialovou** pastelkou, a lístočky podľa vlastnej vôle.

Z niekoľkých podstatných mien zapletených do venčekov utvor jednoduché vety:

3.9. Slovesá (navrhujem štandardy: 1.4.1., 3.4.1.)

Návrh vypracovala **Mariana Častvanová**, profesorka triednej výučby v ZŠ Jána Kollára v Selenči.

- Cieľ:**
- zoznámiť žiakov s pojmom slovesa,
 - rozlišovať slovesá v texte,
 - vedieť ich použiť v ústnom a písomnom prejave.

1. Motivačná časť:

a) Slovná rozcvička:

Žiaci sedia v kruhu, komu sa hodí loptička, musí povedať nejakú činnosť čiže prácu (napr. *sedí, beží, spieva...*).

- b) *Hra: Čo kto robí?* – Učiteľka na tabuľu napíše nejaké povolanie, úlohou žiaka je napísať, čo daná osoba robí, napr. Murár *muruje*. Pekár *pečie*. Kuchár *varí*. Učiteľka *učí*. (Žiaci prichádzajú k tabuli a dopĺňajú slovesá farebnou kriedou.) (navrhujem štandard 1.3.8.)

2. Interpretácia časť:

- Vytýčenie cieľa hodiny. (navrhujem štandard 1.2.6.)

a) Učiteľka výrazne prečíta báseň *Konvalinky* (*Moja prvá gramatika* s. 84). Vyvolá jedného žiaka, aby zdôrazňované slová prečítal, a ostatní žiaci si ich súčasne podčiarkujú farebnou ceruzou. Postupne prichádzajú k záveru, že vyznačené slová označujú prácu.

b) – Povedzte a napíšte podľa zmyslu:

Jankovi vietor rozfúkal lístky so slovami. Mladší brat mu ich poukladal chybné. Pomôžte mu zostaviť správne vety. (Slová sú napísané na lístkoch, žiaci pristupujú k flanelografu (tabuli) a zoraďujú (lepia) ich do správnych viet.) (navrhujem štandard 2.3.3.)

- Slová na lístkoch – flanelograf:

1. Kováč *muruje*.
2. Stolár *kuje*.
3. Murár *hobľuje*.
4. Lekár *stráži*.
5. Pes *píše*.
6. Žiak *lieči*.

Správne vety:

1. Kováč *kuje*.
2. Stolár *hobľuje*.
3. Murár *muruje*.
4. Lekár *lieči*.
5. Pes *stráži*.
6. Žiak *píše*.

- Žiaci si vety zapisujú do zošitov.

(V každej vete majú farbistou ceruzkou podčiarknuť tie slová (navrhujem štandard 1.3.3.), ktoré označujú prácu.)

- Učiteľka sa pýta žiakov:

– Čo označujú slová, ktoré ste podčiarkli? (Žiaci uzavierajú, že sú to slová o tom, kto čo robí.)

c) Žiaci pod každý obrázok samostatne zostavia vetu (navrhujem štandard 2.2.10.) o tom, čo dievča a chlapec na obrázku robia (*Moja prvá gramatika* s. 84).

Dievča *varí*. Chlapec *zametá*. Chlapec *kope*.

Dievča *číta*. Dievča *šije*. Chlapec *spí*.

d) Učiteľka prečíta žiakom hádanku:

Čudná vec sa stala *so strýkom*.

Ozdobil si strechu *rebríkom*.

Čo je to? (Odpoveď: *anténa*)

- Učiteľka výrazne prečíta označené slová a žiaci po nej opakujú. Hovorí im, že slovo s netreba použiť, keď uvádzame meno veci, ktorou niečo robíme. Ak robíme niečo spolu s niekým, slovo *s (so)* používame. (navrhujem štandard 2.2.1.)
- Po danej poučke žiaci v triede samostatne píšú vety o nakreslených veciach.

Vzor: Zametáme *metlou*.

Umývame sa *mydlom*.

Kopeme *motykou*.

Pílime *pílkou*.

Šijeme *ihlou*.

Zuby si umývame *kefkou*.

Češeme sa *kefou*.

Jedávame *vidličkou a lyžičkou*.

Píšeme *perom*.

Po ukončenej práci žiaci zdvihnutím ruky potvrdia správnosť napísaných viet, kým jeden žiak nahlas číta vety. Súčasne si opravujú chyby.

So žiakmi si zopakujeme, ako píšeme a ako čítame koncovku *-ou*.

3. Záverečná časť:

- a) *Žiacka súťaž* (navrhujem štandard 3.3.5.): Učiteľka rozdelí žiakov do troch skupín. Cieľom súťaže je za minútu napísať čím viac slov, ktoré označujú prácu. Ako odmenu najúspešnejšej skupine učiteľka pripraví darček. Pochválime všetkých žiakov. So žiakmi prichádzame rozhovorom k záveru:

Slová, ktoré vyjadrujú, čo osoby, zvieratá a veci robia, voláme SLOVESÁ.

Na slovesá sa pýtame otázkou: *Čo robí? Čo sa s ním deje?*

Čítame si poučku (navrhujem štandard 1.2.6.) z učebnice (s. 85).

- b) Zaspievame si pieseň *O hviezdike*, ktorá hovorí o slovesách: (navrhujem štandard 1.2.6.)

O hviezdíčke

Čo sa ro-bí? Čo sa de-je? Čo sa sta-lo dnes?

Kde-si zne-ba spad-la hviez-da, šte-ká na ňu pes.

Čo spra-vi-la ma-lá hviez-da? Pri-šla rov-no k nám.

Li-go-ce sa, ce-lá žia-ri, pod-me ňj-chlo tam!

Kto ne-poz-ná slo-ve-sá, ten ne-vie, čo ro-bí sa.

Ten ne-vie, že hviez-da spad-la, že si na ňu muš-ka sad-la.

Se-dí, se-dí, po-se-dá-va, pla-če, vzdy-cha, ods-to-na'-va,

že ju bo-lí, že ju pi-cha, že do nôž-ky trň si pich-la.

Hviez-dič-ka len raz po-tia-hla, muš-ke znôž-ky trň vy-tiah-la.

Po-d'a-ko-va-la jej muš-ka, do u-cha jej ti-cho šuš-ká:

! Slo-ve-sá, len slo-ve-sá, kto-ré cho-dia do le-sa,

pre-zra-dia, čo de-je sa.

c) Domáca úloha: (navrhujem štandardy: 1.4.1., 2.2.4.)

V piesni podčiarkni slovesá a podľa vlastného zážitku pieseň ilustruj.

(Slová piesne žiakom dáme na lístku, ktorý si zalepia do zošita.)

4. Diktát

(navrhujem štandardy: 1.3.1., 1.4.1., 1.4.2., 2.3.9., 2.2.1., 0.1.8.)

Materiál o diktátoch, ako aj niektoré príklady pripravila **Vesna Lekárová**, profesorka tieďnej výučby v ZŠ J. A. Komenského v Kulpíne.

V školskej praxi je diktát veľmi častá metóda pravopisnej kontroly. Často sa však v praxi zabúda, že diktát má aj nácvichnú funkciu. No najprv sa musia dosiahnuť isté pravopisné zručnosti metódami pravopisných cvičení. Týmito metódami učiteľ zisťuje, ako žiaci zdolali konkrétnu pravopisnú látku, a zistené chyby potom odstraňuje rozličnými cvičeniami.

Diktát má dvojakú úlohu: nácvichnú a kontrolnú.

V prvom prípade sa používa ako prostriedok na pravopisné cvičenie a v druhom prípade pomocou diktátu učiteľ kontroluje, zisťuje dosiahnuté pravopisné zručnosti žiakov. Diktát vo funkcii pravopisného cvičenia sa volá nácvichný diktát, a diktát, ktorým sa kontroluje pravopisná úroveň žiakov, sa volá kontrolný diktát.

Medzi odporúčané diktáty v 2. ročníku patria tieto druhy nácvichného diktátu:

- a) diktát s upozornením (diktát po zrakovej a sluchovej príprave)
- b) komentovaný diktát
- c) zrkový diktát
- d) autodiktát
- e) výberový diktát
- f) vysvetľovací diktát
- g) prípravný diktát

a) Diktát s upozornením

Pri takomto diktáte sa opierame o zrkovú a sluchovú vnem. Učiteľ pred hodinou napíše text na tabuľu a graficky v ňom znázorní určitý pravopisný jav. Žiaci text čítajú, rozoberajú ho a odôvodňujú pravopisné javy. V prvom a druhom ročníku sa pravopisný jav odôvodňuje tak, že žiaci odpovedajú na učiteľove otázky. Po rozборе sa text zakryje a žiakom vydiktuje. Potom sa odkryje a žiaci porovnávajú svoj text s textom na tabuli a opravujú si chyby. Učiteľ zisťuje, v ktorých slovách žiaci urobili chyby, a potom sa pravopis tých slov vysvetľuje, uvádzajú sa ďalšie príklady a žiaci ich písomne precvičujú.

Príklad:

- 1) Pozorne si prečítajte nasledujúci text, v ktorom sú podčiarknuté slová s dvojhláskou.

V jednej triede mali učiteľ'a. Volal sa Ondrej Smieško. Každú chvíľu povie žiakom niečo smiešne. Len niekedy sa nesmeje.

(podľa D. Heviera)

- 2) Teraz text zakryjeme a budeme ho písať ako diktát.

b) Komentovaný diktát

Učiteľ prečíta text, žiaci pozorne počúvajú a uvedomujú si pravopisné javy. Potom učiteľ text diktuje, ale veľmi pomaly, aby žiaci mohli súčasne nahlas komentovať pravopis. Poradie žiakov, ktorí budú komentovať pravopisné javy, sa určí vopred.

Príklad:

- 1) Teraz vám prečítam text a vašou úlohou bude správne napísať všetky y.

Bombuľko sa chytro skotúľal do izby. – Zajko zakýval ušami. – Mamička mi naliata kyslé mlieko. – Nedajme v zime vtákom zahynúť.

- 2) Žiaci píšú a komentujú.

c) Zrakový diktát

Žiaci si pred písaním sami potichu prečítajú text a dobre si všímajú pravopisné javy v ňom. Potom sa text zakryje a učiteľ ho diktuje. Nasleduje odôvodnenie pravopisu a oprava chýb. Zrakový diktát je vhodný na pamätanie takých pravopisných javov, na ktoré je potrebná zraková pamäť (napr. pri nácviku písania slov s y).

Príklad:

- 1) Prečítajte si nasledujúci text. Z koľkých viet sa skladá?
- 2) Zistite počet slov v jednotlivých vetách a všimnite si ich pravopis.
- 3) Text zakryte a píšete ako diktát.

*Zunovalo sa vajcu na polici ležať. Ide, ide, stretne raka. Kde ideš? Idem na vandrovku. Aj ja idem s tebou!
A vybrali sa do sveta.*

(podľa M. Rázusovej-Martárovej)

d) Autodiktát

Žiaci text po zrakovej a sluchovej príprave píšu spamäti. Pred písaním sa text doslovne reprodukuje. Na takéto diktáty sa vyberajú krátke texty, ktoré neobsahujú nepreberané pravopisné javy. Autodiktát sa skontroluje a učiteľ osobitne hodnotí pamätanie a osobitne pravopis.

Príklad:

*Čiara nahor, čiara nadol.
Bocian letel, bocian sadol.
Spravím sto čiar
a mám močiar.*

e) Výberový diktát

Text, ktorý sa bude diktovať, sa najprv spracuje zrakovo a sluchovo. Potom sa žiakom diktuje, ale si oni zapisujú iba slová, v ktorých je preberaný čiže spracovaný konkrétny pravopisný jav.

Príklad:

- 1) Pozorne počúvajte text a všímajte si slová, v ktorých je dlhá samohláska.
- 2) Píšete len slová, v ktorých je dlhá samohláska.

*Húska je dobrá matka, veď dáva pozor na húsatká.
Jedného dňa lienka malá ďaleko sa zatúlala.
Snehová guľa sa kotúľala.
Stará mama varí večeru.*

f) Vysvetľovací diktát

Tento druh diktátu je vlastne prechodom medzi nácvičným a kontrolným diktátom. Používa sa vtedy, keď je daný pravopisný jav dobre nacvičený. Rozbor textu sa nerobí pred diktovaním, ale až po ňom. Oprava nasleduje hneď po vysvetlení. Žiaci si sami overujú, či správne napísali, a opravujú si chyby.

Príklad:

Tak sa dostáva Smelý Zajko do služby aj k medvedici. Varí a pečie. Zbiera maliny. Jaskyňu zametá. Čistí kožuchy. Stráži medvediatka.

(podľa J. C. Hronského)

g) Prípravný diktát

Je to vlastne spojenie zrakového diktátu s kontrolným. Žiaci si analyzovaný text odpíšu v škole alebo doma a na nasledujúcej hodine ho píšu ako kontrolný.

Príklad:

Ujo horár si vydýchol. Teta chystala v kuchyni raňajky. Po raňajkách sa vychystal ujo horár do hory. Po niekoľkých krokoch zakýval na Borisa.

(podľa M. Haľamovej)

h) Kontrolný diktát

Tento diktát učiteľ používa vtedy, keď chce zistiť, skontrolovať úroveň pravopisných zručností žiakov. Kontrolný diktát žiaci píšu až vtedy, keď je dané pravopisné pravidlo dôkladne spracované a keď sa predtým urobil potrebný počet pravopisných cvičení a nácvichných diktátov. Kontrolovať, a najmä hodnotiť, známkovať, možno len dobre precvičené a utvrdené učivo. Materiál kontrolného diktátu má pozostávať nie iba zo slov a tvarov, ktoré patria do práve skončenej a prebranej témy, ale aj zo skorej osvojeného učiva.

Učiteľ si aj pri kontrolnom diktáte musí uvedomiť, čo môže od žiakov žiadať. Práve tak je dôležité, aby v diktovanom texte neboli pravopisné javy, ktoré sa ešte nepreberali alebo ktoré neboli dost' precvičené. Aj po kontrolnom diktáte sa musí urobiť oprava a rozbor prípadných chýb. Kontrolný diktát opravuje a klasifikuje učiteľ.

Učители sa majú orientovať vo väčšej miere na nácvichné a menej na kontrolné diktáty. Keď ide o počet diktátov, metodici odporúčajú iba jeden za mesiac. V prvom polroku sa opravy praktikuju tak, že si učiteľ vypíše chyby, ktoré sa v prejavoch žiakov najviac vyskytovali. Pravopis chybne písaných slov potom precvičujeme, kým si ho žiaci neosvoja. V druhom polroku učiteľ podčiarkne chyby a žiak ich opravuje na hodine za pomoci učiteľa. Povinnosťou učiteľa je venovať dostatočnú pozornosť každému žiakovi.

V druhom ročníku učebné osnovy predvídajú i nácvichné, i kontrolné diktáty.

Na písanie diktátu sa v tomto ročníku môže využiť i obraz. Žiaci do stĺpcov píšu názvy vecí, osôb, zvierat, rastlín... Pritom musia dbať na pravopis slov, ktoré používajú.

4.1. Oprava diktátov

Diktáty, ako aj školské a domáce písomné práce by mal učiteľ vždy kontrolovať a opravovať. Oprava sa robí pomocou ustálených značiek, ktoré sa však v našej učiteľskej praxi nepoužívajú jednotne.

V školskej praxi sa odporúčajú takéto značky:

— ⊥ T J f	gramatická chyba alebo chybné písmeno v slove
↑	napísať dovedna
Y	oddeliť od seba
V V V	chýbajúce slovo alebo písmeno
.....	zbytočné písmená alebo slová
~~~~~	nejasné, nepresné vyjadrenie
└┐	zmeniť poradie slov
1 2 3 4	upraviť slovosled
L	dať do nasledujúceho riadka
└	urobiť odsek

IV. KULTÚRA VYJADROVANIA

Kultúre vyjadrovania venujeme **okolo 60 hodín**. Zahŕňa ústne vyjadrovanie, formy spoločenského styku a písomné vyjadrovanie.

Rozvíjanie rečovej kultúry je sprievodným javom pri čítaní. Tým, že žiak pozorne číta, vnika do textu, osvojuje si nielen nové slová, ale aj celé vetné modely, myšlienkové formulácie, rozvíja si logické myslenie, poznáva bohatý literárny jazyk. Žiaci si cibría reč hlasným čítaním, recitáciou, reprodukciou textu, rozprávaním o vlastnom zážitku. Na zdokonaľovanie reči sa využívajú dychové, hlasové, rytmické a intonačné cvičenia zhodné s hudobnou kultúrou. Žiaci sa čítaním učia správne používať slová, osvojujú si nové, odpovedajú na otázky, spájajú vety do krátkych jazykových prejavov. Všímajú si význam slov, slovných spojení a obrazných pomenovaní. Začínajú tým najľahším, odpoveďou na otázky. Otázky a úlohy postupne bývajú ťažšie, vyžadujú si viac rozmyšľania a sústredenosti. Ak sa z textu urobí viac úloh, otázok, ktoré sledujú dej, vznikne osnova, podľa ktorej žiaci môžu obsah i reprodukovať. Postupne si na osnovu (písanú i kreslenú) zvyknú, naučia sa zostaviť ju spoločne s učiteľom a rozprávať podľa nej.

1. Komunikácia a rozširovanie slovnej zásoby

1.1. Návrh niektorých aktivít podľa Dr. Bačíkovej na zlepšenie ústneho vyjadrovania

1. *Skladačka*: žiakom dáme rozstrihané slová, z ktorých majú poskladať vety (navrhujem štandard 2.3.3.).
2. *Asociačná reťaz*: zadáme slová a žiaci na ne vymýšľajú čím viac asociácií (*škola – trieda, lavica, učiteľ, žiak...*) (navrhujem štandard 3.3.5.).
3. *Optimisti – pesimisti*: hrá sa v dvoch skupinách. Za každú skupinu hovorí jeden žiak. Napr. *Dnes svieti slnko*. Jedna skupina má povedať čím viac viet o tom, prečo je dobre, že dnes svieti slnko, a druhá skupina zase čím viac viet, prečo nie je dobre, že slnko svieti. Skupiny si môžu vymeniť úlohy. Touto hrou sa rozvíja slovná zásoba žiakov (navrhujem štandardy: 3.3.5., 0.1.8.).
4. *Rozhovory*: ide o rozhovor vecí (zvierat) medzi sebou (napr. rozprávajú sa dve autá, žirafa a mravec, nôž a vidlička...). (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.3.) Táto hra rozvíja fantáziu u žiakov.
5. *Čo kto robí*: v súvislosti so zadaným povolaním žiaci majú povedať čím viac slovies, teda čo daná osoba robí. Hra je vhodná na precvičovanie slovies. (navrhujem štandardy: 3.3.5., 1.4.1.)
6. *Slovná rozcvička*: žiaci sedia v kruhu, komu hodia loptičku, ten má povedať slovo (zadaného slovného druhu alebo v určitom rode, čísle...). (navrhujem štandard 1.4.2.)
7. *Príbeh*: napíšeme 5-6 slovies a žiaci na základe nich vytvoria príbeh. (navrhujem štandardy: 0.1.5., 3.3.5., 1.3.3., 3.3.1., 2.3.1.)
8. *Čo si kúpiš?*: napr. *Dám ti 100 dinárov, čo si za ne kúpiš? Prečo si kúpiš práve to? Načo ti to bude?* (navrhujem štandardy: 0.1.8., 1.2.2., 0.1.5.)
9. *Reklama*: vymysli reklamu na žuvačku, našu školu, knihu... (navrhujem štandardy: 0.1.7., 3.3.5.)
10. *Dokonč príbeh*: učiteľ začne čítať nejaký príbeh – koniec vymyslia žiaci a potom ho porovnávajú s pôvodným textom. (navrhujem štandardy: 2.2.7., 3.2.7.)
11. *Predstav si*: napr. že si strom a porozprávaj, o čom rozmyšľáš, čo vidíš, čo cítiš (citová výchova, empatia, ochrana prírody...). (navrhujem štandardy: 0.1.7., 0.1.8.)

12. *Fotografia*: žiaci dostanú nejakú fotografiu alebo pohľadnicu, o ktorej nevedia, čo znázorňuje. Tvorí príbeh tak, aby sa to, čo na fotografii, prípadne pohľadnici je, stalo jeho súčasťou. Fotografia sa potom môže rozstrihať a od žiaka sa žiada, aby porozprával, čo asi na tej odstrihutej časti pohľadnice bolo. Ak ide o portrét, môžeme sa žiakov spýtať, kto to asi bol, aké bolo jeho povolanie, aký život žil? Po takýchto rozhovoroch je dobre povedať žiakom, čo konkrétna fotografia vskutku znázorňovala. (navrhujem štandardy: 0.1.8., 0.1.5.)
13. *Protikladné pojmy*: žiakom treba zadať, aby v určenom čase napísali čo najviac protikladných pojmov; zdobnenín (napr. od slova mama). (navrhujem štandardy: 1.4.4., 2.4.8.)
14. *Monológ*: nech si žiak predstaví, že vidí napr. strom a na ňom mačiatko. Ako by sa mu mohol prihovárať, aby zliezlo zo stromu? Žiak si môže predstaviť napr. i to, že predáva noviny. Ako by ich ponúkal, aby si ich kúpilo čím viac ľudí? (navrhujem štandardy: 0.1.3., 0.1.5., 1.2.2.)
15. *Stretnutie*: žiaduce je nadväzovať na texty. Žiak si môže predstaviť, že sa stretli dve literárne postavy: o čom sa asi budú rozprávať? (navrhujem štandardy: 0.1.2., 0.1.1., 2.2.7., 3.2.7.)
16. *Povedz to inak*: ak sa žiak stretol s priateľom, ako budú znieť ich prvé vety, a ako budú znieť prvé vety vtedy, keď stretne učiteľa, neznámu osobu... (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.2.)
17. *Rečník*: na lístočky si napíšeme rôzne témy, žiak si jednu z nich vytiahne a potom na ňu súvisle hovorí. (navrhujem štandardy: 0.1.5., 0.1.1.)

Takýmito a podobnými aktivitami sa na hodine rozvíja celá žiakova osobnosť:

1. kognícia (získavanie poznatkov),
2. emocionálnosť,
3. motivácia (súťažia, čo na hodinách nie je tradičné),
4. socializácia (spolupracujú, rozvíjajú medzilidské vzťahy),
5. axiologizácia (životné hodnoty; prioritá hodnôt),
6. kreativita (tvorivosť).

Tak sa didaktika stáva psychodidaktikou, lebo rozvíja nielen vedomosti, ale celú osobnosť žiaka.

1.2. Návrh niektorých aktivít podľa Dr. Bačíkovej na skvalitnenie opisu

(navrhujem štandardy: 0.1.5., 2.3.8., 3.3.5.)

Podmienkou opisu je:

- a) pozorovanie (schopnosť pozorovať),
- b) pozorované prvky usporiadať,
- c) systematizovať ich,
- d) prihliadať na postupnosť: opis deja, predmetu, pracovného postupu.

Aktivity:

1. *Adjektívna reťaz*: na zadané podstatné meno žiaci píšú čím viac prídavných mien.
2. *Hádanky*: slovné opíšeme predmet a žiaci hádajú, čo je to.
3. *Záhadný gombík*: necháme žiakom, aby si sami zvolili gombík a oni potom hovoria, komu asi patril, prečo ho majiteľ stratil, ako vyzeral ten, kto ho nosil...
4. *Hra na reportéra*: žiak príde k oknu a píše alebo hovorí, čo za oknom vidí. Tak sa učí pozorovať a pomenúvať to, čo vidí.

5. *Pantomíma*: žiaci si pripraví pantomimický výstup (jednotlivec alebo skupina), ostatní hádajú, o akú situáciu kedy ide.
6. *Inzerát*: stručne, výstižne ponúkať byt alebo dom na predaj (cieľ: naučiť sa stručne a výstižne hovoriť).
7. *Dom, aký si predstavujem*: žiak si predstaví, že je staviteľom a má neobmedzené možnosti. Opisuje dom podľa svojich predstáv.
8. *Kto je to*: opisujeme spolužiaka alebo iného známeho človeka, ale nepovieme jeho meno (dôležitý je presný opis, aby sa osoba mohla spoznať).
9. *Čo som sa naučil*: žiaci si v skupine alebo páre pripraví pracovný postup a opíšu: umývanie auta, zdobenie torty, varenie čaju...
10. *Obraz*: žiaci sa pokúsia opísať to, čo je predstavené na nejakom obraze, ale tak, aby ho ostatní vedeli nájsť medzi viacerými obrazmi (pri opise sa rozpráva len to, čo je na obraze statické: čo je vpredu, vzadu, farby...), pri rozprávaní sa obsah obrazu môže vyrozprávať ako nejaká príhoda.
11. *Hudba*: žiaci opisujú, čo si pri počúvaní určitej hudby predstavujú (žiakom možno s takým istým cieľom čítať aj nejaký text).
12. *Hrnček*: žiaci opisujú hrnček alebo niektorý iný predmet, ktorý patrí len im.
13. *Ticho*: od žiakov žiadame chvíľku ticha, potom ich vyzveme, aby opísali, čo cítili a ako sa cítili.
14. *Čo všetko ti napadne napr. pri slove ZIMA*: žiaci opisujú svoje pocity.
15. *Maliari*: čítame text – žiaci na základe počutého nakreslia nejakú situáciu – obrisy. Potom ten obraz majú „namaľovať“ slovami.

2. Didaktické hry

Didaktické hry spájajú v sebe črty hry a citovo riadeného pedagogického procesu. Pod pojmom didaktická hra rozumieme takú činnosť, ktorej zmyslom je poskytnúť žiakovi určité poznatky a vedomosti prostredníctvom hry, ktorá plní úlohy rozumovej výchovy, rozvoja logického myslenia a tvorivosti.

Didaktická hra podobne ako iné hry má zábavnú a rekreačnú úlohu. Ak by ich z akýchkoľvek príčin stratila, prestáva byť hrou. Program a účelovosť didaktickej hry musia byť preto vo vzájomnej spojitosti a prepojenosti s ostatnými výchovnými úsiliami. Takáto hra nesmie sledovať len úzke vzdelávacie ciele.

Didaktickú hru učiteľ žiakom predkladá ako hru, nie ako učenie. Jej úlohou je vytvoriť u detí pocit spokojnosti z úspešnej práce. Realizácia didaktickej hry má dve fázy:

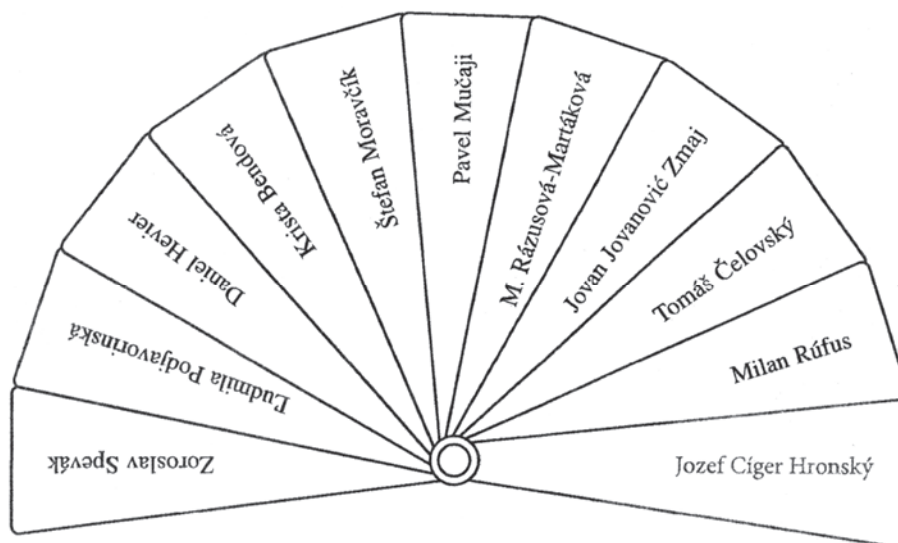
1. prípravná fáza a
2. fáza realizácie (vlastná hra).

Pre všetky didaktické hry je dôležité ich konečné vyhodnotenie.

Príklady:

Tlieskaná: v rozprávkovo upravenej lepenkovej škatuli máme pre žiakov na osobitných lístkoch napísané úryvky z dosiaľ prečítaných literárnych textov. Škatuľu necháme kolovať po triede. Žiaci za ten čas spievajú nejakú známu pieseň. U koho je škatuľa vo chvíli, keď žiaci zatlieskajú, ten si z nej vytiahne lístok a text na ňom správne prečíta. Aby bola úloha ťažšia, žiak má povedať aj meno autora a názov textu. Ak je jeho odpoveď nesprávna, lístok vráti do škatule, aby si ho mohol vytiahnuť iný žiak, ktorý na tieto otázky dá správnu odpoveď. Potom škatuľa zasa putuje medzi žiakmi, oni ju aj ďalej sprevádzajú spevom (ďalších piesní, ktoré poznajú), kýmkoľvek správne neprečítajú a neurčia všetky úryvky, nachádzajúce sa v škatuli. Čítanie vyhodnotíme za účasti všetkých žiakov.

Vejár spisovateľov: Vejár spisovateľov je zostavený z lístkov, ktoré sú na jednej strane celkom rovnaké, a na druhej strane (ktorú súťažiaci nevidia) sú napísané mená spisovateľov. Vedúci hry drží vejár v ruke obrátený menami k sebe, súťažiaci ukážu na niektorý z lístkov a tak si zvolia autora, o ktorom majú povedať všetko, čo vedia. Napríklad: vymenujú diela toho spisovateľa, povedia, čo o nich vedia, ktorú knižku od konkrétneho autora prečítali, čo ich na nej zaujalo, ktorá literárna postava upútala ich pozornosť, čo by oni konali, keby sa ocitli na mieste danej postavy, čo by ešte chceli prečítať od tohto spisovateľa.

Osobitnou skupinou didaktických hier sú **psychologické hry**. Sú to hry zamerané na súťaživé porovnávanie, ale aj na odhaľovanie doteraz neprejavovaných znalostí, schopností účastníkov, na preukázanie ich obrazotvornosti alebo niektorých zvlášť hodnotných povahových čŕt.

Príklad:

Dobry prednes: Každý zo žiakov si pripraví nejaké príslovie, myšlienku, citát a pod. Na vyzvanie učiteľa predstúpi pred ostatných, bez papiera prednesie to, čo si pripravil a vysvetlí jeho význam. Hodnotí sa súbor paralingvistických charakteristík, výslovnosť, zrozumiteľnosť, pauzy atď. (v stupnici od 1 do 10 bodov). Dva-tri najlepšie prednesy na záver zopakujeme a osobitne vyhodnotíme.

Ďalšou skupinou hier, ktoré obohacujú ich didaktický repertoár, sú **dramatické hry** (cvičenia a improvizácie). Dramatické hry sú súčasťou dramatickej výchovy, ktorá zase patrí do komplexnej výchovy dieťaťa. Ide tu o formovanie dieťaťa prostriedkami dramatiky a divadla. Verejné predstavovanie má tu významnú úlohu, ale len ako jeden z výchovných prostriedkov. Zmysel dramatických hier, cvičení a improvizácií spočíva v tom, že rozvíjajú schopnosti, zručnosti a psychické funkcie dieťaťa a vychovávajú z detí jednak plnohodnotných ľudí, schopných komunikovať s druhými a žiť spolu s nimi, jednak dobrých interpretov.

Príklady:

Pantomíma: Druh umenia, v ktorom sa dá pohybom vyjadriť to, čo človek prežíva, cíti, čo si myslí. Žiaci pohybom napodobňujú niektoré postavy z rozprávok, ktoré poznajú. V hra sa môže aj súťažiť v skupinách.

Rásť z niečoho a stávať sa niečím alebo niekým: Všetci žiaci sedia na zemi, skrútení do kľbka, snažia sa byť čo najmenší. Pomaly vyrastajú a menia sa na rôzne predmety, ktoré sú veľké alebo malé, silné alebo slabé, ťažké alebo ľahké, všelijako sa pohybujú. Stávajú sa rôznymi ľuďmi, zvieratami, bytosťami z iných planét alebo z rozprávok. Spočiatku učiteľ určuje, na čo sa deti majú zmeniť, po získaní skúseností s touto hrou dá deťom na vôľu, aby si každé volilo postavu podľa vlastnej fantázie. Nárastom skúseností postavy nadobúdajú ďalšie charakteristiky – sú z nich smutní ľudia, vydesila ich ježibaba, sú rýchlym zajkom, rozzúreným levom, hradným strašidlom a pod.

Vlasta Werleová, profesorka triednej výučby v ZŠ v Báčskom Petrovci, navrhuje niekoľko **jazykových hier** (navrhujem štandardy: 2.3.8., 3.3.5.):

Meno – mesto – zvierá – vec:

Žiaci si na papier napíšu štyri slová, ktoré sú v názve hry. Určíme jedného žiaka, aby potichu odriekal abecedu. Po krátkom čase ho v odriekaní zastavíme. Žiak nahlas povie hlásku, po ktorú došiel. Táto hláska má byť na začiatku všetkých štyroch slov, ktoré žiaci píšu pod záhlavie. Kto prvý napíše všetky štyri slová, zastaví ostatných v písaní. Za každé správne napísané a dokončené slovo sa získava jeden bod a žiaci si ich súčet zapisujú na okraj papiera. Hra pokračuje tak, že abecedu odrieka ďalší žiak a súťažiaci píšu slová do druhého riadka.

Príklady:

meno	mesto	zvier	vec
Anna	Ada	antilopa	auto
Božena	Belehrad	baran	bicykel
Cyril	Carihrad	cap	cesta
Dušan	Dubrovník	drozd	dom

Doplňovačka schody:

Tvor postupne slová tak, aby si dostal schody.

V	R	N
VO	RO	NO
VOZ	ROB	NOV
VOZÍ	ROBO	NOVÁ
VOZÍK	ROBOT	NOVÁK
VOZÍKY	ROBOTA	NOVÁKY
T	M	L
TY	MÚ	LA
TUŠ	MYŤ	LÚČ
TYKÁ	MRÁZ	LYKO
TISÍC	MIESI	LESNÝ
TEREZA	MARČOK	LIEZOL
TORNÁDO	MARGITA	LOPATKA
TKÁČOVŇA	MOCNITEĽ	LABUŽNÍK

Doplňovačka násypník:

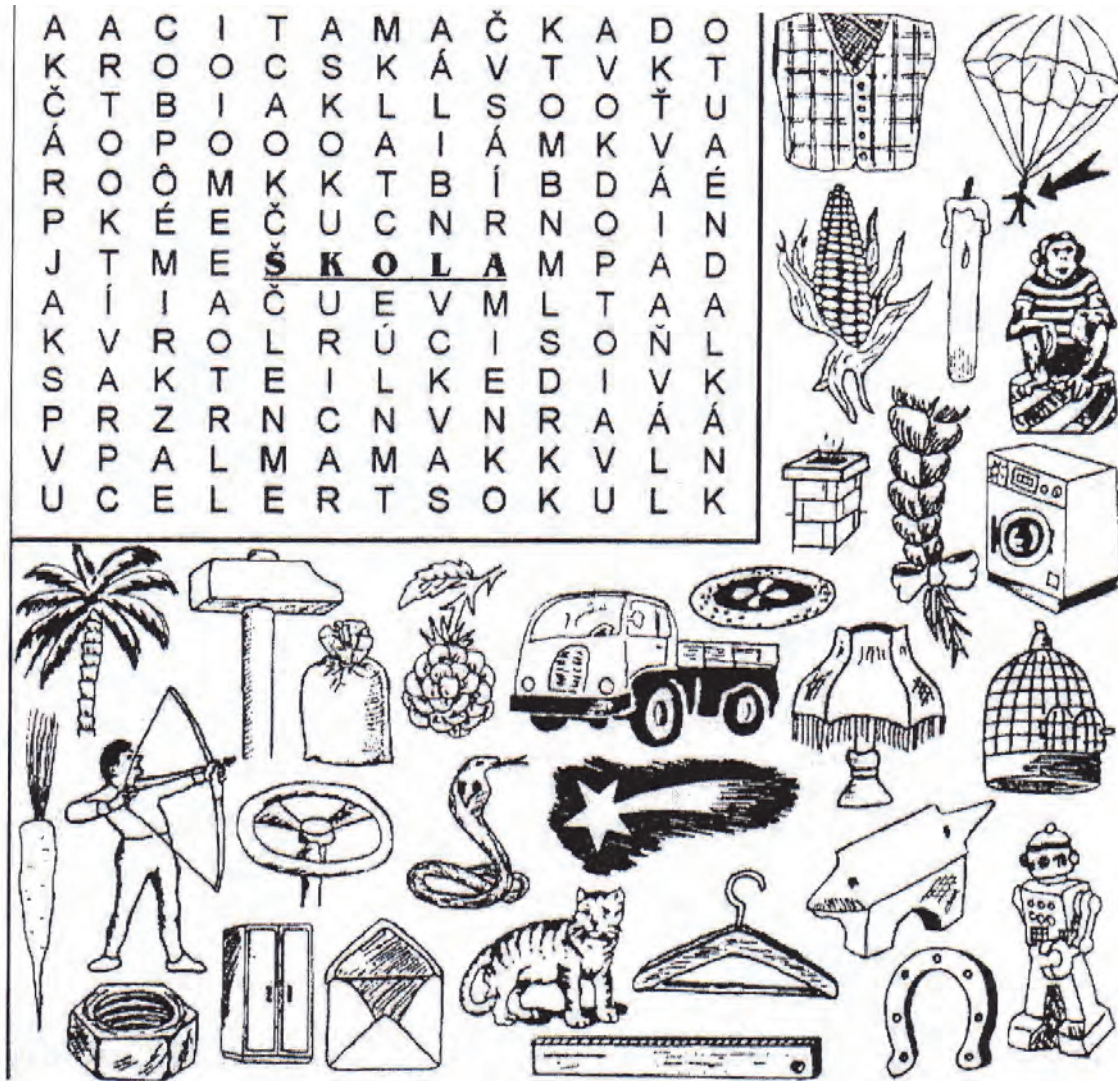
Píš slová tak, že v každom nižšom riadku napíšeš o jedno písmeno menej.

PODSTATA
PODLOŽÍ
POLENO
PLNIA
PRŠÍ
POD
PO
P

Osemsmerovky

Príklad:

Poznámka: Pri zostavovaní literárnych doplňovačiek, krížoviek alebo celého radu ich variácií je potrebné dodržať v prvom rade zásadu, že nielen tajnička, ale aj legenda musí obsahovať literárne alebo jazykové motívy (meno postavy, názov žánru, určenie prostredia, literárnych vzťahov a súvislostí, slovné druhy, rozdelenie hlások...). Vhodné sú ľudové hádanky alebo niektoré jazykovovýchovné prvky.

3. Frazeológia na hodinách slovenčiny

(navrhujem štandardy: 1.4.5., 2.4.9., 3.4.4., 3.4.5.)

Keď ide o aplikáciu frazeologickej jednotky v školskej praxi (najmä v nižších ročníkoch ZŠ), treba si voľiť tie skupiny frazeologizmov, ktoré zodpovedajú recepcii príjemcu. Deťom sú blízke najmä *príslovia*, *porekadlá*, *pranostiky* a *súslovie*.

V prísloviach, porekadlách a pranostikách je zakotvená najstaršia história národa – spôsob jeho života, myslenia, spôsob vyjadrovania a vôbec reagovania na to, čo ľudia obklopovalo v najbližšom okolí.

V knihe Jozefa Mistrika *Jazyk a reč* z roku 1999 nachádzame stručné definície frazeologických jednotiek: „**Príslovie** je jednovetná výpoveď s poučným obsahom.“ Napr. *Kto druhému jamu kope, sám do nej padá*; *Keď vtáča lapajú, pekne mu spievajú*; „**Porekadlo** je jednovetná výpoveď, v ktorej sa vtipným spôsobom vysloví nejaká pravda.“ Napr. *Mešec mu dostal suchoty*; *Kto mlčí, ten svedčí*; *Chodí spať so spiacimi*; „**Pranostika** je stručná, spravidla jednovetná predpoveď budúcich vecí, najmä predpoveď počasia.“ Napr. *Matej ľady láme*; *Studený máj, v stodole raj*. Pranostiky sú v podstate porekadlami alebo prísloviami. Všetky tri žánrové formy sa v odbornej literatúre nazývajú *parémie*.

Súslovie – pevne ustálené dvojčlenné spojenia slov (napr. *trma-vrma*, *dínom-dánom*, *čáry-máry*, *križom-krážom*...) – v texte vystupujú ako samostatné jednotky. Pre svoju zvukovú zvláštnosť sa často využívajú vo veršovačkách, s ktorými sa deti stretávajú už v predškolskom veku. S porekadlami a prísloviami sa deti v nižších ročníkoch zriedkavejšie stretávajú, a s pranostikami sa oboznamujú pri spracovaní ročných období. Tieto žánrové formy sa najčastejšie spomínajú v častiach o ľudovej slovesnosti a do jazykového učiva a komunikačno-slohovej výchovy frazeologizmy zachádzajú len zriedkavo.

V učebniciach slovenského jazyka a v čítankách sa nachádzajú aj **povrávky** (napr. *Na jedno oko slepý a na druhé nevidí*), **riekanky** (napr. *A tie vrabce z toho trňa štrng-brng do druhého trňa*.), **ľudové hádanky** (napr. *Kto veľa pradiť a nič nenapradie?*) a **prirovnania** (napr. *Biely ako sneh*; *Spí ako zarezaný*).

V mladšom školskom veku využívame hlavne všeobecne známe frazémy, s ktorými sa žiaci stretávajú v literárnych textoch a v bežných rozhovoroch. Postupne pracujeme na tom, aby ich žiaci aktívne uplatňovali vo svojom vyjadrovaní. Frazeologické jednotky volíme v závislosti od veku detí, častosti používania, výstižnosti situácie, náležitosti vysvetlenia, výchovnej motivácie, komunikačného zámeru, možnosti priradenia synonymu alebo antonymu... Formy práce s frazeologickými jednotkami si volí učiteľ sám. Môžu sa rovnako dobre koncipovať na hodine vyučovania jazyka, ako aj pri práci s literárnym textom a na hodinách komunikačno-slohovej výchovy. Netreba ich však nikdy spracúvať izolovane. Závisí teda od učiteľa a jeho tvorivého prístupu, do akej komunikačnej situácie frazémy zapojí, dôležité je, aby žiaci zvládli praktický výcvik. Základné faktory, ktoré vyučovanie frazeologických jednotiek viažu na životný kontext, sú:

- vhodná atmosféra (vytvorenie emocionálneho prostredia);
- správna motivácia (navodenie takej komunikačnej situácie, akú si daný zvrst vyžaduje);
- výchovný aspekt.

Vo vyučovaní frazeológie v nižších ročníkoch základnej školy nám ide predovšetkým o to, aby sme upozornili žiakov na zaujímavé vyjadrovanie, ktoré sa hodí pre určité situácie. V žiadnom prípade nám netreba dávať dôraz na teoretické termíny a definície. Je však žiaduce podať deťom poučenie o tom, v akých jazykových prejavoch, kedy a prečo sa frazeologické jednotky využívajú a ako vznikli (vyrozprávať zaujímavý príbeh, legendu). Vždy treba mať na zreteli, že slovenčinu vyučujeme paralelne so srbčinou a jednotlivé frazémy treba deťom podať dvojjazyčne s vysvetlením jazykových a významových odlišností.

4. Detská tlač

Popri detských knihách dôležité miesto pri formovaní budúcich čitateľov majú detské časopisy, pravda, za predpokladu, že sa k dieťaťu dostanú, že mu ich dospelí sprostredkujú. V súvislosti s detskou tlačou (časopisom) je potrebné poukázať na tieto jej príznakové črty:

- a) Detská tlač má výraznejšie ideovo-tematické zameranie ako tlač pre dospelých. „Toto zameranie sa špecificky prejavuje v jej tendencii participovať vo výchove a vzdelávaní detí s využitím možností pôsobenia na ich záujmovú sféru.“⁶
- b) Detský časopis zohľadňuje vekové osobitosti detí. Je priamo určený konkrétnemu vekovému stupňu. V školskej praxi sa používa ako mimočítankové výberové čítanie.
- c) Detská tlač sa vyznačuje pestrejšou tematickou a žánrovou škálou publikovaných materiálov, ktoré majú hlavne výchovný, náučný, informačný a zábavný charakter (populárno-náučné žánre detskej literatúry, rozprávky, poviedky, rôzne druhy súťaží, kvízov a hier).

Detské časopisy do všetkých mimoškolských organizovaných činností i do voľného času dieťaťa aktívne zasahujú tým, že:

- 1) lákajú deti k čítaniu,
- 2) obsahujú najnovšie informácie,
- 3) rozvíjajú úsudok a citovosť,
- 4) pomáhajú deťom poznávať svet okolo seba a vidieť svoje miesto v ňom tým, že podporujú sebapoznanie.

Detská tlač poskytuje vhodný materiál na motivovanie žiakov: texty, básne, detské hry, hlavolamy, labyrinty... Napríklad keď sa žiaci majú prvýkrát stretnúť s niektorými vybranými slovami, na motiváciu môžeme použiť aj labyrint, v ktorom sa zjavuje slovo *myška*.

⁶ Obert, Viliam: *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*, ASPEKT, s.r.o.; Nitra; 2002 s. 209

Pri spracovaní antonym žiaci môžu dostať za úlohu doplniť vety.

Počúvajte a doplňte slová:

	Tehla je ťažká — perie je		
	Lizanka je sladká — citrón je		
Auto je rýchle — slimák je		Hrnec je veľký — hrnček je	
Cez deň je svetlo — v noci je		Slnko je horúce — ľad je	
		Dom je vysoký — domček je	

Tieto obrázky sú prebraté z detských časopisov. Podobné si učiteľ môže pripraviť aj sám.

5. Návrh na spracovanie slohu

(navrhujem štandardy: 0.1.5., 2.3.4., 2.3.8., 3.3.5.)

Téma: rozprávanie o tom, čo sme prečítali.

Cieľ: – prostredníctvom podrobnej reprodukcie textu rozširovať slovnú zásobu,
– viesť žiakov k pochopeniu obsahu básne.

1. Motivačná časť: 3´

- *Motivačný rozhovor:* – Deti, určite máte rady rozprávky, a to nielen v televízii, ale aj tie, čo si čítate samy alebo vám ich čítajú rodičia. Ale, na koho by ste sa obrátili, keby ste sa chceli niečo viac dozvedieť o zvieratkách, o prírode? Pomohli by vám tu aj tieto slová: v *obchode*, v *stánku*, v *knižnici*, na *trhu*?

2. Interpretačná časť: 32´

a) Učiteľ vzorne prečíta text *Jozefa Pavloviča*:

Neznalec

Knihovníčka Soňa

pýtala sa koňa:

„Čo najradšej čítaš?“

„Hihi-hihi-hihi,

ja, a čítať knihy?“

„*Mal by si niečo prečítať, z kníh sa všeličo dozvieš, budeš vzdelaný.*

Príď k nám zajtra do knižnice!“

„Hihihi-hihihi,

zajtra mám dostihy!“

- Nasleduje čítanie básne nahlas a s porozumením.
- *Rozhovor:*
– Prečo koník nemôže chodiť do knižnice? Prečo volala knihovníčka Soňa koňa do knižnice?

b) *Osnova:*

- Spoločne vypracujeme osnovu a žiaci si ju píšú do zošita:
  1. rozhovor knihovníčky Sone s koňom,
  2. reakcia koňa,
  3. pozvánka do knižnice,
  4. odmietnutie pozvania.

c) *Štylizácia:*

- Vysvetlenie významu slov: *knihovníčka*, *knižnica*, *dostihy*, *neznalec*.
- *Didaktická hra:* Ako si v knižnici vypožičiavame knihy. (navrhujem štandardy: 0.1.1., 0.1.2.)

- *Hra na dostihy*: Deti sa postavlia do kruhu a učiteľ kladie otázky, na ktoré deti odpovedajú krokom vpred (kladná odpoveď), v prípade zápornej odpovede ostávajú stáť na mieste. Začíname motivačným rozhovorom:

– Ako sa volá ten, čo jazdí na koni? Čo má na hlave?

Otázky, na ktoré treba odpovedať pohybom:

– Kto už jazdil na koni? Kto sa bojí koní? Kto by chcel teraz jazdiť na koni?

Učiteľ pokračuje: – Sadnite si na koňa. Založte si prilbu. Zapnite si prilbu a ja vás odštartujem: Tri, dva, jeden, štart!

Žiaci tleskaním po stehnách znázorňujú cval koní.

Učiteľ pokračuje ďalšími pokynmi: – Zabočme doprava! Doľava!

Žiaci znázorňujú podľa pokynov jednotlivé pohyby a výkriky. Deti kričia: „Aha, koník!“ Ďalej pokračujeme pohybom: skok cez prekážky, cval po betóne (plieskanie sa po hrudi), cval po blate (plieskanie po lícach), výkriky: „Bravó!“, „Do toho!“ – učiteľ môže pokyny obmieňať podľa situácie a nálady detí. Hra sa končí dobehnutím do cieľa. Učiteľ po ukončení hry dbá na upokojenie žiakov.

3. Záverečná časť: 10´

a) Zhodnotenie hodiny.

b) Nakresli knižnicu v svojej škole.

- Na nasledujúcu hodinu treba plánovať spracovanie básne *Knižka* Vladimíra Reisela z čítanky *Veselý domček*.

6. Motivácia pre hovorové a písomné cvičenie

a) Pri kultúre vyjadrovania môžeme ako motiváciu použiť aj východiskový text. Pri hovorovom cvičení alebo slohovej práci na tému osláv narodenín ponúkame rozprávku *Evy Lenartovej*:

Veronika má narodeniny

Dnes je veľký deň. Veronika má ôsme narodeniny. Hneď ráno jej prišiel zablahoželať strýko.

„Krásne narodeniny, Veronika!“ povedal a dal jej balíček. Veronika ho okamžite rozbalila. Bola to rozprávková knižka. Popoludní prišiel deduško s babičkou.

„Všetko najlepšie k narodeninám, Veronika!“ podávala babička Veronike darček. Bola to bábika s dlhými vlasmi. Veronika jej dala meno Lenka a odniesla si ju do svojej izby.

Aj mamička s oteckom mali pre Veroniku darček. „Nech žije naša Veronika!“ objal otecko Veroniku. Potom ju pustil. Veronika sa konečne mohla pozrieť do škatuľky s ružovou mašľou.

„Jéj!“ radovala sa. „Aký krásny prstienok!“

Celý deň bol nádherný, iba mamičke sa niečo nezdalo. Stále sa na Veroniku pozerala. Akoby na niečo čakala. Ale na čo?

„Myslím, že si na niečo zabudla,“ povedala večer, keď si Veronika práve ukladala všetky darčeky na stole. Veronika sa na mamičku prekvapene pozrela, a potom sa poklepala po čele. Ved' má mamička pravdu! Musím to ihneď napraviť! Viete, deti, na čo Veronika zabudla?

b) Pri rozhovore o pocitoch detí Eva Lenartová ponúka vhodný východiskový text:

Ako kozliatko potrestalo Zuzku

Zuzka a Martin kráčali v nedeľu do zoologickej záhrady.

„Aha,“ ukazovala Zuzka na ťavu. „Tá má špinavý kožuch!“

„Ticho!“ mračil sa Martin. „Prečo hovoríš také škaredé veci?“

Zuzka iba pohodila hlavou. Utekala k ohrade s prasiatkami.

„Fuj, ako sa tie prasce váľajú v blate!“ ohrňala nosom.

Martin sa hneval: „Zuzka, nehovor to!“

Zuzka si však hudie svoje:

„Ten hroch je tučný, až hrôza. Poďme sa radšej pozrieť na kozliatka!“

Zuzka opäť krčí nos.

„Teda, ale tie kozy smrdia!“

V tom sa jedno kozľa rozbehlo a bum! strčilo do Zuzky, až zvysoka dopadla na zadok.

Zuzka zagúľala očami, no Martin sa nečudoval.

„To máš za to, že na každom vidíš iba to zlé.“

c) Na obohacovanie slovnej zásoby žiaka sa môžu používať aj detské hry a detské ľudové hry, ktoré ponúkajú učebnice a rôzne príručky. Ako príklad uvedieme hry, ktoré možno používať ako motiváciu pri spracovaní jari:

Klnka, klnka

Vonku prestalo pršať a Anička vybehla na priedomie. Vrátila sa do izby, kde sa deti hrali, a oznámila, že prestáva pršať a treba vyvolať slnko. Každé z dievčat si našlo dve skalky-ťapky a udierali skalkou o skalku, dívali sa na mraky a volali:

<i>Klnka, klnka,</i>	<i>Daj, bože, slnca!</i>
<i>daj nám slnka!</i>	<i>Zabijeme jalovicu,</i>
<i>Veď ti my ho dáme,</i>	<i>do nového hrnca.</i>
<i>keď sa poihráme!</i>	<i>Daj, bože, slnca!</i>

Slniečko ich počúvlo a div divúci – roztrhalo čierne mraky a urobilo – kuk!

podľa Márie Rázusovej-Martákovej

O hájnika

Deti si zvolia spomedzi seba hájnika. Hájnik si ľahne na pažit', ako že spí. Ostatné deti si čupnú okolo neho, štipkajú trávu a vravia:

*Trhám, trhám trávičku
na zelenom hájičku,
ak ma hájnik dochyťí,
šatôčku mi uchytí.*

Povedia to i vackrát za sebou, kým sa hájnik nezobudí a nevyskočí. Vtedy sa deti s výskotom rozutekajú, hájnik ich naháňa, a koho dochyťí, musí dať záloh.

podľa Márie Ďuríčkovej

d) Zahrajte sa na básnikov a vytvárajte rýmy za pomoci dospelého. Vytlieskajte a vyznačte dĺžku slova. Pre takéto cvičenia ponúkame východiskový text podľa *Eduarda Petišku*:

Viete rozprávať ako Martinko?

„A teraz by si mohol rozprávať rozprávku zasa ty, Martinko,“ povedal jedného dňa deduško, „ja som sa ich už narozprával!“

„Rozprávku o líške?“ spýtal sa Martinko.

„Napríklad o líške,“ povedal deduško.

„Ale je krátka,“ povedal Martinko a začal:

„Beží líška k táboru,

nesie vrece zázvoru.“

„Vieš to!“ chváli deduško Martinka. „A teraz si povieme jednu básničku spolu. Ja začnem, a keď prestanem, dopovieš ju za mňa.“

„A nebude ťažká?“ povedal Martinko.

„Kdeže! Bude celkom jednoduchá,“ povedal deduško a začal básničku:

„Bola čierna mačka,

mala čierne -

„očká,“ povedal Martinko.

„Štyri biele labky...

Kdeže labky - “

„Ťapky!“ dopovedal Martinko.

Deduško hovoril ďalej:

„Uvidela myšku,

hop! a myš je – “

„v brušku,“ dodal Martinko.

„Vidíš, ako nám to ide,“ zasmial sa deduško.

Eduard Petiška

Vyčítanka

V pondelok sme nakúpili,
v utorok sme zakúrili,
v stredu kašu varili,
v štvrtok sme ju delili,
v piatok sme ju fúkali,
psíkovi sme núkali.

Psík kašičku neľúbi,
lepí sa mu na zuby.
V sobotu sme vyriadili dom a ty,
keď si nepomáhal,
nože hybaj von!

Mária Haštová

7. Niektoré príklady vhodné na obohacovanie slovnej zásoby žiaka

7.1. Synonymá

UPLAKANÝ OBLAK

Plače oblak, narieka,
ježko pred ním uteká.
Darmo fučí, darmo dychčí,
všade leje, prší, kvapčí.
Dážď sa valí ako z krhly,
zamočil mu ostré ihly.
Kým dobehne do brlôžka,
umyje aj tri jabĺčka.

Analyzujte báseň, vypíšte z nej slová s podobným významom.

Viete uviesť aj iné príklady?

Obrázok omaľujte a porozprávajte sa o tom, čo znázorňuje.

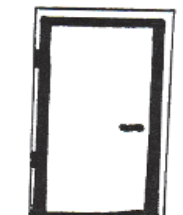

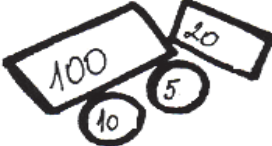

7.2. Antonymá

	JE RÝCHLE		JE
	JE STUDENÝ		JE
	JE TĚŽKĀ		JE
	JE SLADKĀ		JE
	JE VELKÝ		JE

7.3. Homonymá

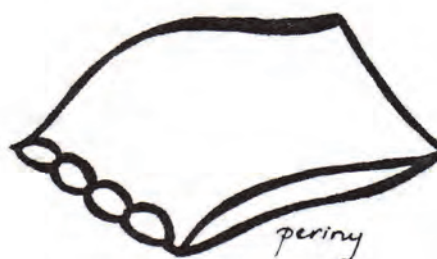
7.4. Ďalšie ukážky pracovných listov na rozvíjanie slovnej zásoby

ČO ROBÍME?		
	ZALIEVAME	
	ZAMYKÁME	
	ZAMETÁME	
	ZAPLATÍME	
	ZAŠIJEME	
	ZAVIAŽEME	

Používajte v rečovom prejave slovesá. Vytvorte vety o predmetoch, veciach a porozprávajte, na čo sa používajú. Obrázky vyfarbite.

Zahrajte sa so slovami na základe zvukových, rytmických a významových vlastností.

HRA NA BÁSNIKOV

V. DIAGNOSTICKÉ A KLASIFIKAČNÉ METÓDY

(metódy hodnotenia, kontroly, klasifikácie)

V 2. ročníku sa hodnotí osvojenie ortoepickej a ortografickej normy, a čiastočne aj úroveň poznatkov z jednotlivých jazykových rovín a pohotovosť uplatňovať ich. Treba dávať dôraz i na obohacovanie slovnej zásoby žiaka, na fond slov, ktoré používa pri rozhovore, na správnu výslovnosť a formuláciu viet, ako aj na jeho všeobecnú angažovanosť v školských a mimoškolských aktivitách.

1. Ústne skúšanie

- a) *Orientačné.* – Učiteľ vysloví otázku, ktorou vedie k aktivite všetkých žiakov. Ak po vyslovení otázky chvíľu čaká, aby si odpoveď pripravili všetci žiaci, vzbudí v triede zdravú súťaživosť. Učiteľ odmeňuje žiakov motivačnou pochvalou.
- b) *Klasifikačné.* – Učiteľ sa venuje hlavne jednému žiakovi. Ostatní sledujú odpoveď, dopĺňajú ju, opravujú, ba aj hodnotia. Osvedčil sa spôsob, že žiaci sami dávajú vyvolanému otázky zo skôr prebratého učiva. Otázky najprv musí skontrolovať učiteľ, aby ich formulácia bola jasná a účelová.

2. Písomné skúšanie

Je časovo výhodné, lebo sa naraz dá vyskúšať veľa žiakov. *Školské písomné úlohy (slohové práce)* možno použiť pri všetkých učebných témach. Žiaci riešia úlohy či už kognitívneho alebo aplikatívneho typu.

2.1. Didaktické testy

Istým typom písomného skúšania sú aj *didaktické testy*. Slúžia na kontrolu žiackych vedomostí. Pomáhajú učiteľovi objektívne hodnotiť vedomosti žiaka.

Podľa toho, ako sa zostavujú, na skúšanie sa môžu použiť:

- *Doplňujúce testy.* – Žiak má doplniť chýbajúce slová, interpunkčné znamienka. V izolovaných slovách dopĺňajú vynechané slabiky, hlásky.
- *Výberové testy.* – Žiak má vybrať správnu odpoveď z viacerých ponúknutých.
- *Klasifikačné testy.* – Obsahujú hlavnú úlohu a potrebné príklady, ktoré môžu byť v súvislom texte. V teste býva i reťaz očíslovaných slov, termínov, ktoré má žiak podľa daného pokynu zoradiť.

2.2. Domáce úlohy

Domáce úlohy sa musia starostlivo pripraviť. Žiak musí ovládať učebnú látku, ktorú má doma samostatne spracovať. Na domácu úlohu sa dáva zväčša niektoré cvičenie z učebnice, alebo si ho učiteľ pripraví sám.

3. Hodnotenie a klasifikácia

Učiteľ má na hodnotenie práce žiakov hľadať čím účinnejšie spôsoby. Môže napríklad povzbudzovať slabších žiakov pri odpovedaní, môže uviesť pochvalné zápisy do zošitov a pod.

U žiakov sú obľúbené aj súťaže na zostavovanie a riešenie gramatických rébusov, krížoviek. Pre tento vek sa odporúča aj skupinová práca a nevylučuje sa ani možnosť oznámkovať aktivitu žiaka v skupinovej a tímovej práci (jeho účasť v práci).

3.1. Samostatná práca žiakov

V našom chápaní vyučovacieho procesu žiak predstavuje činiteľa, ktorého hlavnými atribútmi sú: *aktivita a samostatnosť*.

Aj pri zaraďovaní samostatnej práce do vyučovacej hodiny sa musí dbať na to, že začiatky tejto práce musí viesť priamo učiteľ.

V nižších ročníkoch je primeranejšie dať žiakom radšej dve krátke samostatné práce, než jednu dlhú. Úlohy na samostatnú prácu sa zostavia tak, že sa zopakujú už spracované učebné témy.

Napr. v 2. ročníku žiaci určujú rod a číslo podstatných mien. Na opakovanie možno uviesť takúto úlohu:

Pracovný lístok:

1. Podčiarkni podstatné mená v týchto vetách:

Iveta vzala blok a farbičky. Nakreslila mačiatko, koňa, slona, lastovičku, slimáka, žabu. A nakreslila aj také zviera, aké ľudské oko nevidelo.

2. Urč rod a číslo podčiarknutých podstatných mien.

Učiteľ počas samostatnej práce radí žiakom, usmerňuje ich. Po skončení práce skontroluje, opraví, zhodnotí výsledok.

Učebnica poskytuje možnosti na samostatnú prácu žiakov, a preto ju treba používať.

Na samostatnú prácu sa hodia *diferencované úlohy*, ktoré učebnica ponúka ako nepovinné. Učiteľ ich dáva žiakom ako dodatočné úlohy. Môžu mu poslúžiť aj na opakovanie a preverovanie učiva. Všetky úlohy sú v učebnici označené jedným, dvoma alebo tromi znakmi, podľa svojej náročnosti.

Profesorka **Tatiana Ragová** zo Selenče navrhla takéto pracovné lístky na samostatnú prácu žiakov a kontrolné úlohy na preverovanie ich vedomostí:

Pracovný listok
Jednoduchá veta. Súvetie

1. Z jednoduchých viet utvor súvetie pomocou spojok: lebo, ale, aby, a.

a) Miško plakal. Zranil si koleno.

_____

b) Do školy som vzal loptu. Hrali sme futbal.

_____

c) Zajtra prídem zo školy domov neskoršie. Budeme mať hodiny občianskej výchovy.

_____

d) Mama mi prikázala. Upratal som si svoju izbu.

_____

e) Ďurko sa učil. Jeho sestra sa hrala.

_____

2. Súvetia rozčleň na jednoduché vety, spojky zakrúžkuj.

a) Žil kedysi kdesi dobrý muž a mal dobrú ženu.

1. _____

2. _____

b) Jožko leží a hľadá do okna.

1. _____

2. _____

c) Dobré sa cítíme, keď na nás priatelia pamätajú.

1. _____

2. _____

d) Nariekala, ale jej nariekanie nikto nepočul.

1. _____

2. _____

e) Mama si myslela, že som rozbil vázu.

1. _____

2. _____

Pracovní lístok
Druhy viet, priama reč, rozdeľovanie slov na slabiky

1. a) Aké sú oznamovacie vety? _____

Aké znamienko píšeme na konci oznamovacej vety? _____

Napíšte tri oznamovacie vety: _____

b) Aké sú opytovacie vety? _____

Aké znamienko píšeme na konci opytovacej vety? _____

Napíšte tri opytovacie vety: _____

c) Aké sú rozkazovacie vety? _____

Aké znamienko píšeme na konci rozkazovacej vety? _____

Uveďte tri rozkazovacie vety: _____

2. Dopíšte na konci viet zodpovedajúce znamienko.

Vrátili sme sa z prechádzky _____

Páčila sa ti rozprávka _____

Povedz mi to ty _____

Jedz veľa zeleniny _____

Kto volal _____

Čakali sme návštevu _____

3. Prečítajte si tento telefonický rozhovor. Potom vypíšte oznamovacie, opytovacie a zvolacie vety.

– *Tu je Peter. Dobrý večer, mamička a otecko!*

– *Dobrý večer, Petrík! Ako ste cestovali?*

– *Cestovali sme dobre.*

– *Čo robíte teraz?*

– *Vybaľujeme si veci.*

– *Ďakujem ti, Petrík, za správu. Dobrú noc všetkým!*

– *Dobrú noc aj vám!*

Oznamovacie vety:

Opytovacie vety:

Zvolacie vety:

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

4. Upravte vety tak, aby ste dostali priamu reč.

a) *Janko povedal, že si kúpi loptu.*

b) *Mama nám oznámila, že príde zajtra domov.*

a) _____

b) _____

5. Z textu *O slivkovej chalúpke a veselej školičke* vypíšte priamu reč.

---

6. Rozdeľte slová na slabiky. Vedľa napíšte, z koľkých slabík slovo pozostáva.

pes _____ *viator* _____

lúka _____ *dievča* _____

tabuľa _____ *priateľ* _____

kukurica _____ *rozprávka* _____

ruka _____ *mucha* _____

vlas _____ *džem* _____

veverička _____ *zajko* _____

narodeniny _____ *loptička* _____

Meno a priezvisko: _____

Dátum: _____

Kontrolná úloha

Druhy viet, priama reč, rozdeľovanie slov na slabiky

1. Doplň vety:

Veta, ktorou niečo oznamujeme, je _____ veta.

Na konci oznamovacej vety píšeme _____

Opytovacou vetou sa _____

Na konci opytovacej vety píšeme _____

Veta, ktorou vyjadrujeme nejaký rozkaz, je _____ veta.

Na konci rozkazovacej vety píšeme _____

2. Napíš dve oznamovacie, dve opytovacie a dve rozkazovacie vety.

Oznamovacie vety: _____

_____

Opytovacie vety: _____

_____

Rozkazovacie vety: _____

_____

3. Napíš správne znamienka na konci viet.

*Do našej dediny pricestoval cirkus Prichádzajú deti a rodičia Vy pôjdete tiež Videl si už dakedy hada
A leva Teda, poďme Určite sa dobre pobavíme*

4. Vety uprav tak, aby vznikla priama reč.

a) *Milan povedal, že dnes navštívi priateľa.*

b) *Evka oznámila, že pôjde do obchodu na nákup.*

a) _____

b) _____

5. Pozorne si prečítaj báseň. Potom slová z básne roztrieď podľa počtu slabík.

November

V novembri nám cupky-lupky

padá dážďik na chalúčky.

Prší, prší, len sa leje,

zatvárajte okná, dvere.

Jednoslabičné slová: _____

_____

Dvojslabičné slová: _____

_____

_____

Viacslabičné slová: _____

_____

Meno a priezvisko: _____ Body: _____ Znamka: _____

Kontrolná úloha

Hlávky a ich podelenie; písanie i, y po tvrdých a mäkkých spoluhláskach a písanie y, ý vo vybraných slovách

1. Doplň vety.

* Hlávky delíme na: _____, _____ a _____.

* Samohlávky môžu byť: krátke: _____

dlhé: _____

* Dvojhlávky sú: _____

* Spoluhlávky delíme na: tvrdé: _____

mäkké: _____

obojaké: _____

* Po tvrdých spoluhláskach píšeme _____.

Po mäkkých spoluhláskach píšeme _____.

Po obojakých spoluhláskach píšeme y len vo _____ slovách.

2. Napíš päť slov s ä a použi ich vo vetách:

---

3. Uved päť slov s dvojhláskou ô a správne ich napíš.

---

4. Doplň správne slová do viet. V slovách, ktoré si doplnil, podčiarkni tvrdé slabiky.

Deti sa hrajú na _____.

Motýľ

Na dvore je _____.

dyne

Mám rád _____ smotanu.

kyslú

_____ má jemné tykadlá.

mlynček

V lete jeme _____.

chytačku

Máme doma _____.

hydina

5. Pozorne si prečítaj vety. Oprav chyby vo vetách.

Ľeto býva ťeplé. V núdzy poznáš priateľa. Vyčystím si topánky. Bolí ma zup. Hruška je sladký plot.

V kúpeľni stojý midlo.

6. Doplňte v slovách i, í alebo y, ý:

B__vame na konc__ dedin__. Z kom__na sa valí d__m. Krtica r__je zem. Z kuch__ne sa cítila vôňa
c__bul'k__. Slnko praž__. Kob__la si zranila kop__to.

Meno a priezvisko: _____ **Body:** _____ **Známka:** _____

Poznámka: Pri vypracovaní 5. úlohy učiteľ môže odporúčať žiakom používať zaužívané značky (uvedené v tejto príručke pri diktátoch). Tie značky môžu byť napísané aj na nástenke.

Ak učiteľ chce preveriť, či si žiaci zapamätali učivo, môže to urobiť v úvodnej časti formou krátkeho testu. **Vlastislav Urbanček** navrhuje jeden z možných spôsobov:

Test na opakovanie učiva:

Hláska

1. Z piatich hlások sa skladá slovo:
  - a) kamarát
  - b) psík
  - c) lopta
2. Hlások a, ä, i, (y), o, u sú:
  - a) krátke samohlásky
  - b) dlhé samohlásky
  - c) dvojhlásky
3. Vyznačená časť v slove hniezdo je:
  - a) samohláska
  - b) dvojhláska
  - c) spoluhláska
4. Tvrdé spoluhlásky sú:
  - a) d, t, l, n, k, g, h, ch
  - b) ď, ť, ľ, ň, č, dž, ž, š, c, dz, j
  - c) b, p, v, m, r, z, s, f
5. Spoluhlásky v slove *oriešok* sú:
  - a) r, š, k
  - b) o, o
  - c) ie
6. Mäkké spoluhlásky sú v slove:
  - a) mama
  - b) čaj
  - c) seno
7. Mäkčeň na mäkké spoluhlásky ď, ť, ľ, ň nedávame, ak:
  - a) po nich nasleduje spoluhláska
  - b) po nich nasleduje samohláska a, o, u
  - c) po nich nasleduje i, e, ia, ie, iu

Na preverovanie vedomostí o slovesách **Vlastislav Urbanček** navrhuje takúto kontrolnú úlohu:

Kontrolná úloha
Slovesá

1. Napíš osem slovies:

_____, _____, _____, _____,
_____, _____, _____, _____.

2. Vyhľadaj a podčiarkni slovesá:

Mačka tíško našľapuje. Hľadá pochúťku. Zbadá sivú myš. Beží rýchlo za ňou. Myška sa rozbehla domov.
Mačka ju nechytla.

3. Doplň vety slovesami:

Učiteľ _____ deti.
Dieťa _____ mlieko.
Vtáčik _____ na strome.
Otec _____ auto.
Anna _____ s Marínou.
Lovec _____ zajaca.
Mama _____ zeleninu.
Babka _____ koláče.

4. Roztried' a napíš slovesá podľa čísla:

šije, píšeme, kopeme, zametá, sadá, pílme, pláva, kopú.

Jednotné číslo

Množné číslo

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

5. Napíš dve vety o obrázku. Vo vetách podčiarkni slovesá.

1. _____
_____.
2. _____
_____.

Poznámka: Učiteľ si môže zvoliť ľubovoľný obraz alebo fotografiu.

Návrh ďalšej kontrolnej úlohy vypracovala **Danka Nakićová**, profesorka triednej výučby v Petrovci:

1. Kontrolná úloha Veta

Meno a priezvisko

Pred tebou sa nachádza kontrolná úloha zo slovenského jazyka. Pozorne si prečítaj každú úlohu a potom sa pokús dať správnu odpoveď. Verím, že sa ti to podarí! Veľa šťastia!

I. Skupina úloh

V týchto úlohách len jedno riešenie je správne. Zakrúžkuj to písmeno, za ktorým sa skrýva správna odpoveď. (Za každé správne riešenie získaš jeden bod.)

1. **Mama** je: a) jedno slovo
                      b) jedna slabika
                      c) jedna hláska
2. Slovo **škola** sa skladá: a) z jednej slabiky
                                      b) z dvoch slabík
                                      c) z troch slabík
3. Slovo **teta** rozdelíme na konci riadka takto: a) t – eta
                                                                      b) te – ta
                                                                      c) tet – a
4. **Tvrde spoluhlásky** sú: a) d, t, l, n, k, g, h, ch
                                              b) d', t', l', ň, č, dž, ž, š, c, dz, j
                                              c) b, p, v, m, r, z, s, f
5. **Janko píše domácu úlohu.** Táto veta má: a) 4 slová
                                                                      b) 5 slov
                                                                      c) 6 slov
6. **Rozkazovacia veta** je: a) Čítam bez chýb.
                                              b) Čítaš bez chýb?
                                              c) Čítaj bez chýb!
7. **Jednoduchá veta** je: a) Pes šteká.
                                              b) Pes šteká a mačka mňauká.
8. V slove **k_ň** chýba: a) o
                                              b) ô
                                              c) uo

II. skupina úloh

Doplň nasledujúce vety slovami, ktoré chýbajú:

- a) Vety začíname písať _____ písmenom a na konci vety
zvyčajne dávame _____. 4
- b) Dvojhĺasky sú: _____, _____, _____ a _____. 8
- c) Podstatné mená môžu byť: _____ rodu, _____ rodu a _____ rodu. 6
- d) Ak podstatné meno označuje iba jednu osobu, zviera alebo vec, vtedy je
v _____ čísle. 2

III. skupina úloh

Zakrúžkuj **ÁNO**, ak je daná veta pravdivá, alebo **NIE**, ak nie je pravdivá:

a) Slovo lopta sa skladá z piatich hlások.	ÁNO	NIE
b) Hĺasky a, ä, i(y), o, u sú dlhé samohlásky.	ÁNO	NIE
c) Mäkké spoluhlásky sú: ď, ť, ľ, ň, č, dž, š, c, dz, j .	ÁNO	NIE
d) Slabiky de, te, le, ne, di, ti, li, ni, (dí, tí, lí, ní) vyslovujeme mäkko, ale d, t, l, n píšeme v nich bez mäkčeňa.	ÁNO	NIE
e) Dvojhĺasky ia, ie, iu bývajú na začiatku slova.	ÁNO	NIE

5

IV. skupina úloh

Pospájaj správne slová z ľavej strany s vysvetleniami z druhej strany:

SLOVESÁ SÚ*	*... keď voľáčo o niečom alebo niekom povieme, alebo napíšeme.
PODSTATNÉ MENÁ SÚ*	*... zvuky ľudskej reči.
VETA JE*	*... keď sú dve vety spojené do jednej.
HLÁSKY SÚ*	*... slová, ktoré vyjadrujú, čo osoby, zvieratá a veci robia.
SÚVETIE JE*	*... slová, ktorými pomenúvame osoby, zvieratá a veci.

10

Vyfarbi: – podstatné mená **zelenou**

– slovesá žltou

– ostatné slová **modrou**

Známka: _____

Na opakovanie učiva o ľudových rozprávkach navrhujem takúto pracovnú lístku:

Pracovný lístok

Vieš doplniť?

1. V rozprávke vystupujú _____ bytosti.
V rozprávke víťazí _____ nad _____.
V rozprávke hrdinovi pomáhajú _____.
V rozprávke vystupuje _____ hrdina.

2. a) Dopíš: šuhaj ako _____,
_____ , _____
dievča ako _____,
_____ , _____

- b) Kto pomáhal hlavnému hrdinovi? _____
_____
_____

3. Na čo si trúfneš?

- a) Vyber si jednu úlohu:

1. O každom pomocníkovi vymysli vetu.
2. Vymysli krátky príbeh o nejakom pomocníkovi.
3. Vymysli krátku básničku o nejakom pomocníkovi.

- b) Pod obrázky napíš základnú vlastnosť týchto živočíchov.

---

4. a) Na obrázku vyfarbi postavičku a potom vyfarbi aj názvy tejto postavičky z rozprávky:

LOMIDREVO

NEBOJSA

ŠKRIATOK

TRPASLÍK

PIADIMUŽÍK

KINKÁŠ MARTINKO

POPOLVÁR

MIESIŽELEZO

- b) S kým sa môže priateliť trpaslík z rozprávky?

Napíš celou vetou.

Pracovný listok na zhrnutie učiva

1. Podstatné mená sú: _____

2. Podčiarkni v texte podstatné mená a roztriď ich podľa čísla:

Sedí Juro strapatý,
šuchá ruky o šaty,
na kolene blata hať,
bude sa tam repa siať.

Jednotné číslo: _____

Množné číslo: _____

* Vypíš slovo, v ktorom je dvojhláska: _____

3. Podstatné mená rozdeľ podľa rodu: otec, Anka, okno, strom, koza, pole, líška, dieťa, dom.

Mužský rod

Ženský rod

Stredný rod

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4. Slovesá sú: _____

Na slovesá sa pýtame: _____

5. Podčiarkni slovesá:

Keď pršalo, mrholilo,
žabiatko sa narodilo.
Žabiatko ver silné ani buk,
otvorilo sivé očka,
skríklo: „Mama, kfk!“

* Vypíš všetky mäkké spoluhlásky:

_____

6. Krátke samohlásky podčiarkni modrou a dlhé červenou farbou:

Príde strýko z Lučatína,
zavrie Ďura do kurína,
sliedka povie: – Kotkodák,
aký je to vták!

* Spočítaj verše: _____

* Vypíš slová, ktoré sa rýmujú:

_____

_____

7. Poviedka je: _____

8. Zakrúžkuj správnu odpoveď:

V bájke sú hlavné hrdinovia:

- a) ľudia
- b) veci
- c) zvieratá

Ako zvieratká prezimovali je:

- a) báseň
- b) bájka
- c) ľudová rozprávka

J. Tušíak: V apríli je:

- a) rozprávka
- b) bájka
- c) žartovná báseň

Anna Koruniaková, profesorka triednej výučby v ZŠ J. A. Komenského v Kulpíne ako možnosť previerky učiva navrhuje pracovný lístok:

Uvedieme ešte niektoré pracovné lístky, ktoré odporúčame pri spracovaní témy **Rodina:**

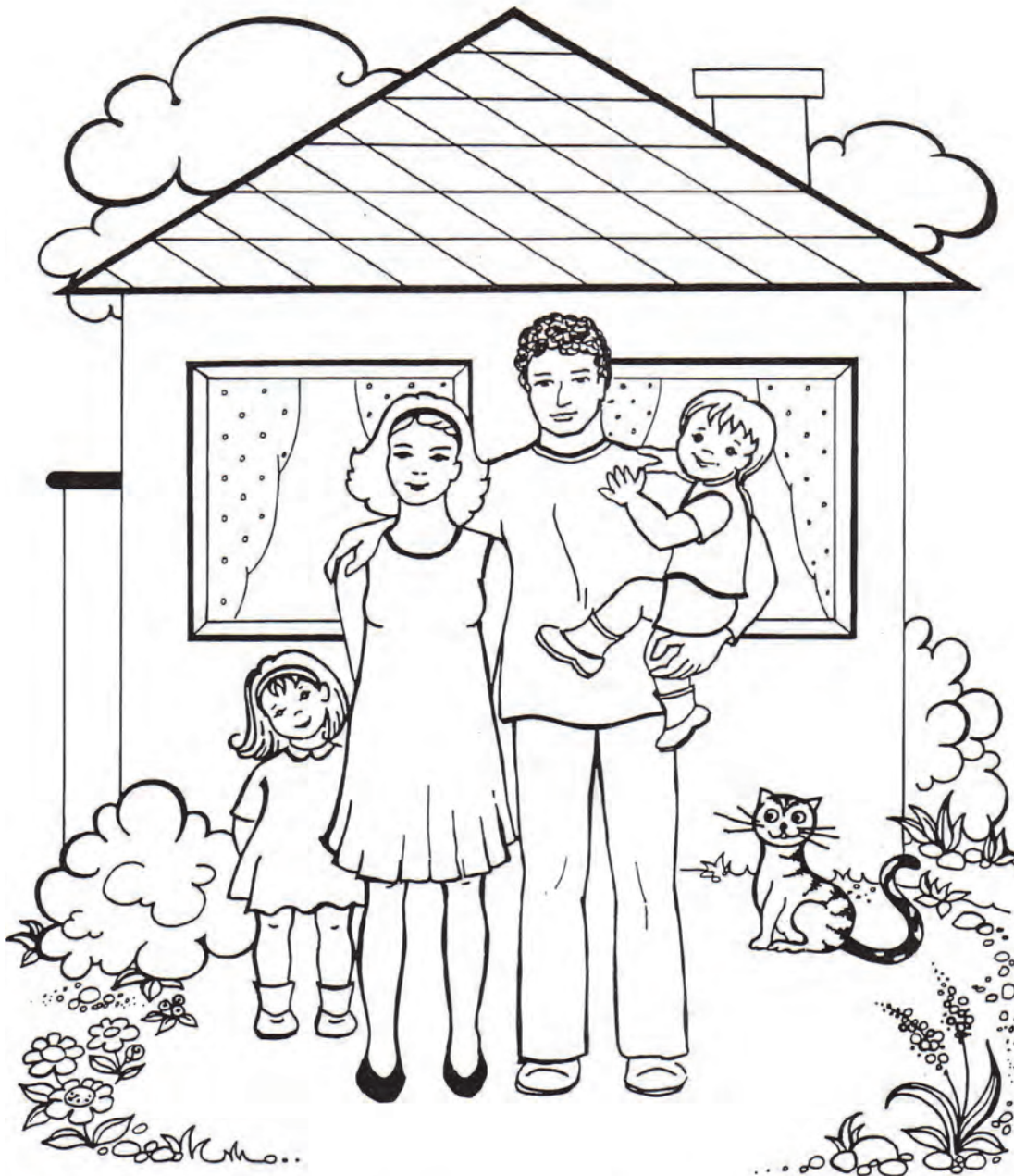
CHLAPEC KRÁSAVEC

Nakreslím
sa ako viem, farbičky si
zoberiem.
V zrkadle je postava nášho Janka
škólkára.
Na tvári nos a dve očka, jedny ústa
a dve uška.
K brušku ako sestričky, dve
rúčky a nožičky.
Už som celý - to som JA, na
seba sa podobám.
Mám však malú chybu
krásy, že na hlave
nemám vlasy.
Nič to preto,
to sa stáva,
už mám
vlasy, sláva,
sláva!
Až teraz
som -
jasná vec,
pekný
chlapec,
Krásavec.

RODINA

Vyrástol raz jeden dom,
ocko s mamkou býval v ňom.
Obaja sa radi mali,
dlho sami nezostali.

Raz a dva tu boli deti,
slniečko aj na ne svieti.
Už to nie je novina,
je to veľká rodina.

**Niektoré odporúčania a postrehy pre učiteľov
pri práci s učebnicou *Slovenský jazyk – Moja prvá gramatika***

- Učiteľka má prezerat' úlohy a opravovať chyby žiakov,
- Žiakov treba zvykať na písanie všeobecných podstatných mien, ktoré dopĺňajú do viet. Takéto podstatné mená a iné slová vždy píšeme s malým začiatočným písmenom.
- Treba prihliadať na to, aby žiaci vlastné mená písali tak, ako sú uvedené v matrike narodených, teda aby nepoužívali prímená a deminutíva svojho mena, ako na to boli zvyknutí doma a medzi kamarátmi.
- V praxi sme zistili, že na strane 10 žiaci potrebujú pomoc pri vymenúvaní hlások v slovách: lopta, lavica, prechádzka.
- Na strane 20 pred vypracovaním úlohy s jedným jabĺčkom sa odporúča viesť so žiakmi rozhovor o domovom poriadku v škole (usmerniť ich na to, že kvety v triede polievame a smeti hádzeme do koša). Potom žiaci môžu samostatne vypracovať úlohu,
- Na strane 26 pod obrázky treba napísať slová s protikladným významom: veľký - malý, horúci – chladný, znečistený – čistý. Odporúča sa viesť rozhovor o tom, ako si máme chrániť prírodu a o tom, kto alebo čo znečisťuje prírodu v našom okolí.
- Pri spracovaní rozdelenia slov na slabiky žiakom treba zdôrazniť, že spoluhláska nikdy sama netvorí slabiku.
- Na strane 62 žiakom treba pred vypracovaním úloh vysvetliť význam slova *dopočutia*, slovo *dovidenia* žiaci vysvetlia sami, a potom pracujú samostane,
- Na strane 66 je uvedená hra Na Adama. Vysvetlená je v príručke, a preto ju odporúčame zahrať sa so žiakmi.
- Na strane 71 pri spracovaní slovných druhov treba žiakom vysvetliť, že sa nežiada na všetky otázky odpovedať písomne. Iba posledná veta v úlohe s dvoma lístkami usmerňuje žiaka na písomné vyjadrenie.
- Na strane 85 pri spracovaní sloves treba prihliadať na to, v ktorom čase je položená otázka (prítomný, budúci a minulý). Odpoveď treba formovať v tom istom čase a žiakov stručne informovať, že medzi slovesá patria slová, ktoré označujú prácu, ktorá sa koná, konala alebo sa bude konať.
- Na strane 89 vety majú byť správne napísané takto:
Kúp si lístok!
Pri jazde nevyrušuj vodiča!

Použitá literatúra

- Obert, Viliam: Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa, ASPEKT, s.r.o., Nitra, 2002
- Tibenská, Eva; Sedláková, Marianna: Slovenský jazyk, Metodická príručka: Orbis Pictus Istropolitana, Bratislava, 1999
- Metodická príručka na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry v 2. ročníku ZŠ; SPN, Bratislava, 1980
- Rösslerová-Sláviková, Hilda: Práca s umeleckým textom – Metodická príručka pre učiteľov 1. stupňa; SPN, Bratislava
- Betáková, V. – Tarcalová, Ž.: Didaktika materinského jazyka; SPN, Bratislava, 1984
- Urbanček, Vlastislav: Pravopisné učivo v 1. až 4. ročníku základnej školy, Báčsky Petrovec, 2005
- Nakičová, Danka: Kontrolné úlohy zo slovenského jazyka v 3. ročníku základnej školy, Báčsky Petrovec, 2004
- Lekárová, Vesna: Diktáty zo slovenského jazyka v 1. až 4. ročníku základnej školy, Báčsky Petrovec, 2004
- Koruniaková, Anna: Gramatické hry, aktivity a súťaže v nižších ročníkoch základnej školy, Báčsky Petrovec, 2004
- Peťkovská, Anna: Spracovanie literárneho textu v 1. a 2. ročníku základnej školy, Báčsky Petrovec, 2004
- Kováčová, Tatiana: Gramatika v nižších ročníkoch základnej školy, Báčsky Petrovec, 2005
- Werleová, Vlasta: Jazykové hry vo vyučovaní slovenského jazyka; Báčsky Petrovec, 2005
- Dobiášová, Viera: Moja prvá čítanka, MATYS, Bratislava, 2005
- Tašková, Mária: Brúsime si jazyčky, MAQUITA, Prievidza, 2004
- Hlavienka, Dr. Ján; Multáňová, Lívia: Čujte, deti, pieseň a hra ku vám letí: DAFFA Ltd.; Liptovský Mikuláš, 1993
- Anušjaková-Majerová, Miluška: Metodická príprava zo slovenského jazyka, Sombor, 2000
- Rýžková, Anna – Benková, Jozefína: Učíme sa pravopis v 2. ročníku základných škôl; SPN; Bratislava, 1994

Obsah

Na úvod	3
I. POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU	4
1. Učebné osnovy	4
2. Vzdelávacie štandardy pre slovenský jazyk na konci 1. stupňa vyučovania	9
3. Plán práce	14
4. Metodická príprava	21
II. ČÍTANIE A LITERÁRNA VÝCHOVA	22
1. Čítanie	22
2. Literárna výchova	23
2.1. Recitácia	24
2.2. Obrázky k textu	24
2.3. Ilustrácia	24
2.4. Pozorovanie portréту spisovateľa	25
3. Čítanka pre 2. ročník	25
3.1. Príklad postupu pri spracovaní rozprávky	26
3.2. Príklad postupu pri spracovaní prózy	33
3.3. Návrh na spracovanie básne	37
3.4. Stručný návrh spracovania niektorých textov z čítanky Veselý domček	39
3.5. Domáce čítanie na hodinách slovenčiny	43
4. Diferencované vyučovanie	44
4.1. Ako môžeme uplatniť diferencovanú prácu	44
5. Možnosti dramatizácie	46
5.1. Niektoré príklady dramatizovaných textov	47
III. SPRACOVANIE JAZYKOVÉHO UČIVA	49
1. Práca s východiskovým textom	50
2. Práca s poučkou	50
3. Učebnica na vyučovanie gramatiky	50
3.1. Pokyny na spracovanie jednotlivých tém	51
3.2. Veta	55
3.3. Návrh na prácu s diktátom (navrhujem štandardy: 2.3.9., 2.5.2.)	56
3.4. Zvuková stavba slova. Hláska a písmeno (navrhujem štandardy: 2.2.1., 1.3.1.)	56
3.5. Výslovnosť a písanie samohlásky ä (navrhujem štandardy: 1.3.1., 2.2.1.)	57
3.6. Dvojhlásky: dvojhláska ie	58
3.7. Rozdelenie hlások. Spoluhlásky	60
3.8. Podstatné mená (navrhujem štandardy: 1.4.1., 3.4.1.)	61
3.9. Slovesá	69
4. Diktát	72
4.1. Oprava diktátov	74
IV. KULTÚRA VYJADROVANIA	75
1. Komunikácia a rozširovanie slovnej zásoby	75
1.1. Návrh niektorých aktivít podľa Dr. Bačíkovej na zlepšenie ústneho vyjadrovania	75

1.2. Návrh niektorých aktivít podľa Dr. Bačíkovej na skvalitnenie opisu.....	76
2. Didaktické hry	78
3. Frazeológia na hodinách slovenčiny	82
4. Detská tlač.....	83
5. Návrh na spracovanie slohu	85
6. Motivácia pre hovorové a písomné cvičenie.....	86
7. Niektoré príklady vhodné na obohacovanie slovnej zásoby žiaka	89
7.1. Synonymá.....	89
7.2. Antonymá.....	90
7.3. Homonymá.....	90
7.4. Ďalšie ukážky pracovných listov na rozvíjanie slovnej zásoby	91
V. DIAGNOSTICKÉ A KLASIFIKAČNÉ METÓDY	93
1. Ústne skúšanie.....	93
2. Písomné skúšanie	93
2.1. Didaktické testy.....	93
2.2. Domáce úlohy	93
3. Hodnotenie a klasifikácia.....	94
3.1. Samostatná práca žiakov	94
Použitá literatúra	111

ПаедДр. Светлана Золњан: **Приручник уз уџбенички комплет из словачког језика за 2. разред основне школе** • Треће издање, 2012 • Издавач Завод за уџбенике, Београд, Обилићев венац 5 • Ликовни уредник Биљана Савић • Графички уредник Живко Миљић • Компјутерска припрема • Лектор Катарина Мелих • Коректор Алена Пешкова • Обим 116 страна

PaedDr. Svetlana Zolňanová: **Príručka k učebnicovému kompletu zo slovenského jazyka pre 2. ročník základnej školy** • Tretie vydanie, 2012 • Vydal Zavod za udžbenike, Belehrad, Obilićev venac 5 • Výtvarná redaktorka Biljana Savićová • Grafický redaktor Živko Miljić • Úprava textu na počítači • Jazykovú úpravu urobila Katarína Melichová • Korigovala Alena Pešková • Rozsah 116 strán

---